

MEĐUNARODNA PRAVNA POMOĆ I PRAVOSUDNA SURADNJA U KAZNENIM STVARIMA

- TEORIJSKI I PRAKTIČNI ASPEKTI -

Priručnik za polaznike/ice

Izrada i dopuna obrazovnog materijala:

mr. sc. Danka Hržina,

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske

Zagreb, rujan 2019.

Copyright 2019.

Pravosudna akademija

Ulica grada Vukovara 49, 10 000 Zagreb, Hrvatska

TEL 00385(0)1 371 4540 FAKS 00385(0)1 371 4549 WEB www.pak.hr

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. MEĐUNARODNA PRAVNA POMOĆ I (ILI) PRAVOSUDNA SURADNJA	6
2.1. „Velika“ Europa, „Mala“ Europa i „treće“ zemlje	6
2.2. Temeljna načela i oblici međunarodne pravne pomoći	8
2.2.1. Temeljna načela međunarodne pravne pomoći	8
2.2.1.1. Načelo prednosti međunarodnog prava.....	8
2.2.1.2. <i>Locus regit actum</i>	8
2.2.1.3. Načelo uzajamnosti i načelo obostrane kažnjivosti	9
2.2.1.4. Načelo specijaliteta	10
2.2.1.5. Klauzula javnog poretka ili „ <i>ordre public</i> “	10
2.2.2. Oblici međunarodne pravne pomoći.....	11
2.3. Temeljna načela i oblici pravosudne suradnje u kaznenim stvarima	12
2.3.1. Temeljna načela pravosudne suradnje u kaznenim stvarima.....	12
2.3.1.1. Načelo uzajamnog priznavanja i načela učinkovite suradnje.....	12
2.3.1.2. Načelo razmjernosti i načelo poštivanja ljudskih prava	13
2.3.1.3. <i>Locus regit actum</i> – opseg i granice	17
2.3.1.4. Načelo specijalnosti.....	18
2.3.2. Oblici pravosudne suradnje u kaznenim stvarima	18
2.3.2.1. Europski uhiđbeni nalog	19
2.3.2.1.2. Praksa Suda Europske unije	25
2.3.2.2. Nalog za osiguranje oduzimanja imovine	28
2.3.2.3. Europski istražni nalog	30
2.3.2.4. Međunarodna dostava podataka iz kaznene evidencije	36
3. USTUP KAZNENOG PROGONA/SPONTANA RAZMJENA INFORMACIJA.....	37
3.1. Pravo ustupanja kaznenog progona i obveza njegovog preuzimanja	38
3.2. Pretpostavke za preuzimanje i ustupanje kaznenog progona	40
3.3. Republika Hrvatska kao zamoljena država	41
3.4. Republika Hrvatska kao država moliteljica	44
3.5. Praksa Suda Europske unije	48
4. „USPOREDNI“ KAZNENI POSTUPCI U DRŽAVAMA ČLANICAMA	50
5. ZAJEDNIČKI ISTRAŽNI TIMOVI	52
6. TUŽITELJSKI SPORAZUMI, EJNI, EUROJUST I UET	53
7. MEĐUNARODNA POLICIJSKA SURADNJA I ASSET RECOVERY OFFICE (tzv. ARO Ured)	58

8. ZAKLJUČAK.....	60
9. LITERATURA.....	62
10. PRAVNI IZVORI	62

1. UVOD

Međunarodna pravna pomoć kao sustav pravnih pravila kojima se regulira postupanje u predmetima s tzv. međunarodnim elementnom dio je međunarodnog kaznenog prava u širem smislu. Navedena pravna pravila rezultat su dugotrajnog razvoja koji je u značajnoj mjeri determiniran jačanjem transnacionalnog organiziranog kriminala, kao i postepenim odricanjem država od dijela svog suvereniteta u području reguliranja i primjene kaznenog procesnog i materijalnog prava. Opisani razvoj obilježilo je napuštanje ili ograničavanje nekih tradicionalnih načela međunarodne pravne pomoći te izgradnja novih načela zasnovanih na visokom stupnju povjerenja u pravne sustave drugih država. Ovakav razvoj međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima u konačnici je rezultirao njezinom transformacijom u pravosudnu suradnju u kaznenim stvarima kao čvršćim i učinkovitijim oblikom međunarodne pravne pomoći.

Naravno treba imati na umu da navedeni razvoj nije bio ravnomjeran, odnosno nije se tekao na jednak način i jednakom brzinu u odnosu na sve države, a obzirom da isti u značajnoj mjeri ovisi o društveno – političkim prilikama, kao i stupnju povjerenja i jačini diplomatskih odnosa među državama. Prema tome teško je govoriti o međunarodnoj pravnoj pomoći, a ne osvrnuti se na izgradnju regionalnih i općih međunarodnih organizacija, stvaranje nadnacionalnih organizacija s elementom državnosti, te na raspad pojedinih saveznih država. Naime, spremnost jedne države da pruži pomoć drugoj državi u ostvarivanju njezinog suverenog prava na kazneni progon u velikoj mjeri ovisi o razini diplomatskih odnosa, stupnju povjerenja, sličnosti pravnog sustava te pravnoj tradiciji.

Uzimajući u obzir sve navedeno u ovom radu nastojat će se prikazati svi relevantni oblici i načela međunarodne pravne pomoći i pravosudne suradnje, kao i naglasiti razlike i sličnosti u suradnji između država članica Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe, Europske unije te prednosti tzv. bilateralne suradnje. Nadalje, uzimajući u obzir važnost prikupljanja podataka u predistražnoj fazi postupka, prikazat će se oblici međunarodne policijske suradnje, ovlasti ARO Ureda te područje primjene tužiteljskih sporazuma.

Zaključno, polazeći od suverenog prava države na kazneni progon zasnovanog na načelu legaliteta koje često dovodi do paralelnog vođenja kaznenih postupaka u više države, razmotrit će se način na koji se isto može izbjeći, a time i spriječiti povreda načela *ne bis in idem*. Naravno, svi navedeni oblici suradnje ne bi bili učinkoviti bez jačanja neposrednih osobnih kontakata kroz imenovanje kontakt osobe, izgradnju „mreža“ kontakt osobe ili čak kroz institucionaliziranje te neposredne suradnje stvaranjem tijela poput Eurojust, odnosno prenošenjem ovlasti kaznenog progona na Ured europskog javnog tužitelja.

U ovom radu prikazat će se međunarodna pravna pomoć i pravosudna suradnja kao dva oblika istog instituta, potom će se obraditi institut međunarodne policijske suradnje kao preduvjet uspješne međunarodne pravne pomoći te zaključno novi „instrumenti“ pravosudne suradnje europska pravosudna mreža u kaznenim stvarima i Eurojust i „kruna“ jačanje te suradnje Ured europskog javnog tužitelja.

2. MEĐUNARODNA PRAVNA POMOĆ I (ILI) PRAVOSUDNA SURADNJA

U ovom poglavlju obraditi će se međunarodna pravna pomoć i pravosudna suradnja koje koegzistiraju između država članica Europske unije, odnosno predstavljaju jedini oblik pravne pomoći u odnosu na „treće države“. Prikazat će se njihovi temeljni oblici, načela, sličnosti i razlike te praktični aspekti njihove primjene.

Međunarodna kaznenopravna pomoć se definira kao skup radnji i mjera koje poduzimaju tijela kaznenog postupka jedne države na zahtjev druge države radi omogućavanja kaznenog progona, suđenja ili izvršenja kazne u nekom kaznenom predmetu. Prema tome, međunarodna kaznenopravna pomoć je dio međudržavne suradnje u predmetima u kojima postoji tzv. element inozemnosti, a nastala je prvenstveno kao odgovor na međunarodni kriminalitet. Međunarodna pravna pomoć sastoji se u poduzimanju niza procesnih radnji kojima jedna država pomaže drugoj državi u ostvarivanju funkcije javnog kažnjavanja. Drugim riječima međunarodna kaznenopravna pomoć temelji se na zahtjevu ili zamolbi ili zamolnici za pružanje pravne pomoći države moliteljice upućen zamoljenoj državi. Upućivanjem takvog zahtjeva između zamoljene države i države moliteljice nastaje politički odnos koji ima pravni sadržaj određen međunarodnim ugovorom ili domaćim pravom zamoljene države.

Za razliku od međunarodne pravne pomoći koja se temelji na zamolbi za međunarodnu pravnu pomoć te govorimo o državi moliteljici i zamoljenoj državi, pravosudna suradnja se temelji na viskom stupnju povjerenja u pravni sustav druge države i na načelu uzajamnog priznavanja. Pravosudnu suradnju karakterizira odnos između pravosudnih tijela dviju država: države izdavanja i države izvršenja, a strane odluke se skoro automatski izvršavaju (prostor slobodnog protoka pravosudnih odluka kao pandan prostoru slobodnog protoka robe, ljudi, usluga i kapitala).

2.1. „Velika“ Europa, „Mala“ Europa i „treće“ zemlje

Osim tzv. nacionalnog (domaćeg) kaznenog prava, postoji i međunarodno kazneno pravo u čijem okviru razlikujemo vertikalne odnose (država- međunarodni kazneni sud) te horizontalne odnose (pružanje međunarodne pravne pomoći). Razlike u pravnim sustavima pojedinih država (posebno države *common law* pravnog sustava i države kontinentalnog pravnog sustava) predstavljale su prepreku učinkovitom odgovoru na jačanje transnacionalnog organiziranog kriminala. Stoga se nametnula potreba „približavanja“ i usklađivanja pravnih sustava država na međunarodnoj i regionalnoj razini.

Opisana harmonizacija na području Europe rezultirala je njezinom „bipolarizacijom“. Naime, razlikujemo tzv. veliku Europu (47 država članica Vijeća Europe) i tzv. malu Europu (28 država članica Europske unije).

Dok „veliku Europu“ obilježava zaštita prava ljudskih prava kroz judikaturu Europskog suda za ljudska prava, kao i međudržavna suradnja utemeljena na

međunarodnim ugovorima, „malu Europu“ obilježava tzv. pravo zajednice ili europsko kazneno pravo kao oblik jače integracije.

Tako su u okviru Vijeća Europe usvojene brojne konvencije koje reguliraju određeni oblik međunarodne pravne pomoći (npr. tzv. majka konvencija - Europska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 1959., Europska konvencija o izručenju od 1957., Europska konvencija o transferu osuđenih osoba od 1983.) ili određenu vrstu kaznenih djela, a koje također sadrže odredbe o međunarodnoj pravnoj pomoći (npr. Kaznenopravna konvencija o korupciji od 27. siječnja 1999. s dopunskim protokolom od 15. svibnja 2003., Konvencija za suzbijanje terorizma od 27. siječnja 1977. s dopunskim protokolom od 15. svibnja 2003., Konvencija o kibernetičkom kriminalu od 23. studenoga 2001. s dopunskim protokolom od 28. siječnja 2003. te Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju imovinske koristi stečene kaznenim djelom i financiranju terorizma od 16. svibnja 2005.).

"Mala Europa" postepeno se gradila od Sporazuma o Europskoj zajednici za ugljen i čelik potpisanog u Parizu 18. travnja 1951 i Rimskih ugovora iz 1957., preko Ugovora o Europskoj uniji potpisanog u Maastrichtu 7. veljače 1992., Ugovora iz Amsterdamu od 2. listopada 1997. i Ugovora iz Nice iz 26. veljače 2001. do Ugovora iz Lisabona potpisanog 13. prosinca 2007. Tijekom tog razvoja kazneno pravo je postalo područje od posebnog interesa za Europsku uniju. U tom smislu možemo govoriti i o "stvaranju prostora europskog pravosuđa" pri čemu se europeizacija u području kaznenog prava temelji na povjerenju između država, zajedničkoj pravnoj tradiciji/kulturi i načelu supsidijarnosti. Ovakva europeizacija kaznenog procesnog i materijalnog prava rezultirala je usvajanjem načela uzajamnog priznanja te stvaranjem europske pravosudne mreže u kaznenim stvarima i osnivanjem Eurojusta.

Pod trećim državama podrazumijevamo države koje nisu članice Europske unije, a u odnosu na koje se primjenjuju Konvencije Vijeća Europe i/ili Konvencije Ujedinjenih naroda te dvostrani međunarodni ugovori. Konvencije Ujedinjenih naroda predstavljaju pravnu osnovu za pružanje /zahtijevanje pravne pomoći od država Južne Amerike, afričkih i azijskih država. Kako navedene konvencije reguliraju određenu vrstu kaznenih djela (koruptivna kaznena djela, transnacionalni organizirani kriminalitet, nezakoniti promet opojnim drogama i psihotropnim supstancama¹) iste predstavljaju pravnu osnovu za pružanje međunarodne pravne pomoći samo u postupcima za tu vrstu kaznenih djela. Kada govorimo o dvostranim ugovorima isti se uglavnom odnose na ugovore koje je sklopila bivša SFRJ, a koji se primjenjuju na temelju opće sukcesije. Republika Hrvatska je sklopila određeni broj ugovora s državama u regiji, a kojima se regulira međunarodna pravna pomoć u građanskim i kaznenim stvarima, izručenje te međusobno izvršavanje sudskih odluka u kaznenim stvarima. Nakon promjene Ustava 2010. i članka 9. koji regulira izručivanje vlastitih državljana Republika Hrvatska je sklopila ugovore sa Srbijom (potpisan 29. lipnja 2010.), Crnom Gorom (potpisan 1. listopada 2010.), Republikom Makedonijom

¹ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije od 2003., Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta od 2000. s Protokolom za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece i Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci od 1988.

potpisan 31. listopada 2011.) i Bosnom i Hercegovinom (potpisan 28. studenoga 2012.)

2.2. Temeljna načela i oblici međunarodne pravne pomoći

Uvodno će se prikazati načela na kojima se temelji postupak pružanje i zahtijevanja međunarodne pravne pomoći. Načela predstavljaju smjernice u tumačenju mjerodavnih odredbi međunarodni ugovora i Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (dalje u tekstu: ZOMPO). Riječ je o načelima koja su izričito propisana u međunarodnim ugovorima ili ZOMPO-u, a predstavljaju opće prihvaćena načela međunarodnog kaznenog prava. Načela pravosudne suradnju u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije koja će biti razrađena u daljnjem tekstu proizašla su iz načela međunarodne pravne pomoći i sadržajno se mnogo se razlikuju od istih unatoč činjenici da se pravosudna suradnja u kaznenim stvarima temelji na načelu uzajamnog priznanja kao odrazu uzajamnog povjerenja u pravne sustave drugih država članica Europske unije te predstavlja suradnju neovisnih pravosudnih tijela država članica Europske unije.

2.2.1. Temeljna načela međunarodne pravne pomoći

Temeljna načela međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima predstavljaju općeprihvaćene standarde pružanja međunarodne pravne pomoći, normirane u brojnim međunarodnim ugovorima, kao i mjerodavnim zakonima. Načela koja će se obraditi u nastavku teksta propisana su Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, a kojim zakonom je domaće zakonodavstvo usklađeno s međunarodnim ugovorima usvojenim u okviru međunarodnih organizacija poput Vijeća Europe i Ujedinjenih Naroda.

2.2.1.1. Načelo prednosti međunarodnog prava

Prema odredbi članka 1. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Narodne novine broj 178/04, dalje u tekstu: ZOMPO) unutarnjim pravom Republike Hrvatske uređuje se međunarodna pravna pomoć u kaznenim stvarima samo ako međunarodnim ugovorom nije drugačije uređeno. Ova odredba je odraz članka 141. Ustava Republike Hrvatske prema kojoj međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.

2.2.1.2. *Locus regit actum*

Navedeno načelo je jedno od temeljnih načela međunarodne pravne pomoći, a rezultat je stajališta da međunarodno pravo svoju prednost ustupa unutarnjem pravu u pitanjima dopuštenosti i načina izvršenja radnje međunarodne pravne pomoći. Drugim riječima zamoljena država poduzima dokazne radnje u skladu sa svojim zakonodavstvom pa se valjanost rezultata procesne radnje pravne pomoći

poduzete u zamoljenoj državi utvrđuje prema pravu zamoljene države, a ne pravu države moliteljice.

Međutim, postoji iznimka od tog načela kada država moliteljica zahtjeva da nadležna tijela zamoljene države provedu određene dokazne radnje na način propisan njezinim pravom pod uvjetom da takvo postupanje nije protivno temeljnim načelima pravnog poretka zamoljene države. Ovakvu mogućnost propisuje ne samo odredba čl. 10. st. 1 i 2 ZOMPO, a već i međunarodni ugovori (npr. čl. 6. st. 2 Ugovor između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima od 1997., čl. 8. Drugog dopunskog protokola uz Europsku konvenciju o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 2001.). Navedeno rješenje preuzeli su i neki „instrumenti“ pravosudne suradnje s državama članica Europske unije poput europskog istražnog naloga². Opisana iznimka odnosi se samo na način postupanja nadležnih tijela zamoljene države, ali ne i na odredbe o nadležnosti države moliteljice. Drugim riječima, država moliteljica može zatražiti da se npr. ispitivanje okrivljenika provede na način propisan njezinim pravom, ali ne može zahtijevati da isto provede državni odvjetnik ili sudac istrage ako ispitivanje okrivljenika u toj državi provodi policija. Primjenom navedenih odredbi osigurava se zakonitost dokaza.

Naime, kada država moliteljica zamolbom traži poduzimanje radnji pravne pomoći u zamoljenoj državi ona time pristaje na razlike u procesnoj formi između svog prava i prava zamoljene države, ali mora snositi i posljedice kolizije tuđih i svojih procesnih normi. To znači da država moliteljica načelno priznaje valjanost stranih dokaznih radnji s tim da postoje granice te valjanosti preko kojih ti dokazi ne mogu biti upotrijebljeni u postupku države moliteljice. Granica valjanosti dokaza je prema stajalištu Vrhovnog suda Republike Hrvatske „klauzula javnog poretka“ u koju ulaze načela ustava i međunarodnog prava te pozitivne odredbe o nezakonitim dokazima čije je nezakonitost propisana zakonskom normom. Stoga, primjenom čl. 8. Drugog dopunskog protokola uz Europsku konvenciju o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima osigurava se zakonitost dokaza i u onim predmetima u kojima je zamoljena država odbila postupiti prema Zakonu o kaznenom postupku Republike Hrvatske³.

2.2.1.3. Načelo uzajamnosti i načelo obostrane kažnjivosti

Načelo uzajamnosti primjenjuje se na predmetima u kojima se pruža tzv. izvanugovorna međunarodna pravna pomoć. Ovo načelo je ujedno prisutno i kod tumačenja međunarodnih ugovora, odnosno rezervi koje su na pojedine odredbe stavile države stranke (npr. čl. 23. st. 3 Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima propisuje kako ugovorna stranka koja je stavila rezervu na neku odredbu Konvencije ne može zahtijevati od druge stranke primjenu te odredbe, osim u onoj mjeri u kojoj ju je ona sama prihvatila.). Noviji razvoj prava

² Prema članku 9 . stavku 2 Direktive 2014/41/EU: " Nadležno tijelo države izvršenja će postupiti u skladu s formalnostima i postupcima zatraženim od strane nadležnog tijela države izdavanja ukoliko nije drugačije propisano Direktivom i ako te formalnosti i postupci nisu protivni temeljnim načelima pravnog poretka države izdavanja."

³ Iz obrazloženja rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj KŽ-849/02 proizlazi kako je odbijanje stranog pravosudnog tijela da primijeni normu prava države moliteljice koja je zatražena otklanja nezakonitost radnje koja bi inače trebala dovesti do potrebe izdvajanja tog dokaza.

međunarodne kaznenopravne pomoći ide u smjeru sužavanja primjene ovog načela, naročito među politički zbliženim državama. Tako je pravosudna kaznenopravna suradnja između država članica Europske unije u potpunosti napustila navedeno načelo.

Načelo obostrane kažnjivosti ili načelo identiteta norme je ograničeno na postupke izručenja i oblike kaznenopravne pomoći koji uključuju primjenu procesne prisile (pretraga, privremeno oduzimanje predmeta, privremene mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi). Pitanje obostrane kažnjivosti rješava se u trenutku odlučivanja o zamolbi strane države za pravnom pomoći te se „činjenični supstrat“ hipotetički promatra „kao da se dogodio u zamoljenoj državi“ te se istražuje njegova protupravnost prema bilo kojoj odredbi domaćeg kaznenog zakonodavstva. U pogledu trenutka odlučivanja o postojanju obostrane kažnjivosti iznimku od opisanog pravila predstavlja preuzimanje kaznenog progona kod kojeg obostrana kažnjivost mora postojati *tempore criminis* obzirom da preuzimanjem kaznenog progona zamoljena država primjenjuje svoje pravo i kažnjava počinitelja primjenom svog prava.

2.2.1.4. Načelo specijaliteta

Načelo specijaliteta razvilo se iz ekstradicijskog prava, ali se primjenjuje i na druge oblike pravne pomoći. Ovo načelo u bitnom štiti traženu osobu, odnosno pruža joj kazneno procesni imunitet za kaznena djela počinjena prije izručenja, a za koja izručenje nije dopušteno. Opisano načelo prošireno je i na druge oblike pravne pomoći. Naime, svjedok, okrivljenik i vještak koji pristupaju na ročište u državi moliteljici uživaju svojevrsni kaznenoprocenjski imunitet tzv. "*salvus conductus*". To pravo slobodnog prolaza daje adresatu pravno nesmetanog dolaska i odlaska iz države moliteljice u roku od 15 dana nakon prestanka potrebe za njihovim ispitivanjem. Drugim riječima pozvane osobe u navedenom vremenskom razdoblju ne mogu biti kazneno gonjene ili lišene slobode zbog djela počinjena prije dolaska na područje države moliteljice. Načelo specijaliteta se odnosi i na dokumentaciju koja se dostavlja državi moliteljici u okviru izvršenja zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć. Dostavljena dokumentacija se može koristiti samo u postupku za koji je dostavljena, odnosno u svrhu za koju je dostavljena, a svaka druga upotreba uvjetovana je prethodnom suglasnošću zamoljene države⁴.

2.2.1.5. Klauzula javnog poretka ili „*ordre public*“

Klauzula javnog poretka se različito definira. U pravilu navedena klauzula obuhvaća načela domaćeg pravnog poretka i načela Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima te Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ta načela predstavljaju ograničenje u pružanju međunarodne pravne pomoći u najširem smislu. Jačanjem povjerenja u pravne sustave drugih država, posebno država članica Europske unije, postepeno se napušta navedena

⁴ Čl. 50. St. 3 Schengenske konvencije: " Ugovorna stranka moliteljica ne prosljeđuje niti koristi informacije ili dokaze dobivene od zamoljene ugovorne stranke, za istrage, progone ili postupke osim onih na koje se upućuje u zamolbi bez prethodne suglasnosti zamoljene ugovorne stranke."

klauzula kao razlog za odbijanje izvršenja zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć⁵.

2.2.2. Oblici međunarodne pravne pomoći

Kada govorimo o oblicima/vrstama međunarodne pravne pomoći razlikujemo dvije podjele oblika međunarodne pravne pomoći, tzv. velika i mala međunarodna pravna pomoć te tzv. primarna i sekundarna međunarodna pravna pomoć. Prva podjela koja se često koristi u praksi postupke izručenja i transfera osuđenika označava kao tzv. veliku međunarodnu pravnu pomoć, dok ostale oblike međunarodne pravne pomoći označava tzv. malom međunarodnom pravnom pomoći. Druga podjela koju često koriste teoretičari razlikuje oblike pravne pomoći prema opsegu u kojem je država moliteljica odriče svog suverenog prava kaznenog progona.

Tako se primarna pravna pomoć se odnosi na one oblike pravne pomoći kojima se država moliteljica odriče prava kaznenog progona, odnosno delegira ga drugoj državi, dok se sekundarna pravna pomoć odnosi se na one oblike pravna pomoći kojima zamoljena država pruža pomoć drugoj državi u ostvarivanju prava kaznenog progona. Oblici primarne pravne pomoći su ustup/preuzimanje kaznenog progona i preuzimanje izvršenja strane kaznene presude. Dok su sekundarni oblici pravne pomoći postupci izručenje te drugi oblici međunarodne pravne pomoći koji obuhvaćaju uručenje pismena i provođenje dokaznih radnji (ispitivanje svjedoka, okrivljenika, provođenje vještačenja, privremena predaja radi saslušanja, zajednički istražni timovi, pribavljanje podataka, provođenje pretraga).

S aspekta državnog odvjetništva, a naročito provođenja učinkovitih istraga, važno mjesto zauzimaju oblici primarne međunarodne pravne pomoći te ustup kaznenog progona kao oblike sekundarne međunarodne pravne pomoć te izraz primjene načela oportuniteta.

Prilikom zahtijevanja pružanja međunarodne pravne pomoći treba uzeti u obzir mjerodavne međunarodne ugovore te njihov međusobni odnos, kao i članak 1.st. 1 Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima („Ovim se Zakonom uređuje međunarodna pravna pomoć u kaznenim stvarima ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno“). Ukoliko ne postoji međunarodni ugovor tada se primjenjuje načelo uzajamnosti i odredbe Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Narodne novine broj 178/04). Prema članku 17. ZOMPO-a pod uzajamnošću se podrazumijeva „uvjerenje koje je dala država moliteljica da će izvršiti usporedivu zamolbu domaćeg pravosudnog tijela“. Navedeno uvjerenje nije potrebno ako postoji tzv. faktična uzajamnost, odnosno ako uzajamnost proizlazi iz dosadašnje prakse u istovjetnim predmetima međunarodne pravne pomoći.

⁵ Unatoč postojanju visokog stupanja povjerenja između država članica EU čl. 11. st. 1 toč. b Direktive 2014/41/EU Europskog parlamenta i vijeća o europskom istražnom nalogu u kaznenim stvarima propisuje slijedeći razlog za odbijanje izvršenja europskog istražnog naloga: " kada bi izvršenje europskog istražnog naloga štetilo temeljnim nacionalnim sigurnosnim interesima, ugrozilo izvor informacije ili uključivalo upotrebu klasificiranih podataka koji se odnose na posebne obavještajne aktivnosti."

Što se tiče oblika međunarodne pravne pomoći temeljeno je načelo da se ista pruža u najširem mogućem obliku . Katalog radnja tzv. "male" međunarodne pravne pomoći nije propisan, a obično se dijele na tradicionalne oblike pravne pomoći (dostava procesnih akata u inozemstvo, ispitivanje svjedoka, ispitivanje okrivljenika, privremeno oduzimanje predmeta, provođenje vještačenja) te moderne oblike pravne pomoći (video-konferencijsko ispitivanje svjedoka i vještaka, ispitivanje svjedoka i vještaka putem telefonske konferencije, osnivanje zajedničkog istražnog tima, upotreba prikrivenih istražitelja, nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora). Međutim, prilikom podnošenja zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć treba imati u vidu da je Republika Hrvatska stavila rezerve na pojedine oblike tzv. moderne međunarodne pravne pomoći (prekogranična promatranja, nazirane isporuke i upotrebu prikrivenih istražitelja) tako da se primjenom načela uzajamnosti ne može od drugih država zahtijevati provođenje dokaznih radnji kojima sama ne bi udovoljila .

2.3. Temeljna načela i oblici pravosudne suradnje u kaznenim stvarima

U ovom dijelu priručnika uvodno će se prikazati načela na kojima se temelji pravosudna suradnja u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije koja su proklamirana i definirana u političkim programima i primarnim i sekundarnim pravni izvornima Europske unije. Riječ je o načelima koja su definirana u preambulama mjerodavnih Okvirnih odluka ili Direktiva, a u domaćem zakonodavstvu izričito propisana člancima 3., 3.a i 4. ZPSKS-EU, kao i načela koja su kao općeprihvaćena standardi međunarodnog kaznenog prava inkorporirana u normativna rješenja Europske unije. Potom će se obraditi pojedini instrumenti (oblici) pravosudne suradnje u kaznenim stvarima koji su od posebnog interesa praktičarima, kao i oni koji su predmet novije judikature Suda Europske unije.

2.3.1. Temeljna načela pravosudne suradnje u kaznenim stvarima

U ovom poglavlju obradit će se slijedeća načela pravosudne suradnje u kaznenim stvarima: načelo uzajamnog priznavanja, načelo učinkovite suradnje, načelo poštivanja prava i sloboda definiranih Poveljom o temeljnim pravima Europske unije, načelo razmjernosti, načelo *locus regit actum*, načelo specijalnosti.

2.3.1.1. Načelo uzajamnog priznavanja i načela učinkovite suradnje

Na sastanku Europskog vijeća održanom u Tampere-u 2000. načelo uzajamnog priznavanja proklamirano je kao kamen temeljac pravosudne u kaznenim stvarima u Europskoj uniji. Haški program od 2004. potvrdio je navedeno načelo ističući kako će se odluke pravosudnog tijela jedne države članice EU odmah i izravno izvršavati od strane pravosudnog tijela druge države članice bez prethodne "dublje" provjere.

Ugovorom o funkcioniranju Europske unije regulirano je navedeno načelo u članku 82. st. 1.:

„Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima u Europskoj uniji temeljit će se na načelu uzajamnog priznanja presuda i odluka pravosudnih tijela te će uključivati usklađivanje prava država članica u slijedećim područjima: prava okrivljenika i prava žrtve u postupku te uzajamno priznavanje dokaza između država članica.“

Načelo uzajamnog priznavanja i načelo učinkovite suradnje temelje se na pretpostavci da su zakonodavstva država članica Europske unije u velikoj mjeri usklađena kroz implementaciju akata Europske unije koji reguliraju ne samo kazneno procesno i materijalno pravo, već i pravosudnu suradnju u kaznenim stvarima u područjima od posebnog interesa za Europsku uniju. Usklađenost zakonodavstva država članica rezultira visokim stupnjem uzajamnog povjerenja kao temeljnim preduvjetom za primjenu načela uzajamnog priznavanja kao kamena temeljca pravosudne suradnje u kaznenim stvarima.

Nažalost, navedena teoretska pozadina načela uzajamnog priznanja i načela učinkovite suradnje daleko je od stvarnosti i postojeće prakse država članica EU i Suda Europske unije. Kako je osnovni preduvjet postojanja visokog stupnja povjerenja između različitih država članica uspješna implementacija mjerodavnih Okvirnih odluka/Direktiva EU i njihova primjena u praksi, nepravovremena ili pogrešna implementacija navedenih odluka, kao i izostanak primjene u praksi dovodi u pitanje primjenu načela uzajamnog priznanja pa time i deklarirano načelo učinkovite pravosudne suradnje.

2.3.1.2. Načelo razmjernosti i načelo poštivanja ljudskih prava

Europski zakonodavac, svjestan opisanih prepreka uspješnoj primjeni načela uzajamnog priznavanja, u preambuli mjerodavnih pravnih akata⁶ propisao je kako obveza poštivanja temeljenih prava ima primat pred načelom uzajamnog priznanja, kao i predvidio mogućnost suspenzije primjene određenog oblika suradnja u državi članici Europske unije koja ozbiljno i neprekidno krši načela iz članka 6. stavka 1 Ugovora o Europskoj uniji⁷.

⁶ Točka 12. Preambule Okvirne odluka Vijeća od 13. lipnja 2002.o Europskom uhiđenom nalogu i postupcima predaje između država članica Europske unije (2002/584/PUP):” Ova Okvirna odluka poštuje temeljna prava i načela priznata u članku 6. Ugovora o Europskoj uniji, koja se odražavaju i u Povelji o temeljnim pravima Europske unije (1), a posebno u njezinu poglavlju VI. Ništa u ovoj Okvirnoj odluci ne smije se tumačiti kao zabrana odbijanja predaje osobe za kojom je izdan europski uhiđbeni nalog, ako postoji razlog za uvjerenje, na temelju objektivnih elemenata, da je spomenuti uhiđbeni nalog izdan u svrhe progona ili kažnjavanja osobe zbog njezina spola, rase, vjere, etničkog podrijetla, državljanstva, jezika, političkih uvjerenja ili spolnog usmjerenja, ili ako bi položaj te osobe mogao biti ugrožen zbog bilo kojega od tih razloga. Ova Okvirna odluka ne sprečava državu članicu da primijeni svoja ustavna pravila o pravu na pravični sudski postupak, slobodu udruživanja, slobodu tiska te slobodu izražavanja u drugim medijima.“ Nadalje, točka 13. iste Preambule glasi: „Nitko ne smije biti udaljen, protjeran ili izručen državi u kojoj postoji stvarna opasnost da će osoba o kojoj je riječ biti osuđena na smrt, podvrgnuta mučenju ili drugom nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.“

⁷ Točka 10. Preambule Okvirne odluka Vijeća od 13. lipnja 2002.o Europskom uhiđenom nalogu i postupcima predaje između država članica Europske unije (2002/584/PUP):” Mehanizam europskog uhiđenog naloga temelji se na visokoj razini povjerenja između država članica. Njegova primjena može biti suspendirana samo u slučaju da neka država članica ozbiljno i neprekidno krši načela iz članka 6. stavka 1. Ugovora o Europskoj uniji.

Inicijalno povreda poštivanja temeljnih prava nije bila izričito propisana kao osnova za fakultativno ili obligatorno odbijanje priznanja stranih odluka. Tek Direktiva 2014/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća o europskom istražnom nalogu propisuje kršenje načela iz članka 6. Ugovora o Europskoj uniji i Povelje o temeljnim pravima Europske unije kao razlog za odbijanje izvršenja europskog istražnog naloga.⁸

Unatoč navedenom, prilikom implementacije mjerodavnih Okvirnih odluka Vijeća EU, uzimajući u obzir obveze deklaratorno utvrđene u njihovim preambulama, nacionalni zakonodavci država članica Europske unije propisali su kršenje načela iz članka 6. stavka 1 Ugovora o Europskoj uniji kao razlog za odbijanje priznanja i izvršenja stranih odluka⁹. Štoviše, Sud Europske unije svojim presudama potvrđuje primat navedenog načela. Sud Europske unije je u predmetima broj: C-404/15 (Pál Aranyosi) i C-659/15 PPU (Robert Câldâraru) zauzeo stajalište:

„Članak 1. stavke 3.10 i 5. i članak 6. stavak 1. Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica, kako je izmijenjena Okvirnom odlukom Vijeća 2009/299/PUP od 26. veljače 2009., treba tumačiti na način da u slučaju postojanja objektivnih, vjerodostojnih, preciznih i odgovarajuće aktualiziranih elemenata o postojanju sustavnih i općenitih nedostataka ili nedostataka koji se odnose određene skupine osoba ili na određene ustanove za oduzimanje slobode u državi članici izdavateljici, pravosudno tijelo izvršenja mora na konkretan i precizan način ispitati postoje li u slučaju predaje navedenoj državi članici ozbiljni i utvrđeni razlozi za vjerovanje da će osoba na koju se odnosi europski uhidbeni nalog u svrhe izvršenja kaznenog progona ili izvršenja kazne oduzimanja slobode zbog uvjeta oduzimanja njezine slobode biti izložena stvarnoj opasnosti od podvrgavanja neljudskom i ponižavajućem postupanju u smislu članka 4. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. U tu svrhu ono od pravosudnog tijela koje je izdalo nalog mora zahtijevati dostavu dopunskih informacija Pravosudno tijelo izvršenja mora odgoditi svoju odluku o predaji određene osobe dok ne dobije dopunske informacije koje mu omogućavaju da otkloni postojanje takve opasnosti. Ako postojanje te opasnosti ne

Kršenje utvrđuje Vijeće u skladu s odredbama članka 7. stavka 1. spomenutog Ugovora, s posljedicama predviđenima u članku 7. stavku 2. Ugovora.”

⁸ Odredba članka 42. j st. 2 toč. d ZPSKS-EU :“ Nadležno pravosudno tijelo neće priznati i izvršiti europski istražni nalog kada postaju opravdani razlozi koji ukazuju da izvršenje dokazne radnje navedene u europskom istražnom nalogu ne bi bilo u skladu s obvezama iz članka 6. Ugovora o Euroskoj uniji i Povelje o temeljnim pravima Europske unije.“

⁹ Odredba članka 13. Zakona o izručenju Ujedinjenog kraljevstva kao razlog za odbijanje izručenje propisuje: „ Predaja tražene osobe će se odbiti : 1. ako je europski uhidbeni nalog izdan (iako je izdan zbog ekstradibilnog kaznenog djela) u svrhu kaznenog progona ili izvršenja kazne zbog rasne, vjerske, etničke, spolne, rodne orijentacije tražene osobe ili njezinog političkog mišljenja;2. ako bi tražena osoba u slučaju predaje bile kaznenog gonjena ili kažnjena, zadržana ili bi joj bila ograničena osobna sloboda zbog njezine rase, vjere, nacionalnosti, roda, spolne orijentacije ili političkog mišljenja.“

¹⁰ Članak 1 stavak 3 Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP glasi: “ Ova Okvirna odluka ne mijenja obvezu poštovanja temeljnih prava i temeljnih pravnih načela sadržanih u članku 6. Ugovora o Europskoj uniji.“

može biti otklonjeno u razumnom roku, to tijelo mora odlučiti treba li obustaviti postupak predaje.“

Kada govorimo o praksi Suda Europske unije i kršenju ljudskih prava kao razlogu za odbijanje priznanja i izvršenje stranih pravosudnih odluka važno mjesto zauzimaju presude Suda Europske unije u predmetima C-216/18 i C-327/18 PPU. U navedenim presudama Sud Europske unije je zauzeo stajalište o učinku objave o najavi izlaska iz Europske unije države članice EU ujedno i države izdavanja europskog uhidbenog naloga, kao i prijedloga Europske komisije podnesenog protiv države članice izdavanja europskog uhidbenog naloga na temelju članka 7. stavka 1 Ugovora o Europskoj uniji.

U predmetu C-216/18 Sud Europske unije je zauzeo stajalište: *„Obrazloženi prijedlog Europske komisije podnesen Europskom vijeću na temelju čl. 7. st. 1 Ugovora o Europskoj uniji ne proizvodi pravne učinke automatske suspenzije primjene europskog uhidbenog naloga. Samo je Europsko vijeće ovlašteno donijeti odluku iz čl. 7. st. 2 Ugovor o Europskoj uniji o suspenziji primjene europskog uhidbenog naloga u odnosu na određenu državu članicu Europske unije, a koja odluka obvezuje državu izvršenja automatski odbiti izvršenje europskog uhidbenog naloga kojeg su izdala pravosudna tijela odnosno države, bez prethodno provedene konkretne procjene. Dok takva odluka nije donesena pravosudna tijela države izvršenja mogu odbiti izvršenje europskog uhidbenog naloga izdan od strane države članice u odnosu na koju je podnesen navedeni prijedlog Europske komisije, samo u iznimnim slučajevima i nakon provedene konkretne i detaljne ocjene konkretnog predmeta.“*

U predmetu C-327/18 PPU Sud Europske unije je dao svoje tumačenje pravnih učinaka postupka izlaska Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske iz Europske unije na postupke izvršenja europskih uhidbenih naloga koje su izdala pravosudna tijela Ujedinjenog kraljevstva. Sud Europske unije je zauzeo slijedeći stav: *„ Odredbu članka 50. Ugovora o Europskoj uniji potrebno je tumačiti na način da objava jedne države članice EU o njoj namjeri izlaska iz Europske unije nema pravne učinke na postupke izvršavanja europskih uhidbenih naloga izdanih od strane pravosudnih tijela te države. Kada ne postoje osnovani razlozi koji upućuju da će tražena osoba biti u državi izdavanja izložena riziku uskrate prava zajamčenih Poveljom o temeljenim pravima EU, država izvršenja ne može odbiti izvršenje EUN dok je država izdavanja država članica Europske unije.“*

Načelo poštivanja ljudskih prava, odnosno obveza odbijanja priznanja i izvršenja stranih pravosudnih odluka ukoliko u konkretnom predmetu postoje osnovani razlozi koji ukazuju na opasnost od flagrantne uskrate temeljnih prava u državi moliteljici u postupcima pružanja međunarodne pravne pomoći temelji se na klauzuli zaštite javnog poretka (tzv. klauzula *ordre public*). Stoga, navedena obveza zamoljene države/države izvršenja nije nametnuta aktima Europske unije niti

judikaturom Suda Europske unije, već je ista općeprihvaćena kao jedno od temeljnih načelima pružanja međunarodne pravne pomoći u tradicionalnom smislu.

Uz obvezu poštivanja načela iz članka 6. Ugovora o Europskoj uniji i Povelje o temeljnim pravima Europske unije usko je vezana i obveza poštivanja načela razmjernosti koje je u okviru Europske unije prihvaćeno kao jedno od temeljnih načela u primjeni u primijeni „instrumenata“ pravosudne suradnje¹¹.

Načelo razmjernosti definirano je u odredbi članka 3. a st. 1. ZPSKS-EU članak 3. na slijedeći način : „Nadležna tijela Republike Hrvatske izdaju naloge i odluke iz članka 1. ovog Zakona razmjerno naravi potrebe u svakom pojedinom slučaju.“.

Načelo razmjernost je općeprihvaćeni standard kaznenog zakonodavstva u širem smislu. Ovo načelo primjenjuje se prilikom izricanja i odmjeravanja kaznenih sankcija, kao i prilikom odlučivanja o mjerama osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku. Ovo načelo je razrađeno i kroz judikaturu Europskog suda za ljudska prava, a sadržaj istog se sastoji u imperativu da mjere koje se poduzimaju u konkretnom predmetu moraju biti razmjerne zakonitom cilju, odnosno ne smiju prelaziti granicu koja se smatra nužnom s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja.

Navedeno načelo igra važnu ulogu i u području pravosudne suradnje u kaznenim stvarima. Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica Europske unije ne obvezuje državu izdavanja na primjenu načela razmjernosti prilikom izdavanja europskog uhidbenog naloga. Međutim, ključnu ulogu u primjeni tog načela ima domaće zakonodavstvo svake države članice¹².

Europski uhidbeni nalog se izdaje tek nakon što je protiv okrivljenika određen istražni zatvor. Dakle, europski uhidbeni nalog se neće izdati kada se prisutnost okrivljenika u postupku može osigurati primjenom neke blaže mjere od istražnog zatvora. U tim slučajevima nadležno pravosudno tijelo države izdavanja primijenit će neke "blaže" oblike međunarodne pravne pomoći i/ili pravosudne suradnje umjesto europskog uhidbenog naloga (primjerice ispitivanje okrivljenika putem zamolnice, priznavanje i izvršenje odluka o mjerama opreza).

¹¹ Načelo razmjernost je općeprihvaćeno načelo svih država članica Europske unije na kojem se temelje odredbe i kazneno-materijalnog i kazneno-procesnog prava. Konvencija Vijeća Europe za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda izričito ne propisuje navedeno načelo, ali pojedine odredbe Konvencije neizravno propisuju to načelo. Iako presude Europskog suda za ljudska prava jasno ne definiraju načelo razmjernosti, ali se može zaključiti kako se razmjernošću primjena sredstava koje su nužne s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja. Mjere koje poduzimaju nacionalna tijela moraju biti razmjerne legitimnom cilju koji se želi ostvariti.

¹² Odredba članka 4. Zakona o kaznenom postupku:

(1) Svaka radnja ili mjera ograničenja slobode ili prava utemeljena na ovom Zakonu mora biti razmjerna naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.

(2) Sud i druga državna tijela pri odlučivanju o radnjama i mjerama ograničenja slobode ili prava po službenoj dužnosti paze da se ne primjenjuje teža mjera ako se ista svrha može postići blažom mjerom. Njihovo trajanje mora biti ograničeno na najkraće nužno vrijeme.

2.3.1.3. *Locus regit actum* – opseg i granice

Sve oblike pravosudne suradnje obilježava načelo primjene prava države izvršenje kako prilikom priznavanja stranih pravosudnih odluka, tako i prilikom izvršavanja domaće odluke kojom se priznaje strana pravosudna odluka i to u onom dijelu u kojem pravo država članica nije harmonizirano implementacijom mjerodavnih Okvirnih odluka i Direktiva. Primjenu načela *locus regit actum* u predmetima pravosudne suradnje u kaznenim stvarima potvrdio je Sud Europske unije u predmetu C-97/18 ET u kojem je odlučivao o Okvirnoj odluci Vijeća 2006/783/PUP o primjeni načela uzajamnog priznavanja naloga za oduzimanje imovine. U navedenom predmetu Sud Europske unije je zauzeo stajalište: „Odredba članka 12. st. 1. i 4. Okvirne odluke 2006/783/JHA ne isključuje primjenu prava države izvršenja koje, poput prava Kraljevine Nizozemske, u svrhu izvršenja naloga za oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom izdanog u državi izdavanja, propisuje mogućnost izricanja zatvorske kazne. Naime, izricanja zatvorske kazne osobi na koju se odnosi nalog, ne utječe na obvezu vraćanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom. Navedena kazna predstavlja samo način izvršenja naloga za oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom obzirom da je cilj iste prisiliti osobu na izvršenje njene obvezu koju je ista u mogućnosti izvršiti.“

Pritom je potrebno naglasiti kako su Okvirne odluke i Direktive propisale određene granice pri primjeni domaće prava države izvršenja. Tako primjerice odredba članka 46. st. 2 Zakona o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije regulirajući trajanje osiguranja na temelju domaće odluke kojom se priznaje strani nalog za osiguranje imovine ili dokaza propisuje: " Nadležno pravosudno tijelo, može na temelju domaće prava, cijeneći okolnosti slučaja i zahtjeve države izdavanja, odrediti uvjete radi ograničenja trajanja osiguranja. Ako tako određeni uvjeti mogu prouzročiti ukidanje mjera nadležno pravosudno tijelo će odmah o tome obavijestiti tijelo koje je izdalo nalog radi njegovog očitovanja".

Nadalje, glava VII. ZPSKS-EU kojom je u domaće zakonodavstvo implementirana Okvirna odluka Vijeća 2008/909/PUP o primjeni načela uzajamnog priznanja presuda u kaznenim stvarima u kojim se izriču kazne zatvora ili mjere koje uključuju oduzimanje slobode s ciljem njihova izvršenja u Europskoj uniji u članku 101. ZPSKS-EU propisuje: „Kazna zatvora iz priznate strane presude u Republici Hrvatskoj će se izvršiti u skladu s odredbama zakona koje uređuju izvršavanje kaznenopravnih sankcija. Prilikom odlučivanja o uvjetno ustupu nadležno tijelo će uzeti u obzir zakonske odredbe o uvjetnom otpustu koje je dostavila država izdavanja.“

Potom, glava II. a ZPSKS-EU kojom je u domaće zakonodavstvo implementirana Direktiva o europskom istražnom nalogu, u odredbi 42. d propisuje posebne uvjete za izvršenje europskog istražnog naloga: „U izdanom europskom istražnom nalogu tijelo izdavanja može zatražiti od tijela države izvršenja naloga da se nalog izvrši sukladno odredbama domaće postupovnog prava na koje u nalogu posebno ukazano.“

2.3.1.4. Načelo specijalnosti

Svi oblici (instrumenti) pravosudne suradnje u kaznenim stvarima temelje se na obvezi poštivanja načela specijalnosti i isto je izričito propisano u mjerodavnim aktima Europske unije. Štoviše, Sud Europske unije je u predmetima C-388/08 i C-192/12 PPU dao tumačenje načela specijalnosti u slučaju izmjene činjeničnog opisa djela nakon predaje tražene osobe i uvjetima pod kojima je država izdavanja ovlaštena nastaviti kazneni progon, kao i uvjete daljnje predaje tražene osobe trećoj državi (tzv. postupak reekstradicije).

Jedini instrument pravosudne suradnje u kaznenim stvarima čija primjena nije izričito uvjetovana poštivanjem načela specijalnosti je Europski istražni nalog. Direktiva o europskom istražnom nalogu ne propisuje ni tzv. *salvus conductus* ni uvjete pod kojima se mogu koristiti pribavljeni dokazi u drugom postupku. Međutim, prema tumačenju pojedinih država članica Europske unije sadržajno se navedeno načelo poštuje i u okviru postupka izvršenja europskog istražnog naloga nacionalnim propisima i sudskom praksom država članica Europske unije o uvjetima pod kojima se dokazi pribavljeni u jednom kaznenom postupku mogu koristiti u drugim postupcima.

2.3.2. Oblici pravosudne suradnje u kaznenim stvarima

Neki autori govore o "instrumentima" pravosudne suradnje, a neki o oblicima pravosudne suradnje u kaznenim stvarima. Pod tim pojmovima podrazumijevaju se područja međunarodne pravne pomoći od posebnog interesa za Europsku uniju u kojima je provedena harmonizacija država članica Europske unije kako bi se osiguralo učinkovito priznanje i izvršenje stranih odluka pravosudnih tijela, a sukladno načelu uzajamnog priznavanja. Drugim riječima, u okviru Europske unije istovremeno se primjenjuju međunarodni ugovori koji reguliraju međunarodnu pravnu pomoć i "instrumenti" pravosudne suradnje pri čemu se navedeni instrumenti odnose samo na: europski uhiđbeni nalog, nalog za osiguranje imovine ili dokaza, odluke o oduzimanju imovine ili predmeta, odluke o novčanoj kazni, presude kojima je izrečena kazna zatvora ili mjera koja uključuje oduzimanje slobode, presude i odluke kojima su izrečene probacijske mjere i alternativne sankcije, odluke o mjerama opreza, europski zaštitni nalog i europski istražni nalog. Kako je priznavanje i izvršenje navedenih odluka od posebnog interesa za Europsku uniju iste su sukladno načelu supsidijarnosti i načelu razmjernosti regulirane Okvirnim odlukama i Direktivama. Transpozicijom Okvirnih odluka i Direktiva u domaća zakonodavstva država članica navedena područja međunarodne pravne pomoći su gotovo na jedinstven način regulirana u svim državama članicama Europske unije.

Osim navedenih oblika /instrumentata pravosudne suradnje u kaznenim stvarima koji su regulirani Zakonom o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije jednim oblikom pravosudne suradnje smatra se i pribavljanje podataka iz kaznene evidencije drugih država članica Europske unije elektroničkim putem korištenjem baze podataka kaznene evidencije povezane u Europski informacijski sustav kaznenih evidencija (ECRIS). Podaci iz kaznene evidencije dostavljaju se državama članicama Europske unije prema obrascima (standardiziranim) utvrđenim Okvirnom Odlukom Vijeća 2009/315/PUP od 26. veljače 2009., o organizaciji i sadržaju razmjene informacija iz kaznene evidencije između

država članica koja je transponirana u domaće zakonodavstvo Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (Narodne novine broj 143/12, 105/15, 32/17).

U sljedećem dijelu ovog priručnika obradit će se oni instrumenti (oblici) pravosudne suradnje koji se često koriste u svakodnevnoj praksi državnih odvjetništava, pritom će se poseban naglasak staviti na one aspekte njihove primjene koji su se pokazali problematičnim zbog nedovoljno jasnih pravnih normi, pravnih praznina ili tumačenja Suda Europske unije u sve brojnim presudom donesenim u postupcima povodom zahtjeva za prethodno pitanje. Dakle, u nastavku će se obraditi slijedeći oblici pravosudne suradnje: europski uhiđbeni nalog, europski istražni nalog, nalog za osiguranje oduzimanja imovine te pribavljanje podataka posredstvom ECRIS-a.

2.3.2.1. Europski uhiđbeni nalog

U ovom dijelu rada prikazat će se najvažnije zakonodavne izmjene ovog oblika pravosudne suradnje uvjetovane praksom, transpozicijom Direktive 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2011. o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhiđbenog naloga te o pravu obavještanja treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima (SL L 294, 6.11.2013.), Direktive (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima (SL L 132, 21.5.2016.) te Direktive (EU) 2016/1919 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2016. o pravnoj pomoći za osumnjičene i okrivljene u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupku na temelju europskog uhiđbenog naloga (SL L 297, 4. 11. 2016.). Nadalje, prikazat će se novije presude Suda Europske unije u kojima su dana tumačenja Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP o europskom uhiđbenom nalogu i postupcima predaje između država članica.

2.3.2.1.1. Zakonodavni okvir – izmjene ZID ZPSKS - EU Narodne novine broj 102/17, 68/2019, 70/2019

Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije mijenjan je sedam puta od njegove objave u Narodnim novinama 2010. (NN 91/10, 81/13, 124/13, 26/15, 102/17, 68/18, 70/19), pri čemu je europski uhiđbeni nalog kao jedan od temeljnih oblika te suradnje često bio predmet navedenih izmjena, uglavnom zbog problema i pravnih praznina na koje je ukazala sudska praksa, ali i zbog normativnih promjena na razini Europske unije u području harmonizacije zakonodavstava država članica Europske unije u području kaznenog procesnog zakonodavstva. U nastavku će se prikazati upravo navedene izmjene i dopune ZPSKS-EU.

a) Transpozicija Direktiva (EU) 2013/48/EU, 2016/800 i 2016/919

Direktiva (EU) 2013/48/EU je transponirana u hrvatsko zakonodavstvo Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine broj 70/17) te ZPSKS-EU/17, a Direktive (EU) 2016/800 i 2016/1919 Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije (Narodne novine 70/19).

Iako je rok za transpoziciju ove Direktive (EU) 2013/48/EU istekao dana 27. studenoga 2016., ista još uvijek nije transponirana u zakonodavstva svih država članica Europske unije¹³.

Direktiva (EU) 2013/48/EU transponirana je u domaće zakonodavstvo odredbom članka 17. a ZPSKS-EU, dok su Direktive (EU) 2016/800 i 2016/1919 transponirana u odredbama 24. i 24. d ZPSKS-EU.

Ovim odredbama propisana su prava tražene osobe u postupku izvršenja europskog uhidbenog naloga: prava na pristup branitelju, prava na obavještanje treće osobe i konzularnih tijela, pravo na pravnu pomoć te prava djece kao traženih osoba.

1. Pravo na pristup branitelju u postupku izvršenja europskog uhidbenog naloga propisano je odredbom članka 17. a ZPSKS-EU

Pravo na pristup branitelju u postupku izvršenja europskog uhidbenog naloga potrebno je promatrati iz dva aspekta. Aspekta države izdavanja i aspekta države izvršenja.

U predmetima u kojima je Republika Hrvatska država izdavanja i nadležno državno odvjetništvo je izdalo europski uhidbeni nalog, tražena osoba ima pravo nakon uhićenja u jednoj od država članica Europske unije, imenovati branitelja u Republici Hrvatskoj po svom izboru.

Kako je u predmetima u kojima državno odvjetništvo izdaje europski uhidbeni nalog protiv tražene osobe rješenjem određen istražni zatvor istoj je postavljen i branitelj po službenoj dužnosti prilikom izdavanja europskog uhidbenog naloga. Stoga je u svrhu pravovremenog obavještanja države izvršenja i jednostavnijeg postupanja nakon uhićenja tražene osobe potrebno prilikom ispunjavanja obrasca iz članka 18. ZPSKS-EU navesti podatke o branitelju po službenoj dužnosti (u dio koji je označen pod točkom (f) ostale okolnosti, važne za predmet).

¹³ Ovu Direktivu još nisu implementirale Republika Irska, Ujedinjeno kraljevstvo, Kraljevina Danska, Rumunjska, Republika Cipar, Bugarska.

Međutim, obzirom da činjenica da je traženoj osobi postavljen branitelj po službenoj dužnosti u Republici Hrvatskoj ne isključuje pravo tražene da sama izabere branitelja u Republici Hrvatskoj državno odvjetništvo koje je izdalo europski uhidbeni nalog dužno je dostaviti nadležnom tijelu države izvršenja listu odvjetnika koji pružaju informacije i savjete u postupcima po europskom uhidbenom nalogu, a koju sastavlja Hrvatska odvjetnička komora. Imenovani branitelj u Republici Hrvatskoj ima pravo, uz ovlasti u skladu s odredbama domaćeg kaznenog procesnog prava, poduzimati i sve radnje u vezi s pružanjem informacija i savjeta branitelju te osobe u državi izvršenja s ciljem učinkovitog ostvarivanja prava te osobe u postupku predaje.

U postupku izvršenja europskog uhidbenog naloga u Republici Hrvatskoj prilikom ispitivanja tražene osobe pred državnim odvjetnikom tražena osoba mora biti poučena prije samog ispitivanja o svojim pravima prema odredbama domaćeg kaznenog procesnog prava. Jedno od prava koje pripada traženoj osobi je pravo na branitelja po vlastitom izboru, odnosno pravo na branitelja kojeg joj postavi sud. Osim navedenog prava tražena osoba ima pravo ostvariti pravo na imenovanje branitelja u državi izdavanja. Ako tražena osoba želi ostvariti navedeno pravo državni odvjetnik je dužan bez odgode o tome obavijestiti državu izdavanja.

2. Pravo na pravnu pomoć propisano je odredbom članka 24. ZPSKS-EU

Prema odredbi članka 24. ZPSKS-EU kojom su u hrvatsko zakonodavstvo implementirane Direktive (EU) 2013/48/EU i 2016/1919 policija će odmah pri uhićenju traženu osobu pisano poučiti o pravu na branitelja u Republici Hrvatskoj i kada obrana nije obvezna uz upozorenje da će odluka o podmirivanju troškova tako postavljenog branitelja ovisiti o kasnije utvrđenom imovnom stanju te osobe.

Prema tome, u predmetima izvršenja europskog uhidbenog naloga ako u slučaju obvezne obrane tražena osoba nije sama uzela ili je ostala bez branitelja u tijeku postupka, a same ne uzme drugog branitelja, postavit će mu se branitelj po službenoj dužnosti, a sve u skladu sa člankom 66. stavkom 3 Zakona o kaznenom postupku.

U ostalim slučajevima izvršavanja europskog uhidbenog naloga u kojima obrana nije obvezna okrivljeniku će se na njegov zahtjev imenovati branitelj na teret proračunskih sredstava, ako prema svom imovinskom stanju ne može podmiriti troškove obrane. U postupku izvršavanja europskog uhidbenog nalog županijski sud će odlučiti o navedenom zahtjevu tražene osobe bez prethodno utvrđenih okolnosti iz članka 72. stavka 1 Zakona o kaznenom postupku. Naime, u svom zahtjevu tražena osoba nije dužna priložiti dokaze o svom imovinskom stanju, stanju svoje obitelji ili osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati odnosno osoba koje su po zakonu dužne uzdržavati njega, obzirom da se imovno stanje tražene osobe utvrđuje kasnije. Kada će se utvrđivati imovno stanje tražene osobe na temelju kojeg će se donijeti odluka o snašanju troškova branitelja nije propisano ZPSKS-om. Polazeći o pravne prirode

postupka kojem je svrha predati traženu osobu državi izdavanja u relativno kratkim zakonskim rokovima, a koja osoba je u većini predmeta stranac koji ne boravi u Republici Hrvatskoj postavlja se pitanje kada će se i kako utvrditi imovno stanje tražene osobe, kao i eventualno izvršiti odluka iz članka 148. a Zakona o kaznenom postupku.¹⁴ Isto tako postavlja se pitanje značenje pojma „kasnije“, odnosno može li tražena osoba biti predana državi izdavanja iako odluka o snašanju troškova tako postavljenog branitelja nije donesena obzirom da tražena osoba nije bila u mogućnosti u rokovima iz članka 28. i 32. dostaviti dokaze iz članka 72. ZKP

O zahtjevu tražene osobe za postavljanjem branitelja policija bez odgode obavještava nadležni županijski sud koji će toj osobi postaviti branitelja te državno odvjetništvo u svrhu obavještavanja nadležnog tijela države izdavanja o zahtjevu za branitelja u toj državi.

Državni odvjetnik će prije ispitivanja traženu osobu poučiti o njezinim pravima koja ostvaruje u skladu s odredbama domaćeg kaznenog postupnog prava, pravu da tražena osoba imenuje branitelja u državi izdavanja za potrebe postupka izvršenja europskog uhidbenog naloga, odnosno da joj se postavi branitelj na teret države izdavanja kada je europski uhidbeni nalog izdan u svrhu kaznenog progona.

U odnosu na procesna prava koja uživa tražena osoba u postupku izvršenja europskog uhidbenog naloga izdanog radi izvršenja presude donesene *in absentia*, tražena osoba ima pravo prije predaje državi izdavanja zahtijevati dostavu navedene presude ako joj prije nije bila osobno uručena, a niti je primila službenu obavijest da se protiv nje vodi kazneni postupak. U tom slučaju državni odvjetnik će zatražiti od tijela koje je izdalo nalog da bez odgode dostavi presudu, kako bi se ona dostavila traženoj osobi. Dostava presude neće se smatrati službenom dostavom za računanje rokova za podnošenje zahtjeva za obnovu postupka ili žalbe. Ovime se ne odgađa postupak predaje tražene osobe niti rok za donošenje rješenja o predaji.

3. Prava djece kao traženih osoba propisana su odredbom članka 24.d ZPSKS-EU

Ovom odredbom implementirana je u domaće zakonodavstvo Direktiva (EU) 2016/800. U postupcima predaje na temelju europskog uhidbenog naloga djetetom

¹⁴Članak 148. a Zakona o kaznenom postupku: „»Ako se deset godina od pravomoćnosti odluke o troškovima kaznenog postupka sazna da je imovinsko stanje osuđenika takvo da je u mogućnosti u cijelosti ili djelomično naknaditi troškove kaznenog postupka, uključujući i troškove postavljenog branitelja, predsjednik vijeća, na prijedlog državnog odvjetnika, a nakon očitovanja osuđenika o prijedlogu, posebnim će rješenjem obvezati osuđenika na naknadu tih troškova u cijelosti ili djelomično. O žalbi protiv tog rješenja odlučuje vijeće iz članka 19.b stavka 5., odnosno članka 19.d stavka 3. ovog Zakona.“

se smatra osoba mlađa od 18 godina, pri čemu se u slučajevima kada nije jasno ima li osoba 18 godina, pretpostavlja da je tražena osoba djetete. Zakonskim zastupnikom djeteta se smatra roditelj koji ostvaruje roditeljsku skrb ili skrbnik odnosno poseban skrbnik kojeg djetetu imenuje centar za socijalnu skrb prema propisima kojima se uređuju obiteljski odnosi..

Ako je tražena osoba djetete u smislu ovoga Zakona, policija će je odmah po uhićenju obavijestiti o pravima koja ostvaruje u skladu s odredbama domaćeg kaznenog postupovnog prava te o sljedećim pravima:

- pravu na obavještanje zakonskog zastupnika djeteta o svim pravima djeteta te pravu na pratnju zakonskog zastupnika djeteta tijekom postupka,
- pravu na zaštitu privatnosti, pravu na liječnički pregled i liječničku pomoć,
- pravu na ograničenje lišenja slobode i korištenje alternativnih mjera, uključujući pravo na periodično preispitivanje pritvora.

Postupak izvršenja europskog uhiđenog naloga izdanog za djetetom razlikuje se od postupka prema punoljetnim počiniteljima obzirom na stvarnu nadležnost suca za mladež, kraće rokove za postupanje i ograničenu primjenu istražnog zavora radi predaje.

Naime, o uhićenju djeteta na temelju EUN-a pritvorski nadzornik odmah obavještava suca za mladež, državnog odvjetnika, zakonskog zastupnika djeteta i centar za socijalnu skrb i to istodobno unosi u odgovarajuću evidenciju. Državni odvjetnik naložit će da se tražena osoba u roku od 16 sati od uhićenja dovede sucu za mladež nadležnog županijskog suda radi ispitivanja u smislu članka 24. stavka 3. ZPSKS-EU¹⁵. Za pretpostaviti je da će sudac za mladež ispitati traženu osobu i na okolnosti iz članka 24. stavka 4¹⁶ ZPSKS-EU obzirom da je riječ o relevantnim okolnostima u postupku predaje na temelju EUN-a.

¹⁵ Članak 24. stavak 3 ZPSKS-EU: „(3) Državni odvjetnik će prije ispitivanja traženu osobu poučiti o njezinim pravima koja ostvaruje u skladu s odredbama domaćeg kaznenog postupovnog prava:

- pravu na branitelja po vlastitom izboru odnosno branitelja kojeg joj postavi sud,
- pravu zahtijevati postavljanje branitelja i kada obrana nije obvezna,
- pravu da branitelj bude nazočan na ispitivanju tražene osobe te pravu na slobodnu, neometanu i povjerljivu komunikaciju s njim,
- pravu na imenovanje branitelja u državi izdavanja,
- pravu zatražiti da mu se u državi izdavanja u postupku povodom europskog uhiđenog naloga postavi branitelj na teret države izdavanja kada je europski uhiđeni nalog izdan u svrhu kaznenog progona,
- pravu na tumačenje i prevođenje,
- pravu da nije dužan iskazivati,
- pravu na uvid u spis predmeta prije ispitivanja pred državnim odvjetnikom,
- pravu na hitnu medicinsku pomoć,
- pravu da o oduzimanju slobode bude obaviještena osoba koju tražena osoba imenuje odnosno konzularno tijelo s kojima ima pravo i komunicirati.”

¹⁶ Članak 24. stavak 4 ZPSKS-EU: „(4) Državni odvjetnik će traženu osobu izvijestiti o sadržaju i osnovi za izdavanje europskog uhiđenog naloga, mogućnosti pristanka na predaju državi izdavanja te mogućnosti odricanja od primjene načela specijalnosti i posljedicama izjave o odricanju u smislu članka 38. stavka 1. ovoga Zakona. Državni odvjetnik će ispitati traženu osobu o osobnim prilikama, državljanstvu i odnosima prema državi izdavanja te da li se i zbog kojih razloga protivi predaji.“

Postupak pred sućem istrage i postupak pred izvanraspravnim vijećem provodi se uz odgovarajuću primjenu propisa kojima se uređuje postupanje prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, uz osiguranje prava na pratnju zakonskog zastupnika djeteta i tijekom saslušanja pred sudom

b) Izmjene uvjetovane praksom

Pravne praznine, kao i nejasne i nedovoljno precizne odredbe glave II. ZPSKS-EU rezultirale su neujednaćenom sudskom praksom i odlukama koje su negativno utjecale na postupke koji su se u Republici Hrvatskoj vodili protiv traženih osobe. Ovi razlozi su potaknuli zakonodavca da izmijeni najspornije odredbe ZPSKS-EU koje propisuju postupanje po europskom uhidbenom nalogu, a koje izmjene su provedene Zakonima o izmjenama i dopunama Zakona o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima objavljene u Narodnim novinama broj 102/17, 68/18 i 70/2019.

ZPSKS-EU /17 provedene su slijedeće zakonodavne izmjene:

- izmjenom odredbe članka 26. ZPSKS-EU jasno je propisana mogućnost određivanja blažih mjera umjesto istražnog zatvora radi predaje mjere opreza i/ili jamstva ukoliko se tim mjerama može spriječiti bijeg tražene osobe, odnosno osigurati prisutnost do okončanja postupka izvršenja europskog uhidbenog naloga.

- izmijenjena je odredba članka 33. ZPSKS-EU koje je propisivala odgodu predaje i privremenu predaje tražene osobe, a koja odredba je sadržajno odgovarala članku Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP te nije jasno propisala kriterije za odgodu predaje tražene osobe, kao ni način postupanja u predmetima privremene predaje. Izmijenjena odredba jasno je propisala način postupanja u predmetima izvršenja europskog uhidbenog naloga izdanog za osobom protiv koje se vodi kazneni postupak u Republici Hrvatskoj zbog drugog kaznenog djela ili se nalazi na izdržavanju kazne zatvora u Republici Hrvatskoj.¹⁷ Svrha ove zakonodavne izmjene bilo je onemogućiti daljnje „zlouporaba“ istražnog zatvora radi predaje u svrhu osiguranja prisutnosti tražene osobe u domaćem postupku, a samim time i lišavanje

¹⁷ Članak 26. c ZPSKS-EU:

(1) Kada se protiv tražene osobe vodi postupak u Republici Hrvatskoj zbog drugog kaznenog djela ili se tražena osoba nalazi na izdržavanju kazne zatvora, postupak izvršenja europskog uhidbenog naloga prekida se rješenjem. Postupak će se nastaviti kada se postupak zbog drugog kaznenog djela pravomoćno okonča i osoba izdrži kaznu zatvora koja će joj biti eventualno izrečena, kada istekne kazna zatvora koju je izdržavala, odnosno odobri joj se uvjetni otpust. Kada sud utvrdi postojanje razloga za prekid izvršenja europskog uhidbenog naloga, o tome će obavijestiti državu izdavanja europskog uhidbenog naloga koja može zatražiti privremenu predaju tražene osobe. Na postupak privremene predaje na odgovarajući način primjenjuju se odredbe kojima je propisan postupak suda radi izvršenja europskog uhidbenog naloga radi predaje. Pri donošenju odluke o privremenoj predaji sud će voditi računa o tome da privremena predaja neće ometati vođenje kaznenog postupka pred domaćim sudom te će u rješenju kojim se odobrava privremena predaja naznačiti datum do kojeg tražena osoba mora biti vraćena u Republiku Hrvatsku.

(2) Vrijeme oduzimanja slobode u državi izdavanja uračunat će se u kaznu koja će traženoj osobi biti izrečena u domaćem postupku, odnosno u kaznu zatvora koju je izdržavala u Republici Hrvatskoj prije njezine predaje državi izdavanja. Ako je to vrijeme uračunano u kaznu izrečenu u državi izdavanja naloga, ono neće biti uračunano u izrečenu kaznu u Republici Hrvatskoj, odnosno u vrijeme izdržavanja kazne u Republici Hrvatskoj za čijeg je trajanja privremena predaja odobrena.

slobode tražene osobe protiv koje se vodi postupak u Republici Hrvatskoj u trajanju dužem od rokova propisanih člankom 130. Zakona o kaznenom postupku. Međutim, u praksi su se pojavili problemi oko osiguranja prisutnosti tražene osobe u slučajevima kada domaća pravosudna tijela odbijaju odrediti mjere osiguranja prisutnosti u domaćem postupku, a postupak izvršenja europskog uhidbenog naloga je prekinut zbog vođenja „domaćeg“ postupka zbog drugog kaznenog djela.

- Izmijenjena je odredba članka 24. c ZPSKS-EU koje propisuje obustavu postupka izvršenja europskog uhidbenog naloga na način da je propisano postupanje u predmetima u kojima su se izmijenile okolnosti nakon što je rješenje kojim se odobrava predaja tražene osobe postalo pravomoćno, a osoba još nije predana tijelima države izvršenja, odnosno propisan je postupak ponovnog ispitivanja pravomoćnog rješenja kojim se odobrava predaja tražene osobe.

- Izmijenjena je odredba članka 38. ZPSKS-EU na način da je istom jasno definirano načelo specijalnosti i njegovi pravni učinci, kao i nadležnost za uzimanje izjave tražene osobe na okolnost pravnih učinaka načela specijalnosti.

Najznačajnija izmjena ZPSKS-EU/18 očituje se u odredbi članka 23. stavka 1 ZPSKS-EU prema kojoj je policiji nametnuta obveza zahtijevati dopunu raspisanog upozorenja u Schenenskom informacijskom sustavu ukoliko isto ne sadrži podatke iz članka 18. ZPSKS-EU. Naime, prema članku 19. stavku 3 ZPSKS-EU samo upozorenje koje sadrži podatke iz članka 18. ZPSKS-EU proizvodi pravne učinke kao europski uhidbeni nalog te predstavlja temelj za određivanje mjere osiguranja prisutnosti tražene osobe u postupku izvršenja europskog uhidbenog naloga.

Posljednje zakonodavne izmjene ZPSKS-EU/19 prvenstveno su se odnosile na usklađivanje domaćeg zakonodavstva s pravnim aktima Europske unije. Jedina izmjena uvjetovana praksom odnosila se na odredbu članka 5. stavka 1 podstavka 1 ZPSKS-EU kojom je propisana mjesna nadležnosti županijskih državnih odvjetništva za zaprimanje europskog uhidbenog naloga, a kako bi se izbjegla različita tumačenja u predmetima u kojima je europski uhidbeni nalog izdan za osobom koja ima prebivalište/boravište u Republici Hrvatskoj, a uhićena na mjestu koje različito od adrese prebivališta/boravišta¹⁸.

2.3.2.1.2. Praksa Suda Europske unije

Praksa Suda Europske unije svakim je danom bogatija za jedno tumačenje odredba pravnih akata Europske unije u području pravosudne suradnje u kaznenim stvarima. U svojim presudama Sud Europske unije dao je brojna tumačenja Okvirne odluke 2002/584/JHA: pojma europskog uhidbenog naloga, obveze izvršavanja EUN, trajanja istražnog zatvora radi predaje, načela obostrane kažnjivosti i načela

¹⁸ Članak 5. stavak 1 podstavak 1 ZPSKS-EU : " 1. županijska državna odvjetništva prema mjestu gdje osoba na koju se nalog odnosi ima prebivalište ili boravište odnosno boravak, a ako nema prebivalište ili boravište odnosno boravak na području Republike Hrvatske, prema mjestu gdje je uhićena;"

zakonitosti, pojma pravosudnog tijela i pravosudne odluke, učinaka načela specijalnosti, *ne bis in idem* načela, pojma osobe koje boravi u državi izvršenja, pojma djeteta, obveze poštivanja temeljnih prava iz čl. 4. čl. 6, čl. 47. i čl. 53. Povelje o temeljnim pravima Europske unije, pojma presude *in absentia*, nediskriminacije na temelju državljanstva te postupaka ekstradicije državljanina drugih država članica EU trećim državama.

U nastavku će se prikazati recentna tumačenja Suda Europske unije dana u predmetima: *Piscotti* broj predmeta: C-191/16, *Raugevicius* broj predmeta: C-247/17, spojenim predmetima C-508/18, C-82/19 PPU i C-509/18 te AY broj predmeta: C- 268/17.

Pitanjem izručivanja državljanina druge članice Europske unije tzv. trećim državama Sud Europske unije prvi put se bavio u predmetu *Petruhin* koji je obrađen u dijelu priručnika posvećenom institutu ustupa kaznenog progona, a svoje stavove je dalje razradio u predmetima *Piscotti* C-191/16 i *Raugevicius* C- 247/17.

U **predmetu *Piscotti*** koji je izazvao veliku medijsku pažnju u SR Njemačkoj, Sud Europske unije zauzeo je slijedeće stajalište: „ *država članica Europske unije na čijem području je uhićen građanin Europske unije koji nije njezin državljanin, na temelju Sporazuma o izručenju između Europske unije i Sjedinjenih Američkih Država od 25. lipnja 2003., nije postupila protivno člancima 18. i 21. Ugovora o funkcioniranju Europske unije¹⁹ kada je dopustila izručenje te osobe, iako istu ne bi izručila da je njezin državljanin obzirom na ustavnu zabranu izručivanja vlastitih državljanina, pod uvjetom da je nadležnim tijelima države članice čiji je taj građanin državljanin prethodno omogućila da zatraže njegovu predaju u okviru europskog uhiđenog naloga i da država državljanstva nije poduzela nikakvu radnju u tom smislu.*“

S druge strane u **predmetu *Raugevicius*** Sud Europske unije zauzeo je stajalište kako „*Odredbe članka 18. i 21. Ugovora o funkcioniranju Europske unije treba tumačiti na način da država članica EU od koje je treća zemlja traži izručenje u svrhu izvršenja kazne zatvora građanina Europske Unije koji se koristio pravom na*

¹⁹ Odredba čl. 18. UFEU:

„Unutar područja primjene Ugovorâ i ne dovodeći u pitanje bilo koju njihovu posebnu odredbu, zabranjena je svaka diskriminacija na temelju državljanstva. Odlučujući u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom, Europski parlament i Vijeće mogu donijeti pravila za zabranu takve diskriminacije.“

Odredba čl. 21. UFEU:

„1. Svaki građanin Unije ima pravo slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica, podložno ograničenjima i uvjetima utvrđenima u Ugovorima i u mjerama usvojenima radi njihove provedbe.

2. Ako se pokaže da je potrebno djelovanje Unije za ostvarenje tog cilja, a Ugovori ne predviđaju potrebne ovlasti, Europski parlament i Vijeće, odlučujući u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom, mogu usvojiti odredbe radi olakšavanja ostvarivanja prava iz stavka 1.

3. Radi istih ciljeva kao što su oni iz stavka 1. i ako se Ugovorima ne predviđaju potrebne ovlasti, Vijeće u skladu s posebnim zakonodavnim postupkom može usvojiti mjere koje se odnose na socijalnu sigurnost ili socijalnu zaštitu. Vijeće odlučuje jednoglasno nakon savjetovanja s Europskim parlamentom.“

slobodno kretanje, a čije nacionalno pravo zabranjuje izručenje vlastitih državljana izvan Unije u svrhe izvršenja kazne i predviđa mogućnost da se takva kazna izrečena u inozemstvu izvrši na njezinu državnom području, dužna je osigurati tom građaninu Unije, pod uvjetom da on trajno boravi na njezinu državnom području, postupanje jednako onom prema vlastitim državljanima u pitanjima izručenja.“

U spojenim predmetima **C-508/18, C-82/19 i C-509/18** Sud Europske unije je definirao pojam „pravosudnog tijela koje izdaje europski uhidbeni nalog u smislu članka 6. stavka 1. Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP“ na način da isti treba tumačiti da : „*obuhvaća glavnog državnog odvjetnika države članice koji je, iako ustrojstveno neovisan o sudbenoj vlasti, nadležan za vođenje kaznenog progona te koji na temelju svojeg položaja u toj državi članici uživa jamstvo neovisnosti u odnosu na izvršnu vlast u okviru izdavanja europskog uhidbenog naloga.*“ Ovoj odluci su prethodile presude u predmetima Poltorak broj: C-452/16 PPU i Kovalkosas broj: C-477/16 PPU te Özçelik broj: C-453/16 PPU u kojima presudama Sud Europske unije je zauzeo stav kako je pojam „ pravosudnog tijela“ autonomni pojam prava Europske unije. U navedenim presudama Suda Europske unije je utvrdio kako Nacionalni policijski ured Kraljevine Švedske i Ministarstvo pravosuđa Republike Litve ne predstavljaju pravosudno tijelo u smislu odredbe članka 6. stavka 1 Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP²⁰ i europski uhidbeni nalog koji su izdala navedena tijela izvršne vlasti nije pravosudna odluka u smislu članka 1. stavka 1 Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP (Poltorak broj predmeta: C-452/16 PPU i Kovalkosas broj predmeta: C-477/16 PPU). Međutim, nacionalni uhidbeni nalog koji je izdala policija, a potvrdio Ured javnog tužitelja, smatra pravosudnom odlukom (Özçelik broj predmeta: C-453/16 PPU). U predmetu Bob-Dogi Sud Europske unije je zauzeo stav kako je država izvršenja obvezna odbiti izvršiti europski uhidbeni nalog koji ne ispunjava uvjete iz Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP.

Uzimajući u obzir navedene presude država izvršenja obvezna je odbiti izvršiti europski uhidbeni nalog koji su izdala tijela izvršne vlasti (policija, ministarstvo pravosuđa), kao i državno odvjetništvo koje u državi izdavanja nije neovisno od izvršne vlasti u postupku izdavanja europskog uhidbenog naloga. Kako se presuda u spojenim predmetima C-508/18, C-82/19 i C-509/18 odnosila na europski uhidbeni nalog izdan od strane Državnog odvjetništva SR Njemačke u svim predmetima u kojima je europski uhidbeni nalog izdalo Državno odvjetništvo u SR Njemačkoj isti su dostavljeni na odobrenje sudu. Dakle, obzirom na navedenu presudu njemačko državno odvjetništvo nije više ovlašteno samostalno izdavati europske uhidbene naloge, odnosno iste će izdavati sud. U Republici Austriji državno odvjetništvo također nije neovisno od izvršne vlasti obzirom da je Savezno ministarstvo pravosuđa ovlašteno davati upute tužiteljima vezano uz konkretne predmete. Međutim, europski uhidbeni nalozi ispunjavaju uvjete iz Okvirne odluke budući da

²⁰ Članak 6 stavak 1 Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP: „Pravosudno tijelo koje izdaje uhidbeni nalog jest pravosudno tijelo države članice koja izdaje uhidbeni nalog, nadležno za izdavanje europskog uhidbenog naloga u skladu s pravom te države.“

europske uhidbene naloge odobrava sud. U Kraljevini Nizozemskoj tužiteljstvo ima sličan položaj kao i tužiteljstva u Republici Austriji i SR Njemačkoj (tužiteljstvo je ovlašteno izdavati europske uhidbene naloge, ministar pravosuđa je ovlašten davati upute tužitelju u konkretnom predmetu) zbog čega su u Kraljevini Nizozemskoj inicirane zakonodavne izmjene prema kojima tužiteljstvo neće biti ovlašteno izdati europski uhidbeni nalog bez odobrenja suda. Zakonodavna i ustavna rješenja drugih država članica Europske unije u skladu su s navedenim tumačenjem Suda Europske unije (tužiteljstvo je neovisno i izdaje europske uhidbene naloge, ili tužiteljstvo uopće nije ovlašteno izdavati europske uhidbene naloge).

U predmetu **AY broj : C- 268/17** Sud Europske unije je dao tumačenje obveze iz članka 1. stavka 2 Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP²¹ : *„Ovu odredbu treba tumačiti na način da je pravosudno tijelo države članice izvršenja dužno donijeti odluku o svakom europskom uhidbenom nalogu koji mu je poslan, čak i ako je u toj državi članici već odlučeno o prethodnom europskom uhidbenom nalogu koji se odnosio na istu osobu i isto djelo, ali je drugi europski uhidbeni nalog izdan samo zbog toga što je u državi članici izdavanja podignuta optužnica protiv tražene osobe.“* U istom predmetu Sud Europske unije je definirao fakultativni i obligatorni razlog za odbijanje izvršenja europskog uhidbenog naloga iz članka 3. toč. 2 i članka 4. toč 3 Okvirne odluke 2002/584²², na način da isti treba tumačiti *„radi odbijanja izvršenja europskog uhidbenog naloga na temelju jedne od tih odredaba nije moguće se pozvati na odluku državnog odvjetništva, poput one mađarskog Glavnog državnog odvjetništva za istrage o kojoj je riječ u glavnom postupku, kojom se obustavlja istraga pokrenuta protiv nepoznatog počinitelja, u okviru koje je osoba protiv koje je izdan europski uhidbeni nalog ispitana samo u svojstvu svjedoka a da se protiv nje nije vodio kazneni postupak niti je ta odluka donesena u odnosu na tu osobu.“*

2.3.2.2. Nalog za osiguranje oduzimanja imovine

Postupak priznanja i izvršenja naloga za osiguranje imovine propisan je Okvirnom odlukom Vijeća 2003/577/PUP o izvršavanju naloga za osiguranje imovine i dokaza u Europskoj uniji. Odredbe ove Okvirne odluke koje se odnose na privremeno oduzimanje predmeta koji će se koristiti kako dokaz u državi izdavanja stavljene su izvan snage odredbom članka 34. stavka 2 Direktive o europskom istražnom nalogu. ZSPSKS-EU /17 značajno su izmijenjene su odredbe ZSPSKS-EU

²¹ Članka 1. stavak 2 Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP: „Države članice izvršavaju svaki europski uhidbeni nalog na temelju načela uzajamnog priznavanja u skladu s odredbama ove Okvirne odluke.“

²² Članak 3 . toč. 2 Okvirne odluke : „Pravosudno tijelo države članice izvršenja odbija izvršenje europskog uhidbenog naloga ako je pravosudno tijelo izvršenja obaviješteno da je tražena osoba pravomoćno osuđena u nekoj državi članici za ista kaznena djela, pod uvjetom da je, u slučaju izricanja presude, ta kazna izdržana ili se trenutačno izdržava ili presuda više ne može biti izvršena u skladu s pravom države članice u kojoj je presuda izrečena“

Članka 4. toč 3 Okvirne odluke: „Pravosudno tijelo izvršenja može odbiti izvršenje europskog uhidbenog naloga ako su pravosudna tijela države članice izvršenja odustala od kaznenog progona zbog kaznenog djela zbog kojega je izdan europski uhidbeni nalog ili su odlučila obustaviti postupak, ili ako je traženoj osobi u nekoj državi članici zbog istih kaznenih djela izrečena pravomoćna presuda koja sprečava daljnji kazneni postupak.“

koje su propisivale ovaj oblik pravosudne suradnje. Tako je definiran je pojam naloga za osiguranje imovine na način da isti u predmetima u kojima državno odvjetništvo izdaje nalog za osiguranje imovine čine: rješenje suda o privremenim mjerama iz članka 557. a st. 2. Zakona o kaznenom postupku i ispunjena i ovjerena potvrda iz članka 44. stavka 3. ZPSKS-EU.

Nalog za osiguranje oduzimanja imovine izdaje nadležno državno odvjetništvo i neposredno ga dostavlja nadležnom tijelu države izvršenja.²³

Iako je država izvršenja obvezna u roku 24 sata donijeti odluku o priznanju i izvršenju navedenog rješenja u praksi taj postupak traje znatno duže. Kako bi se spriječilo raspolaganje imovinom od strane protivnik osiguranja prije nego li se provede postupak priznanja i izvršenja rješenja iz članka 557. a stavka 2 ZKP, odredba članka 44. stavka 3 ZPSKS-EU/17 propisuje mogućnost odgode dostave rješenja o privremenim mjerama ako je to nužno da se ne ugrozi svrha oduzimanja imovine. Dostava rješenja može se odgoditi najdulje 30 dana od njegovog donošenja.

Za zaprimanje i pokretanje postupka priznanja i izvršenja naloga za osiguranje oduzimanja imovine nadležna su županijska državna odvjetništva koja bez odgode poduzimaju mjere za njegovo priznanje i izvršenje. Prilikom predlaganja priznanja naloga za osiguranje oduzimanja imovine državni odvjetnik predlaže određivanje privremenih mjera iz članka 557. a stavka 1 ZKP-a. Ako je nalog izdan u odnosu na mjeru koja nije predviđena ZKP-om pokrenut će postupak njegovog priznanja te ukoliko smatra da bi priznanje takvog naloga bilo u suprotnosti s temeljnim načelima domaćeg pravnog poretka ukazat će na to sudu koji će donosi odluku o priznanju takvog naloga.

Trajanje privremenih mjera osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom određuje se sukladno domaćem pravu. Ako prema domaćem pravu istječe rok trajanja privremenih mjera državni odvjetnik je dužan o tome izvijestiti tijelo koje je izdalo nalog radi očitovanja. Nadležni županijski sud može odrediti i drugačije trajanje mjera osiguranja cijeneći okolnosti slučaja i zahtjeve države izdavanja²⁴.

Nadalje, odredbom članka 48. stavka 1. ZPSKS-EU jasno je propisan način postupanja u predmetima u kojima postoje okolnosti koje opravdavaju odgodu izvršenja naloga za osiguranje oduzimanja imovine²⁵. Izvršenje naloga se odgađa

²³ Nadležno tijelo u državi izvršenja utvrđuje se primjenom „alata“ na stranici Europske pravosudne mreže u kaznenim stvarima: https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_Home.aspx

²⁴ Ovakvim zakonskim rješenjem zakonodavac je omogućio određivanje privremenih mjera osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom u trajanju duljem od rokova propisanih odredbom članka 557. e Zakona o kaznenom postupku ako je takvo trajanje predviđeno nalogom za osiguranje oduzimanja imovine koji se priznaje i izvršava, a uzimajući u obzir okolnosti slučaja i zahtjeve države izdavanja.

²⁵ Razlozi za odgodu izvršenja naloga propisani su člankom 48. Stavkom 1 ZPSKS-EU/17: ako bi izvršenje naloga moglo ugroziti istragu koja je u tijeku pred nadležnim domaćim tijelom, i to za ono vrijeme u kojem je imovina iz naloga nužna za provođenje te istrage; ako je imovina već osigurana nalogom tijekom kaznenog postupka pred domaćim pravosudnim tijelom, do ukidanja tog naloga; ako je imovina već osigurana u postupku

rješenjem koje donosi tijelo nadležno za donošenje odluke o priznanju i izvršenju naloga, odnosno sud. Rješenje mora sadržavati razloge odgode i očekivano trajanje odgode. Protiv ovog rješenja nije dopuštena žalba. Čim prestanu razlozi za odgodu državni odvjetnik je dužan predložiti sudu priznanje i izvršenje naloga za osiguranje oduzimanja imovine. O svim opisanim okolnostima državni odvjetnik je dužan obavijestiti tijelo koje je izdalo nalog.

2.3.2.3. Europski istražni nalog

Postupak priznanja i izvršenja Europskog istražnog naloga propisan je Direktivom 2014/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014., a koja direktiva je implementirana u domaće zakonodavstvo ZPSKS-EU/17. Ovu Direktivu su implementirale sve države članice Europske unije osim Republike Irske i Kraljevine Danske. Tako da se u odnosu na te države i dalje primjenjuju mjerodavni međunarodni ugovori i nalog za osiguranje imovine i dokaza u cilju osiguranja predmeta koji mogu poslužiti za utvrđivanje činjenica u postupku.

Direktiva o europskom istražnom nalogu stavila je izvan snage Okvirnu odluku Vijeća 2008/978/PUP o europskom dokaznom nalogu, djelomično stavila izvan snage Okvirnu odluku Vijeća 2003/577/PUP o izvršenju naloga za osiguranje imovine i dokaza u Europskoj uniji te stavila izvan snage odgovarajuće odredbe Konvencija koje se primjenjuju između država članica Europske unije koje obvezuje Direktiva o europskom istražnom nalogu.²⁶

Europski istražni nalog je zamijenio sve tradicionalne oblike međunarodne pravne pomoći (međunarodna pravna pomoć ispitivanjem okrivljenika, svjedoka, vještaka, privremenim oduzimanjem predmeta koji mogu poslužiti pri utvrđivanju činjenica u postupku, provođenjem posebnih dokaznih radnji i drugih dokaznih radnji) osim:

- ustupa, odnosno preuzimanja kaznenog progona,
- dostave pismena
- zajedničkih istražnih timova

pred domaćim tijelom, ili do ukidanja tog naloga, a nakon toga će izvršiti nalog dajući mu prednost pred eventualnim budućim nalogima domaćih tijela.

²⁶ Članak 34. Direktive o europskom istražnom nalogu: „1. Ne dovodeći u pitanje njihovu primjenu između država članica i trećih zemalja i njihovu privremenu primjenu na temelju članka 35., ova Direktiva, počevši od 22. svibnja 2017., zamjenjuje odgovarajuće odredbe sljedećih konvencija koje se primjenjuju između država članica koje obvezuje ova Direktiva: (a) Europska konvencija Vijeća Europe o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima od 20. travnja 1959., kao i njezina dva dodatna protokola, te bilateralni sporazumi sklopljeni na temelju članka 26. te konvencije; (b) Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma; (c) Konvencija o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima među državama članicama Europske unije i protokol uz navedenu konvenciju.

U odnosu na navedene dokazne radnje i dalje se primjenjuju mjerodavni međunarodni ugovori, odnosno Okvirna odluka od 13. lipnja 2002. o zajedničkim istražnim timovima (2002/465/PUP) koja je implementirana u ZPSKS-EU.

Kada se govori o europskom istražnom nalogu, kao i drugim oblicima pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, potrebno je razlikovati slučajeve u kojima se Republika Hrvatska pojavljuje u ulozi države izdavanja od slučajeve u kojima se Republika Hrvatska pojavljuje u ulozi države izvršenja.

Državno odvjetništvo koje vodi postupak izdaje europski istražni nalog na propisanom obrascu te ga dostavljaju neposredno nadležnom tijelu države izvršenja. Izdavanje europskog istražnog naloga može državnom odvjetniku predložiti i okrivljenik, a u kojem slučaju se primjenjuje odredba članka 234. Zakona o kaznenom postupku.

Europski istražni nalog može se izdati u svrhu provođenja svih dokaznih radnji propisanih Zakonom o kaznenom postupku na području druge države članice Europske unije poštujući pritom načelo razmjernosti (dokazna radnja zatražena europskim istražnim nalogom mora biti razmjerna svrsi koja se njome želi postići) i postojanje pretpostavki propisanih Zakonom o kaznenom postupku (dokazne radnje zatražene europskim istražnim nalogom mogu biti provedene u domaćem postupku).

Primjerice prema članku 42. aj ZPSKS-EU nadležno državno odvjetništvo može, nakon što pribavi odluku suca istrage, izdati europski istražni nalog u svrhu provedbe dokazne radnje upotrebom prikrivenog istražitelja na području države izvršenja. Slično je zakonsko rješenje predviđeno i za dokaznu radnju pribavljanja podataka o bankovnom, odnosno financijskom poslovanju od financijske institucije koja se nalazi u drugoj državi članici Europske unije. Takva dokumentacija se može zahtijevati europskim istražnim nalogom samo ako je prethodno pribavljeno rješenje suda istrage iz članka 265. Zakona o kaznenom postupku.

Od posebnih dokaznih radnji koje mogu biti predmet izvršenja europskog istražnog naloga posebno mjesto zauzima dokazna radnja iz članka 332. stavka 1. toč. 1. ZKP (nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu). Naime, kada je u domaćem postupku određeno provođenje ove posebne dokazne radnje, a predmet nadzora se nalazi na državnom području druge države članice čija tehnička pomoć nije potrebna za izvršenja nadzora nadležno državno odvjetništvo obavijestit će nadležno tijelo te države prije nadzora (kada ima saznanja da će se predmet nadzora nalaziti na državnom području te države članice), odnosno tijekom ili nakon provođenja nadzora (odmah nakon saznanja da se predmet nalazi ili se nalazio na državnom području te države). Država članica kojoj se dostavlja obavijest može odbiti provođenje nadzora ili naložiti da se isto prekine, odnosno zabraniti upotrebu rezultata provedenih radnji kao dokaza u kaznenom postupku.

Vežano uz pitanje izdavanja europskog istražnog naloga potrebno je istaknuti kako prema Direktivi 2014/41/EU o europskom istražnom nalogu²⁷ ovlaštene osobe mogu osporavati u državi izdavanja postojanje pretpostavki za izdavanja europskog istražnog naloga (izdavanje europskog istražnog naloga je nužno i razmjerno svrsi postupka i ispunjene su pretpostavke za provođenje zatražene dokazne radnje u domaćem postupku). Odluka o priznanju i izvršenju europskog istražnog naloga može se pobijati žalbom samo iz razloga koji se odnose na postupak priznanja i izvršenja naloga, ali ne i radi osporavanja postojanja uvjeta za izdavanja europskog istražnog naloga u smislu članka 42c ZPSKS-EU.

Prilikom izdavanja europskog istražnog naloga državno odvjetništvo koje vodi postupak može zatražiti od države izvršenja:

1. provođenje dokaznih radnji sukladno odredbama Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske,
2. obavijest o mjestu i vremenu provođenja dokazne radnje
3. suglasnost za prisutnost državnog odvjetnika koji postupa u predmetu te okrivljenika i njegovog branitelja ukoliko je riječ o dokaznoj radnji čije provođenje je zatražio okrivljenik.

Kada izvršenje europskog istražnog naloga iziskuje iznimno visoke troškove (npr. vještačenje, ispitivanje putem video-konferencijske veze, privremeni premještaj osobe kojoj je oduzeta sloboda radi provođenja dokazne radnje) državno odvjetništvo može u potpunosti ili djelomično povući izdani europski istražni nalog ili zadržati izdani nalog te snositi dio troškova nastalih u državi izvršenja.

U predmetima u kojima Republika Hrvatska nastupa u ulozi države izvršenja postupak priznanja i izvršenja europskog istražnog naloga provode županijska državna odvjetništva prema mjestu provođenja dokazne radnje, odnosno prema mjestu gdje se dokazi nalaze neovisno o tome je li djelo zbog kojeg je izdan europski istražni nalog predstavlja kazneno djelo ili prekršaj u Republici Hrvatskoj²⁸, odnosno djelo nije kažnjivo u Republici Hrvatskoj (dokazna radnja ne uključuje primjenu prisilnih mjera i/ili je nalog izdan zbog djela iz članka 10. ZPSKS-EU).

²⁷ Odredba članka 14. stavka 2 Direktive propisuje kako se europski istražni nalog može pobijati zbog „supstantivnih“ razloga pred nadležnim tijelima države izdavanja. Vežano za navedenu odredbu i usklađenost bugarskog prava s tom odredbom, Specijalizirani kazneni sud Republike Bugarske pokrenuo je postupak povodom prethodnog pitanja pred Sudom Europske unije (predmet Gavanozov C-324/17), a obzirom da prema bugarskom kaznenom procesnom zakonodavstvu ne postoji pravni lijek protiv naloga za pretragu doma i odluke o provođenju dokazne radnje ispitivanja svjedoka. Prema mišljenju neovisnog državnog odvjetnika bugarska pravosudna tijela nisu ovlaštena izdavati europski istražni nalog obzirom da je dostupnost pravnih lijekova temeljni preduvjet učinkovite pravosudne suradnje utemeljene na načelu uzajamnog priznanja. Nadalje, neovisni odvjetnik je mišljenja kako odredba članka 14. stavka 2 Direktive ne predstavlja pravnu osnovu za podnošenje pravnog lijeka u državi izdavanja ukoliko ta odredba nije implementirana u domaće zakonodavstvo te države. Ovo obzirom na činjenicu da odredba članka 14. stavka 2 Direktive nije dovoljno jasna i precizna, odnosno ne definira pojam ovlaštenika na podnošenje pravnog lijeka. Iako, prema mišljenju neovisnog odvjetnika pravo na podnošenje pravnog lijeka imaju osoba na koju se odnosi dokazna radnja (npr. svjedok, vještak) i okrivljenik. U ovom predmetu Sud Europske unije još nije donio presudu.

²⁸ Članak 42. a stavak 1 ZPSKS-EU: “Kada je u kaznenom ili prekršajnom postupku potrebno provesti dokazne radnje na području druge države članice Europske unije, izdat će se europski istražni nalog.”

O priznanju europskog istražnog naloga ne donosi se posebna odluka, već samo provođenje dokazne radnje zatražene europskim istražnim nalogom predstavlja njegovo priznanje. Ako se europski istražni nalog odnosi na dokazne radnje koje su prema ZKP u nadležnost državnog odvjetništva iste će provesti županijsko državno odvjetništvo koje je zaprimilo nalog. Međutim ako se europski istražni nalog odnosi na dokazne radnje koje su nadležnosti suca istrage tada će županijsko državno odvjetništvo sukladno odredbama ZKP, a na temelju europskog istražnog naloga, predložiti sucu istrage donošenje rješenja/naloga kojim se nalaže ta dokazna radnja.

Nadležno tijelo države izdavanja može zatražiti provođenje dokazne radnje sukladno odredbama njezinog procesnog zakonodavstva. U tom slučaju će državni odvjetnik/sudac istrage postupiti u skladu s tim zahtjevom, osim ako bi takvo postupanje bilo protivno temeljnim načelima domaćeg pravnog poretka. Na sličan način će se postupiti kada nadležno tijelo države izdavanja zatraži da njegovi predstavnici prisustvuju izvršavanju europskog istražnog naloga. Predstavnici tijela države izdavanja dužni su poštivati pozitivne propise Republike Hrvatske i nemaju ovlasti samostalno poduzimati dokazne radnje, osim ako bi takvo poduzimanje radnje bilo u skladu s domaćim pravom i u mjeri usuglašenoj s državnim odvjetnikom /sucem istrage koji izvršava europski istražni nalog. Ukoliko izvršenju europskog istražnog naloga prisustvuju policijski službenici države izdavanje o davanju suglasnosti na njihovo prisustvo potrebno je izvijestiti nadležnu policijsku upravu i Službu međunarodne policijske suradnje Ravnateljstva policije.

Državno odvjetništvo nije uvijek obvezno provesti dokaznu radnju zatraženu europskim istražnim nalogom, odnosno ovlašteno je provesti drugu dokaznu radnju ako:

1. zatražena dokazna radnje uključuje primjenu prisilnih mjera, a nije propisana Zakonom o kaznenom postupku,
2. zatražena dokazna radnja uključuje primjenu prisilnih mjera, propisana je Zakonom o kaznenom postupku, ali se ne može provesti u usporedivom domaćem postupku (u nisu ispunjene zakonske pretpostavke za njezino provođenje),
3. provođenje druge dokazne radnje u skladu s načelom razmjernosti (dokazna radnja koja je po svojoj prirodi blaža od zatražene dokazne radnje, a njome se postiže isti rezultat).

Kada je europski istražni nalog izdan u svrhu provođenja dokaznih radnji koje ne uključuju primjenu prisilnih mjera iz članka 42.i st. 2 ZPSKS-EU²⁹ isti se izvršava na sljedeći način:

²⁹ Riječ je o sljedećim radnjama:

- a) pribavljanje informacija ili dokaza koji su već u posjedu nadležnih tijela Republike Hrvatske, a te informacije ili dokazi mogli bi se pribaviti, u skladu s domaćim pravom, u okviru kaznenog postupka
- b) pribavljanje informacija sadržanih u bazama podataka koje vodi policija ili pravosudna tijela i izravno su dostupne pravosudnom tijelu izvršenja u okviru kaznenog postupka,
- c) ispitivanje svjedoka, vještaka, oštećenika i žrtve, osumnjičenika ili okrivljenika ili treće osobe na državnom području države izvršenja,
- d) bilo koja dokazna radnja koja se prema domaćem pravu provodi bez sudskog naloga;

- državno odvjetništvo nije ovlašteno provesti drugu dokaznu radnju, osim ukoliko se radi o primjeni načela razmjernosti,
- izvršenje europskog istražnog naloga kojim je zatraženo provođenje jedne od navedenih radnje ne može se odbiti iako djelo zbog kojeg je izdan europski istražni nalog nije kažnjiva radnja prema domaćem pravu, a ne radi se o tzv. kataloškim dijelima iz članka 10. ZPSKS-EU,
- izvršenje europskog istražnog naloga kojim je zatraženo provođenje jedno od navedenih dokaznih radnji ne može se odbiti jer se ista ne bi mogla provesti u usporedivom domaćem postupku.

Zatražena dokazna radnja provodi se u rokovima propisanim Zakonom o kaznenom postupku poštujući pritom rokove propisane člankom 42. k ZPSKS-EU³⁰. Ako se europski istražni nalog odnosi na dostavljanje dokaza koji su već pribavljeni u postupku koji se vodi/o u Republici Hrvatskoj tada se europski istražni nalog izvršava bez odgode, osim ako nisu ispunjeni uvjeti za odgodu izvršenja europskog istražnog naloga.

Osim dokaznih radnji propisanih Zakonom o kaznenom postupku ZPSKS-EU propisuje i dokazne radnje koje su specifične za predmete pravosudne suradnje u kaznenim stvarima:

- Privremeni premještaj osobe kojoj je oduzeta sloboda u jednoj državi članici radi provođenja dokazne radnje u drugoj državi članici EU : ovaj oblik suradnje za koji se izdaje europski istražni nalog potrebno je razlikovati od europskog uhidbenog naloga, a obzirom da se osoba koja je lišena slobode u jednoj državi članici predaje drugoj državi članici radi provođenje dokaznih radnji koje je uključuju dokaznu radnju ispitivanja okrivljenika
- Privremeni premještaj osobe kojoj je oduzeta sloboda u jednoj državi članici radi osiguranja njezine prisutnosti u postupku koji se vodi u drugoj državi članici: ovaj oblik pravosudne suradnje za koji se izdaje europski istražni nalog potrebno je razlikovati od privremene predaje na temelju europskog istražnog naloga, a obzirom da se ovaj oblik suradnje ne odnosi na premještaj osobe koja je lišena slobode u jednoj državi članici u drugu državu članicu u kojoj ta osoba ima položaj okrivljenika;
- Ispitivanje svjedoka, vještaka i okrivljenika putem video-konferencijske veze ili druge vrste audiovizualnog prijenosa: europski istražni nalog u svrhu ispitivanje okrivljenika putem video-konferencijske veze ili druge vrste audiovizualnog prijenosa može se izdati prije podizanja optužnice;
- Ispitivanje svjedoka i vještaka putem telefonske konferencije;

e) podatke o identitetu osoba koje imaju pretplatu na određeni telefonski broj ili IP adresu.

³⁰ Prema navedenoj odredbi odluka o provođenju dokazne radnje donosi se bez dogode, a najkasnije u roku od 30 dana. Dokazna radnja o kojoj je donesena odluka provodi se bez odgode, a najkasnije u roku od 90 dana od donošenja odluke o njezinom provođenju. Navedeni rokovi se mogu produljiti pod uvjetima propisanim ZPSKS-EU.

- Dokazne radnje prikupljanja dokaza u realnom vremenu, neprekidno i tijekom određenog razdoblja: zakonodavac općenito definira navedene radnje propisujući kako se pod navedenim pojmom podrazumijeva praćenje bankovnog ili drugog financijskog poslovanja preko jednog ili više računa, provođenje kontroliranih isporuka te drugi slučajevi prikupljanja dokaza u realnom vremenu, neprekidno i tijekom određenog razdoblja;
- Posebne dokazne radnje upotrebom prikrivenih istražitelja na području druge države članice Europske unije;
- Posebne dokazne radnje presretanjem računalnih podataka te nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora i drugih telekomunikacija na daljinu : zakonodavac razlikuje slučajeve u kojima se ova dokazna radnja provodi uz tehničku pomoć države izvršenja od slučajeva u kojima nije potrebna tehnička pomoć te države, već se samo njezina tijela o tome obavještavaju obzirom da se predmet nadzora nalazi na području te države;³¹
- Dokazna radnja provjere uspostave telekomunikacijskih kontakata ostvarenih na području druge države članice Europske unije.

Kada se u konkretnom predmetu utvrdi postojanje okolnosti koje predstavljaju razloge za odbijanje i izvršenje europskog istražnog nalog donosi se odluka o odbijanju priznanja i izvršenja europskog istražnog naloga. Ovu odluku donosi državni odvjetnik u predmetima u kojima se radi o dokaznoj radnji čije provođenje je u nadležnosti državnog odvjetništva. U ostalim predmetima odluku donosi sudac istrage.

Državni odvjetnik ne donosi odluku o formalnom smislu već samo obavještava nadležno tijelo države izdavanja o postojanju okolnosti zbog kojih se ne može izvršiti europski istražni nalog. Za razliku od državnog odvjetnika koji ne donosi odluku u formalnom smislu, sudac istrage donosi rješenje kojim se odbija priznanja i izvršenje europskog istražnog naloga. Protiv navedenog rješenja državni odvjetnik ima pravo podnijeti žalbu u roku od tri dana od dostave rješenja. O podnesenoj žalbi državni odvjetnik obavještava nadležno tijelo države izdavanja.

Prije donošenja odluke o odbijanju priznanja i izvršenja europskog istražnog naloga pravosudno tijelo koje provodi dokaznu radnju o postojanje navedenih okolnosti obavještava nadležno tijelo države izdavanja te po potrebi zatražiti dostavljanje potrebnih informacija

Vezano uz same okolnosti koje predstavljaju razloge za odbijanje priznanja i izvršenja europskog istražnog nalog zakonodavac razlikuje obligatorne i fakultativne razloge za odbijanje izvršenja europskog istražnog naloga.

U predmetima u kojima je utvrđeno postojanje okolnosti koje predstavljaju fakultativne razloge za odbijanje izvršenja europskog istražnog naloga odluka o odbijanju izvršenja donosi se primjenom načela učinkovite suradnje, svrhovitosti i prava na pošteno suđenje. Za razliku od fakultativnih razloga za odbijanje izvršenja

³¹ Prema članku 42. an ZPSKS-EU kada se predmet nadzora nalazi na državnom području Republike Hrvatske, a Republika Hrvatska ne pruža tehničku pomoć za izvršenje nadzora Županijski sud u Zagrebu je nadležan za zaprimanje obavijesti o nadzoru, kao i za donošenje odluke o zakonitosti provedenih dokaznih radnji.

europskog istražnog naloga u predmetima u kojima tijelo koje provodi dokaznu radnju ima diskrecijsku ovlast odlučiti hoće li izvršiti europski istražni nalog, u predmetima u kojima je utvrđeno postojanje okolnosti koje predstavljaju obligatorne razloge za odbijanje izvršenja europskog istražnog naloga postoji obveza odbijanja izvršenja europskog istražnog naloga.

Državno odvjetništvo će odgoditi izvršenje europskog istražnog naloga kada bi njegovo izvršenje moglo dovesti u pitanje postupak koji je u tijeku ili ako se predmeti, isprave ili podaci na koje se nalog odnosi već koriste u postupcima u Republici Hrvatskoj. Čim prestanu razlozi za odgodu državno odvjetništvo poduzima radnje za izvršenje europskog istražnog naloga.

U predmetima izvršenja europskog istražnog naloga žalba se može podnijeti protiv sljedećih odluka:

- a) Protiv odluke o provođenju dokazne radnje zatražene europskim istražnim nalogom žalba se podnosi sukladno odredbama Zakona o kaznenom postupku koje reguliraju tu dokaznu radnju.
- b) rješenje kojim sud odbija priznati izvršiti europski istražni nalog.

Prema članku 14. ZPSKS-EU žalba podnesena protiv odluke o priznanja europskog istražnog naloga odgađa njezino izvršenje. Zaključno, ZPSKS-EU razlikuje žalbene razloge koji se ističu u državi izdavanja i žalbene razloge koji se ističu u državi izvršenja. Tako prema odredbama čl. 14. st. 3 i čl. 42. m st. 2 ZPSKS-EU žalba kojom se osporavaju materijalno-pravni razlozi za izdavanje europskog istražnog naloga nije dopuštena u Republici Hrvatskoj kao državi izvršenja. Takva žalba može se podnijeti samo u državi izdavanja. U Republici Hrvatskoj kao državi izvršenja žalba se može podnijeti samo zbog procesno-pravnih i materijalno-pravnih razloga koji se odnose na postupak priznanja i izvršenja europskog istražnog naloga.

2.3.2.4. Međunarodna dostava podataka iz kaznene evidencije

Podaci iz kaznene evidencije o fizičkim i pravnim osobama tzv. trećih država pribavljaju se na temelju zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć, a sukladno odredbama mjerodavnih međunarodnih ugovora i Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima.

Međutim, podaci iz kaznene evidencije država članica Europske unije o fizičkim osobama pribavljaju se sukladno odredbama Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (Narodne novine broj 143/12, 105/15, 32/17) kojim su u domaće zakonodavstvo implementirane Okvirna Odluka Vijeća 2009/315/PUP od 26. veljače 2009. i Odluka Vijeća 2009/316/PUP od 6. travnja 2009.

Sukladno članku 29. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji na traženje suda ili državnog odvjetništva u svrhu vođenja kaznenog postupka ili postupka izvršenja kaznenopravnih sankcija prema osobi koja

je državljanin države članice EU, Ministarstvo pravosuđa upućuje središnjem tijelu te države članice zahtjev za podacima iz kaznene evidencije.

Osobni podaci koje središnje tijelo države članice EU dostavi na zahtjev Ministarstva pravosuđa za podacima iz kaznene evidencije u svrhe kaznenog postupka ili postupka izvršenja kaznenopravne sankcije, mogu se upotrijebiti samo u tu svrhu i uz ograničenja koja su navedena u odgovoru na zahtjev. Osobni podaci se dostavljaju u zakonom propisano roku od 10 radnih dana, a obuhvaćaju podatke o osuđivanosti njenog državljanina kako u toj državi, tako i u drugim državama članicama Europske unije i trećim državama.

Zaključno potrebno je istaknuti kako je dana 7. lipnja 2019. u Službenom listu Europske unije objavljena Direktiva (EU) 2019/884 Europskog Parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o izmjeni Okvirne odluke Vijeća 2009/315/PUP u vezi s razmjenom podataka o državljanima trećih zemalja i u vezi s Europskim informacijskim sustavom kaznene evidencije (ECRIS) te o zamjeni Odluke Vijeća 2009/316/PUP. Rok za nezjinu implementaciju u domaća zakonodavstva je 28. lipnja 2022.

Osim navedene Direktive istog dana objavljena je i Uredba (EU) 2019/816 Europskog Parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o uspostavi centraliziranog sustava za utvrđivanje država članica koje imaju podatke o osuđujućim presudama protiv državljanina trećih zemalja i osoba bez državljanstva (sustav ECRIS-TCN) za dopunu Europskog informacijskog sustava kaznene evidencije te o izmjeni Uredbe (EU) 2018/1726. Ova Uredba je stupila na snagu dvadesetog dana od njene objave u Službenom listu Europske unije.

Temeljna novina koju uvode navedeni akti Europske unije je uspostava decentraliziranog sustava informacijske tehnologije pod nazivom Europski informacijski sustav kaznene evidencije (ECRIS), koji se temelji na bazama podataka kaznene evidencije svake države članice, a koji se sastoji od referentnog implementacijskog računalnog programa za ECRIS i zajedničke komunikacije infrastrukture između središnjih tijela kojom se osigurava kodirano umreženje.

3. USTUP KAZNENOG PROGONA/SPONTANA RAZMJENA INFORMACIJA

Ustup i preuzimanje kaznenog progona neki teoretičari smatraju tzv. primarnim oblikom međunarodne pravne pomoći jer se tim oblikom pravne pomoći država moliteljica odriče vlastite kaznene sudbenosti i prenosi je na zamoljenu državu.³² Ustup kaznenog progona predstavlja iznimku od načela legaliteta kaznenog progona kod koje državni odvjetnik prema načelu oportuniteta (svrhovitosti) ocjenjuje da ustupanje kaznenog progona stranoj državi bolje odgovara javnom interesu nego vođenje postupka u našoj zemlji.³³

³² Pradel Jean, Corstens Geert, Vermeulen Gert, Droit pénal européen, 3e édition 2009, Dalloz, Paris, str. 53.

³³ Krapac, Davor, Međunarodna kaznenopravna pomoć, Narodne novine d.d., Zagreb, svibanj 2006., str. 227.

Preuzimanje i ustup kaznenog progona nastao je iz „spontane razmjene informacija“ koja za „obaviještenu“ državu predstavlja samo obavijest kaznenom djelu (dopro glas o počinjenom kaznenom djelu) na osnovu koje se može pokrenuti kazneni postupak u toj državi. Ustup i preuzimanje kaznenog progona razvio se kao izraz načela *aut dedere aut judicare* kao alternativa izručenju. Tek mnogostrani ugovori novijeg datum propisuju obvezu država ugovornica da jedna drugoj ustupe kazneni progon neovisno o izručenju, a kako bi se izbjeglo vođenje paralelnih postupaka i postigla koncentracija postupka u jednoj državi ugovornici.³⁴

Ustupanje kaznenog progona uvjetovano je razlozima objektivne i subjektivne prirode. Naime, ustup kaznenog progona nije samo odraz načela ekonomičnosti i potrebe osiguranja učinkovitog vođenja kaznenog postupka u državi kojoj je dostupan počinitelj kaznenog djela, već je i odraz specijalno-preventivne i rehabilitativne svrhe kažnjavanja (kazneni progon se često ustupa državi čiji je državljanin počinitelj kaznenog djela ili u njoj prebiva, odnosno boravi).

Prilikom definiranja pojma ustupa kaznenog progona potrebno je istaknuti razliku između ustupa kaznenog progona i spontane razmjene informacija³⁵.

Neki teoretičari su mišljenja kako spontana razmjena informacija o kaznenim djelima između domaćih i stranih pravosudnih tijela nije radnja međunarodne kaznenopravne pomoći, ali može pomoći za započinjanje istrage ili sudskog postupka u stranoj zemlji ili za podnošenje zamolbe za pravnu pomoć.³⁶ Temeljna razlika između spontane razmjene informacija i ustupa kaznenog progona očituje se u njihovim pravnim učincima i pravima i obvezama ugovornih stranaka, a o čemu će biti riječi u daljnjem tekstu. Jasno razgraničenje ova dva pojma je navedeno i u Schengenskom provedbenom sporazumu.³⁷

3.1. Pravo ustupanja kaznenog progona i obveza njegovog preuzimanja

Je li zamoljena država obvezna preuzeti kazneni progon? Može li druga država inicirati podnošenje zamolbe za preuzimanje kaznenog progona? Ovo su dva temeljna pitanja koja se pojavljuju u predmetima ustupa i preuzimanja kaznenog progona.

³⁴ Ovakvo rješenje predviđaju Konvencije usvojene u okviru Ujedinjenih naroda (članak 47. Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije od 2003., članak 21. Konvencije protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta od 2000.) i u okviru Vijeća Europe (Konvencije o ustupanju kaznenog postupka od 15. svibnja 1972. prema kojoj države članice uspostavljaju kaznenu sudbenost na temelju zamolnice za preuzimanje kaznenog progona neovisno o *lex fori*).

³⁵ Pojam „spontane razmjene informacija“ učestao je i kod međunarodnih ugovora o policijskoj suradnji. Pri tome se misli na spontanu razmjenu informacija u predistražnom postupku ili razmjenu informacija posredstvom policije po nalogu pravosudnih tijela koji bi se kasnije mogli koristiti kao dokaz u postupku.

³⁶ Krapac, *op.cit.* (bilj.2) str. 169.

³⁷ Članak 39. upućuje na spontanu razmjenu informacija policijskih tijela u svrhu „...sprječavanja i otkrivanja kaznenih djela.“ ali se već u stavku 2. istoga članka navodi kako dostava takve obavijesti država moliteljica ne može koristiti kao dokaz. Pravosudna suradnja i primjena principa „*ne bis in idem*“ je posebno razrađena u člancima 48.-66.

Prilikom davanja odgovora na navedena pitanja potrebno je uzeti u obzir pravnu prirodu ustupa kaznenog progona, kao i njegov pravni temelj? Kako se ustupom kaznenog progona jedna država (država moliteljica) odriče svog suverenog prava na kazneni progon i prenosi ga na drugu državu (zamoljena država) odluka o ustupu kaznenog progona je u isključivoj nadležnosti pravosudnih tijela države moliteljice. Drugim riječima, država koja bi htjela preuzeti kazneni progon, odnosno preuzeti ulogu zamoljene države, nije ovlaštena inicirati ustupanje kaznenog progona. Naime, pravosudna tijela svake države samostalno odlučuju o načinu na koji će ostvariti svoje suvereno pravo kaznenog progona, odnosno hoće li u konkretnom predmetu podnijeti zahtjev za izručenje počinitelja, ustupiti kazneni progon državi na čijem području se nalazi počinitelj kaznenog djela ili jednostavno uputiti zamolnicu za ispitivanje okrivljenika.

U predmetima u kojima se utvrdi kako je počinitelj kaznenog djela u bijegu, a nije poznata njegova lokacija, putem sustava Generalnog tajništva Interpola u Lyonu raspisuje međunarodnu potragu za tom osobom na temelju zahtjeva NCB Interpola države čija pravosudna tijela vode kazneni postupak.

Osim putem Interpola, međunarodna potraga za osobom u svrhu uhićenja radi predaje se raspisuje izdavanjem upozorenja putem SIS II preko nacionalnog SIRENE ureda. Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske Unije navodi kumulativno pod kojim uvjetima je moguće izdavanje europskih uhidbenih naloga: primarno - neposredno putem nadležnih pravosudnih tijela, a podredno putem Europske pravosudne mreže. Kada nije poznato gdje se osoba nalazi koristit će se SIS II sustav (raspisivanje upozorenja na području država Schengonskog prostora) i potražni sustav Interpola (raspisivanje međunarodne potrage na području tzv. Trećih država).

Ako se nakon raspisivanja međunarodne potrage utvrdi kako se počinitelj nalazi u tzv. Trećoj državi svog državljanstva, a ta država ne izručuju svoje državljane, nadležna tijela države na čijem području se nalazi počinitelj ne mogu pokrenuti kazneni postupak protiv istoga bez suradnje države na čijem području je počinjeno kazneno djelo³⁸. Pod pojmom suradnje podrazumijeva se volja i odluka da se ustupi kazneni progon državi na čijem području se nalazi počinitelj i time onemogućiti zlouporaba instituta neizručivanja vlastitih državljana te osigura izricanje sankcije počinitelju. Nisu rijetki slučajevi u kojima država na čiji je zahtjev raspisana međunarodna potraga radije čeka da tražena osoba napusti teritorij države svog državljanstva i bude uhićena na području treće države i pokrenut postupak njenog izručenja nego li odluči ustupiti kazneni progon. Ovakvo postupanje stvara probleme u praksi jer država na čijem području se nalazi počinitelj raspolaže s informacijama da je isti počinio kazneno djelo, a ne može pokrenuti postupak jer joj nisu dostupni dokazi. Ista ta država ne može zatražiti od druge države da joj ustupi kazneni progon jer je odluka o ustupu u isključivoj nadležnosti države. Pitanje je može li podatak o raspisanoj međunarodnoj potrazi biti osnova za upućivanje zamolnice državi koja je raspisala međunarodnu potragu u svrhu pribavljanja ovjerene preslike dokumentacije

³⁸ Prema odredbi članka 6. stavka 2 Europske konvencije o izručenju od 1957. u slučaju da strana od koje se traži izručenje na izruči svojeg državljanina ona će tada na zahtjev strane koja izručenje traži predati slučaj nadležnim tijelima kako bi se mogao provesti postupak ako se smatra odgovarajućim. U tu će se svrhu spisi, podaci i dokazni materijal vezani za kazneno djelo dostaviti bez naknade na način naveden u članku 12. st. 1 Konvencije (ova odredba propisuje način dostavljanja zahtjeva za izručenje s pratećom dokumentacijom.)

kojom raspolaže ta država, a koja bi omogućila pokretanje postupka u državi na čijem području se nalazi počinitelj i uživa „blagodati“ ustavne ili zakonske zabrane o neizručivanju vlastitih državljana. Takvom zamolnicom bi se omogućilo pokretanje kaznenog postupka u državi državljanstva, a ujedno se ne bi ni na koji način povrijedilo pravo države da samostalno odlučuju o ustupu kaznenog progona.

Drugo pitanje koje se postavlja je pitanje obveza zamoljene države, odnosno je li država od koje zatraženo preuzimanje kaznenog progona obvezna isti preuzeti ili ista ima diskrecijsko pravo odlučivanja o takvoj zamolnici. Obveza preuzimanja kaznenog progona ovisi o pravnoj osnovi na kojoj se temelji zamolnica kojom se ustupa kazneni progon drugoj državi. Ukoliko se zamolnica temelji na međunarodnom ugovoru obveza preuzimanja kaznenog progona ovisi o odredbama tog ugovora, a posebno da li ugovor regulira ustup kaznenog progona³⁹ ili samo „spontanu razmjenu informacija“.

Ustup se razlikuje od spontane razmjene informacija u pogledu obveza koje proizlaze za zamoljenu državu. Naime, kada zamoljena država zaprimi zamolnicu utemeljenu na odredbama međunarodnog ugovora koji reguliraju „spontanu razmjenu informacija“⁴⁰ njezino državno odvjetništvo može, ali i ne mora pokrenuti kazneni postupak na temelju tako zaprimljenih informacija. Međutim, isto tako se ne smije zaboraviti kako prema načelu legaliteta postoji obveza kaznenog progona ukoliko su ispunjene pretpostavke previđene Zakonom o kaznenom postupku, a posebno ako se informacije dostavljene na temelju čl. 21. Konvencije tumače kao „glas da je počinjeno kazneno djelo“.

3.2. Pretpostavke za preuzimanje i ustupanje kaznenog progona

Uvodno je potrebno istaknuti kako je potrebno razlikovati pretpostavke za preuzimanje kaznenog progona od pretpostavki za ustupanje kaznenog progona. Naime, u prvom slučaju Republika Hrvatska ima položaj zamoljene države te nadležno državno odvjetništvo zaprima zamolnicu za preuzimanje kaznenog progona

³⁹ Stariji ugovori o međunarodnoj pravnoj pomoći koje je sklopila bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, a koji reguliraju ustup kaznenog progona kao poseban oblik međunarodne pravne pomoći, dijele se na ugovore koji ustup reguliraju kao zamjenu za izručenje i ugovore koji reguliraju ustup kaznenog progona kao samostalni oblik međunarodne pravne pomoći. Tako čl. 18. Sporazuma između SFRJ i SR Njemačke od 1. listopada 1971. i čl. 82. Ugovora između SFRJ i NR Mađarske od 7. ožujka 1968. reguliraju ustup kaznenog progona kao samostalni oblik međunarodne pravne pomoći na način da propisuju obvezu zamoljene države da ispita zamolnicu za preuzimanje kaznenog progona te ako je po *lex fori* nadležna za postupanje preuzme kazneni progon o svom postupanju obavijesti državu moliteljicu. Ugovori koje je Republika Hrvatska sklopila nakon osamostaljenja reguliraju ustup kaznenog progona kao samostalni oblik međunarodne pravne pomoći.

⁴⁰ U praksi će se takve zamolnice često temeljiti na odredbi članka 21. Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima obzirom da je veliki broj država članica Vijeća Europe stranka navedene Konvencije. Osim ove Konvencije „spontanu razmjenu informacija“ reguliraju i neki dvostrani ugovori, naročito oni starijeg datuma kojih je stranka Republika Hrvatska na temelju odluke o općoj sukcesiji. Navedeni ugovori propisuju mogućnost da jedna država ugovornica podnese drugoj državi ugovornici obavijest o počinjenom kaznenom djelu pri čemu država koja je zaprimila takvu obavijest slobodno odlučuje hoće li pokrenuti postupak ili ne (čl. 34. Ugovora s Belgijom, čl. 64. Ugovora s Bugarskom, čl. 16. Ugovora s Francuskom Republikom, čl. 42. Ugovora s Grčkom, čl. 70. Ugovora s Poljskom, čl. 66. st. 1 Ugovora s Rumunjskom, čl. 16. Ugovora s Turskom). Od novijih ugovora samo spontanu razmjenu informacija regulira Ugovor između Republike Hrvatske i Republike Austrije o dopuni Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima s Dodatnim protokolom i olakšanju njezine primjene od 20. studenoga 2003.

i donosi odluku o preuzimanju kaznenog progona nakon što utvrdi da su ispunjene pretpostavke predviđene ZOMPO-om, odnosno međunarodnim ugovorom, ovisno o pravnoj osnovi na kojoj se temelji zamolnica. U drugom slučaju državno odvjetništvo i sud donose odluku o ustupanju kaznenog progona nakon što utvrde da su ispunjene pretpostavke propisane Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, te uvjeti predviđeni mjerodavnim međunarodnim ugovorom, a Republika Hrvatska ima položaj države moliteljice. Iz navedenih razloga ovaj odjeljak će se podijeliti na dva pododjeljka u kojima će zasebno obraditi pretpostavke za ustup kaznenog progona, odnosno pretpostavke za preuzimanje kaznenog progona.

3.3. Republika Hrvatska kao zamoljena država

Pretpostavke za preuzimanje kaznenog progona odnose se na pozitivne pretpostavke (osoba počinitelja i kazneno djelo) i negativne pretpostavke (načelo *ne bis in idem* i *lis pendens*). Prilikom utvrđivanja navedenih pretpostavki potrebno je utvrditi koje pretpostavke propisuje međunarodni ugovor na kojem se temelji zamolnica, odnosno ukoliko se ne postoji međunarodni ugovor pretpostavke koje su propisane Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima⁴¹.

U pogledu osobe počinitelja većina međunarodnih ugovora propisuje kako se može preuzeti kazneni progon vlastitog državljanina⁴² i/ili osobe koja ima prebivalište na području Republike Hrvatske ili uobičajeno boravište⁴³.

Odredba članka 63. stavka 1 ZOMPO propisuje kako će se kazneni progon preuzeti protiv "hrvatskog državljanina ili osobe s prebivalištem u Republici Hrvatskoj". Ova odredba će biti mjerodavna u predmetima izvanugovornog preuzimanja kaznenog progona zasnovanog na načelu uzajamnosti.⁴⁴

⁴¹ Članak 1 stavak 1 Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Narodne novine broj 178/04): "Ovim se Zakonom uređuje međunarodna pravna pomoć u kaznenim stvarima ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno."

⁴² Državljanstvo je osnova za upućivanje zamolnice za preuzimanje kaznenog progona prema čl. 34. Ugovora između Republike Hrvatske i Republike Slovenije od 7. veljače 1994., čl. 34. Sporazuma o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine od 1996. izmijenjenog 2002., čl. 34. Ugovora između Republike Hrvatske i Republike Makedonije od 2. rujna 1994. Nadalje, ugovori koje je Republika Hrvatska preuzela sukcesijom, a koji reguliraju spontanu razmjenu informacija, propisuju državljanstvo počinitelja kao osnovu za ustupanje/preuzimanje kaznenog progona (čl. 64. Ugovora između FNRJ i NR Bugarske od 23. ožujka 1965., čl. 81. Ugovora između Jugoslavije i Čehoslovačke od 20. siječnja 1964., čl. 42. Konvencije između FNRJ i Kraljevine Grčke od 18. lipnja 1959., čl. 66. Ugovora između FNRJ i Rumunjske Narodne Republike od 18. listopada 1960., čl. 57. Ugovora između FNRJ i SSSR od 24. veljače 1962).

⁴³ Državljanstvo i prebivalište počinitelja predstavljaju osnovu za upućivanje zamolnice za preuzimanje kaznenog progona prema čl. 18. Sporazuma između SFRJ i SR Njemačke o pravnoj pomoći u krivičnim stvarima od 1971., čl. 25. Ugovora između SFRJ i NR Mađarske o uzajamnom pravnom saobraćaju od 25. travnja 1986., čl. 28. Ugovora između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima od 1997. te čl. 12. Ugovora između Republike Hrvatske i Republike Kosovo o pravnoj pomoći u kaznenim stvarima od 11. svibnja 2012. Zanimljivo je kako odredbe čl. 15. Sporazuma između Republike Hrvatske i Republike Austrije o olakšanju primjene Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim pravima i njezinom Dopunskom protokolu od 2003. izričito ne propisuje ni prebivalište ni državljanstvo počinitelja kao osnovu za preuzimanje kaznenog progona, već samo da propisuje kako se kazneni postupak u zamoljenoj državi pokreće prema *lex fori*.

⁴⁴ Odredba članka 17. st. 1 ZOMPO definira uzajamnost na slijedeći način: "Zamolbi za međunarodnu pravnu pomoć pravosudnog tijela države s kojom Republika Hrvatska nema zaključen ugovor o međunarodnoj pravnoj

Prilikom utvrđivanja postojanja pretpostavki za preuzimanje kaznenog progona potrebno je uzeti u obzir odredbu članka 64. stavka 4 ZOMPO prema kojoj u preuzetom kaznenom progonu nije dopušteno suđenje u odsutnosti. Ova odredbu potrebno je promatrati kroz prizmu odredbi Kaznenog zakona Republike Hrvatske koje propisuju prostorno važenje kaznenog zakonodavstva, a obzirom da je Republika Hrvatska kao zamoljena država dužna "ispitati po njezinom pravu da li osoba može biti kazneno gonjena te ako postoji nadležnost zamoljene države ne može odbiti kazneno gonjenje iz razloga što je djelo počinjeno u inozemstvu."⁴⁵

Kada se u konkretnom predmetu utvrdi kako se okrivljenik ne nalazi na području Republike Hrvatske potrebno je odbiti preuzimanje kaznenog progona primjenom odredbe članka 64. stavka 3 ZOMPO kod izvanugovornog preuzimanja kaznenog progona i čl. 18. stavka 7 Kaznenog zakon /11. Ukoliko se zamolnica za preuzimanje kaznenog progona temelji na međunarodnom ugovoru tada i se odluka o odbijanju preuzimanja kaznenog progona mora zasnivati na odredbama međunarodnog ugovora.

U pogledu kaznenog djela na koje se odnosi zamolnica za preuzimanje kaznenog progona mora postojati obostrana kažnjivost, odnosno mora biti kažnjivo kako prema pravu države moliteljice, tako i prema domaćem pravu. Obostrana kažnjivost mora postojati već *tempore criminis* jer u protivno Republika Hrvatska ne bi niti imala sudbenost u tom predmetu i nadležno državno odvjetništvo ne bi moglo preuzeti kazneni progon, odnosno preuzimanje takvog kaznenog progona bilo bi protivno načelu zakonitosti. Ovdje se opet postavlja pitanje utvrđivanja obostrane kažnjivosti *in concreto* ili *in abstracto*. Mogli bismo reći kako se kod preuzimanja kaznenog progona obostrana kažnjivost utvrđuje u dva koraka, prvo *in abstracto*, a potom *in concreto* u okviru domaćeg postupka pokrenutog na temelju zamolnice za preuzimanje kaznenog progona. Drugim riječima, nakon zaprimanja zamolnice nadležni državni odvjetnik provjerava je li djelo činjenično opisano u zamolnici kažnjivo po domaćem kaznenom zakonodavstvu, odnosno može li se podvesti pod neku odredbu Kaznenog zakona RH uzimajući u obzir načelo primjene blažeg zakona iz članka 3. Kaznenog zakona/11.

Ukoliko prilikom utvrđivanja obostrane kažnjivosti *in abstracto* državni odvjetnik utvrdi kako djelo nije kažnjivo prema domaćem pravu odbit će preuzimanje kaznenog progona⁴⁶. Nakon preuzimanja kaznenog progona državni odvjetnik utvrđuje obostranu kažnjivost *in concreto* pa ukoliko tijekom postupka utvrdi kako djelo nije kazneno djelo po zakonu državni odvjetnik će donijeti rješenje o odbačaju kaznene prijave, odnosno rješenje o obustavi istrage, a sud oslobađajuću presudu. Takva odluka domaćih pravosudnih tijela je obvezujuća za zamoljenu državu, odnosno njezina pravosudna tijela u slučaju donošenja takve odluke ne mogu

pomoći domaća pravosudna tijela udovoljit će samo ako se na temelju uvjerenja može očekivati da bi ta država izvršila usporedivu zamolbu domaćeg pravosudnog tijela."

⁴⁵ Odredba članka 18. St. 2 Sporazuma između SFRJ i SR Njemačke o pravnoj pomoći u krivičnim stvarima od 1971. Sličnu odredbu nalazimo i u dvostranim ugovorima sklopljenim s Republikom Slovenijom, SR Jugoslavijom, Bosnom i Hercegovinom, Republikom Makedonijom te Republikom Austrijom.

⁴⁶ Dvostrani ugovori koje je Republika Hrvatska sklopila s Republikom Slovenijom, SR Jugoslavijom, Bosnom i Hercegovinom te Republikom Makedonijom sadrže odredbu prema kojoj su države ugovornice dužne odbiti pravnu pomoć ako djelo koje je navedeno u zamolnici po pravu zamoljene države nije kazneno djelo.

nastaviti s kaznenim progonom u svojoj zemlji⁴⁷. Ovakvo rješenje nalazimo u dvostranim ugovorima novijeg datuma, a rezultat je nastojanja da se spriječi povreda načela *ne bis in idem* u međunarodnim okvirima. Ukoliko je za isto djelo protiv iste osobe već donesena pravomoćna oslobađajuća ili osuđujuća presuda primijenit će se odredba čl. 13. st. 1. ZOMPO i odbiti pružanje međunarodne pravne pomoći. Na jednak način će se postupiti ukoliko domaće državno odvjetništvo vodi postupak protiv iste osobe zbog istog djela.

Prilikom zaprimanja zamolnice za preuzimanje kaznenog progona domaćim državnim odvjetništvima se nameću neka pitanja na koja će se dati odgovori u nastavku teksta.

- Jesu li zakoniti dokazi pribavljeni u državi moliteljici i pod kojim uvjetima? Kako se utvrđuje nastup zastare kaznenog progona prema domaćem pravu?

Prilikom utvrđivanja nastupa zastare kaznenog progona prema domaćem pravu u predmetima preuzimanja kaznenog progona u kojima su kaznena djela počinjena prije 1. siječnja 2013., odnosno prije stupanja na snagu Kaznenog zakona/11 potrebno je uzeti u obzir procesne radnje kojima se prekida zastara kaznenog progona poduzete radi progona počinitelja kaznenog djela u državi moliteljici i Republici Hrvatskoj kao zamoljenoj državi⁴⁸.

Pitanje zakonitosti dokaza pribavljenih u državi moliteljici riješeno je čl. 68. ZOMPO. Prema navedenoj odredbi neki strani dokaz je načelno uvijek valjan bez obzira na razlike u pretpostavkama za poduzimanje i obliku dokaznih radnji osim ako se njime ne narušavaju temeljna načela domaće pravnog poretka i međunarodno-pravne zaštite ljudskih prava. Razlike u procesnoj formi stranog i domaćeg prava (npr. provođenje dokazne radnje prepoznavanja na temelju fotografije prema Zakonu o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine⁴⁹) neće dovesti u pitanje zakonitost dokaza pribavljenih u državi moliteljice, osim ako su dokazne radnje provedene na način kojim se bitno narušava razmjernost u odnosu državne represivne vlasti i pojedinca u kaznenom postupku⁵⁰. U takvom slučaju će strani dokazi biti izdvojeni kao nezakoniti. U praksi će se raditi o stranim dokazima koji su zakoniti prema pravu države moliteljice, ali su pribavljeni procesnom radnjom kojom se ne jamče temeljna okrivljenikova prava obrane iz čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 1950. te pravo na nepovredivost doma, osobnog i obiteljskog života te tajnost komuniciranja iz čl. 8. iste Konvencije. Drugim riječima, nezakonitim će se smatrati strani dokazi koji su zakoniti prema pravu države moliteljice, ali se smatraju zakonitima prema čl. 10. stavku 2 točki 1 i 2 Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske.

- U kojoj fazi se nalazi domaći postupak nakon preuzimanja kaznenog progona?

⁴⁷ Dvostrani ugovori koje je Republika Hrvatska sklopila s Republikom Slovenijom, SR Jugoslavijom, Bosnom i Hercegovinom te Republikom Makedonijom sadrže odredbu prema kojoj država moliteljica obustavlja mjere kaznenog progona ako je okrivljenik u zamoljenoj državi pravomoćno oslobođen ili je postupak obustavljen zbog pomanjkanja dokaza ili zato jer počinjeno djelo nije kazneno djelo.

⁴⁹ Članak 85. stavak 4 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine: “ Ako prepoznavanje nije moguće u skladu sa stavom (3) ovog člana, prepoznavanje će se izvršiti na osnovu prepoznavanja fotografija tog lica ili predmeta postavljenih među fotografijama svjedoku nepoznatih lica ili predmeta iste vrste.“

⁵⁰ Krapac, *op.cit.* (bilj.2), str.230.

Nadležni državni odvjetnik kojem je dostavljena zamolnica za preuzimanje kaznenog progona sukladno članku 63. stavku 1 ZOMPO-a nakon što utvrdi da su ispunjene pretpostavke za preuzimanje kaznenog progona ovisno o dokazima koje su prikupila nadležna tijela države moliteljice donosi odluku o daljnjem postupanju. Drugim riječima, ukoliko su u državi moliteljici pribavljeni svi potrebni dokazi i stanje stvari dovoljno razjašnjeno može odmah podignuti optužnicu. Sama činjenica da je kazneni progon ustupljen Republici Hrvatskoj nakon podizanja optužnice pred sudom države moliteljice ne znači da nadležno državno odvjetništvo mora podignuti optužnicu u Republici Hrvatskoj. Naime, ukoliko nadležni državni odvjetnik smatra da stanje stvari nije dovoljno razjašnjeno može donijeti rješenje o provođenju istrage i u istrazi prikupiti dokaze i podatke potrebne da bi se mogao odlučiti hoće li podignuti optužnicu ili obustaviti postupak. Potrebno je naglasiti kako o preuzimanju kaznenog progona uvijek odlučuje nadležni državni odvjetnik neovisno o stadiju postupka o državi moliteljici. Prema tome nadležni državni odvjetnik odlučuje i o zamolnici koju je uputio sud države moliteljice nakon podizanja optužnice. Nadalje, optužnica koju je podiglo nadležno tužiteljstvo pred sudom u državi moliteljici ne proizvodi pravne učinke u Republici Hrvatskoj, odnosno domaći državni odvjetnik koji je preuzeo kazneni progon u tom predmetu i utvrdio da su ispunjeni uvjeti za podizanje optužnice podignut će optužnicu pred nadležnim sudom u Republici Hrvatskoj sukladno čl. 341. Zakona o kaznenom postupku.

- Koje pravo se primjenjuje u preuzetom kaznenom postupku?

U predmetima preuzimanja kaznenog progona primjenjuje se načelo *locus regit actum*. Međutim, potrebno je razlikovati mjerodavno pravo u izvanugovorno preuzetim kaznenim postupcima i postupcima u kojima je kazneni progon preuzet na temelju međunarodnog ugovora. U predmetima izvanugovornog preuzimanja kaznenog progona za kazneno djelo počinjeno u inozemstvu sudi se kao da je počinjeno u Republici Hrvatskoj, a sve sukladno čl. čl. 64. st. 1. ZOMPO –a. Prema odredbi čl. 64. st. 2. ZOMPO strano pravo će se primjenjivati kada je blaže za okrivljenika. U predmetima ugovornog preuzimanja kaznenog progona mjerodavno pravo se utvrđuje prema odredbama mjerodavnog međunarodnog ugovora.

3.4. Republika Hrvatska kao država moliteljica

Prilikom donošenja odluke o ustupu potrebno je uzeti u obzir sve okolnosti konkretnog slučaja, kao i utvrditi jesu li ispunjene sve pretpostavke predviđene ZOMP-om i mjerodavnim međunarodnim ugovorom. Navedene pretpostavke odnose se na osobu počinitelja, djelo koje mu se stavlja na teret, državu kojoj se ustupa kazneni progon i osobu oštećenika.

Vezano uz osobu počinitelja, odnosno svojstva koja ista mora imati, Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima je u odredbi čl. 65. zauzeo stajalište kako se kazneni progon može ustupiti drugoj državi samo ako je počinitelj kaznenog djela stranac s prebivalištem u stranoj državi. Ukoliko se kazneni postupak vodi protiv osobe koja osim hrvatskog državljanstva ima i državljanstvo neke druge države progon se neće moći ustupiti drugoj državi. Naime, prema čl.2. Zakona o hrvatskom državljanstvu (Narodne novine broj : 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11) državljanin Republike Hrvatske koji ima i strano državljanstvo smatra se pred

tijelima državne vlasti Republike Hrvatske isključivo hrvatskim državljaninom. Prilikom donošenja odluke o ustupu kaznenog progona potrebno je utvrditi kakve uvjete u pogledu osobe počinitelja kaznenog djela propisuje međunarodni ugovor koji regulira ustup kaznenog progona. Drugim riječima, treba utvrditi kakva je osnova za ustupanje kaznenog progona određenoj državi, odnosno je li dovoljno da počinitelj ima prebivalište u toj državi ili je potrebno je njezin državljanin. O navedenim pretpostavkama je već bilo riječ u dijelu rada koji regulira preuzimanje kaznenog progona.

Prilikom odlučivanja o ustupu kaznenog progona potrebno je utvrditi udovoljava li kazneno djelo zbog kojeg se vodi postupak uvjetima predviđenim domaćim zakonodavstvom. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima u odredbi članka 65. st. 2. izričito propisuje kako se kazneni progon može ustupiti za kaznena djela za koje je propisana kazna zatvora do deset godina. Ovu odredbu treba tumačiti u vezi sa člankom 1. stavkom 1. istog Zakona prema kojoj se međunarodna pravna pomoć u kaznenim stvarima uređuje ZOMPO-om ako međunarodnim ugovorom nije drugačije uređeno. Ovo naglašavamo iz dva razloga. Naime, međunarodni ugovori ne reguliraju pitanje težine kaznenog djela za koje se ustupa kazneni progon jer je to pitanje koje je regulira domaće zakonodavstvo svake države i nije predmet dogovaranja dviju država ugovornica. Stoga niti jedan međunarodni ugovor koji regulira ustup kaznenog progona ne regulira navedeno pitanje. Promatrajući komparativna rješenja potrebno je istaknuti kako je Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima Bosne i Hercegovine do nedavno sadržavao identično rješenje kao i odredba članka 65. stavka 2 ZOMPO-a. Međutim, izmjenama navedenog Zakona izmijenjena je odredba koja regulira ustup kaznenog progona na način da se kazneni progon može ustupiti za sva kaznena djela⁵¹.

Suprotno navedenom Vrhovni sud Republike Hrvatske je zauzeo pravno shvaćanje, broj Su-IVK-20/15-58 od 5. listopada 2015., prema kojem: "Optuženiku se neće suditi u odsutnosti ako je moguće suđenje u stranoj državi i onda kada je riječ o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora viša od 10 godina, koje ograničenje je predviđeno člankom 65. stavkom 2. ZOMPO, ako u međunarodnom ugovoru to ograničenje u pogledu visine propisane kazne nije navedeno."

Prilikom donošenja odluke o ustupu kaznenog progona potrebno je provjeriti da li država kojoj se ustupa kazneni progon poznaje institut preuzimanja kaznenog progona, kao i pod kojim uvjetima preuzima kazneni progon. Naime, države *common law* pravnog sustava (anglosaksonskog pravnog sustava)⁵² u pravilu ne primjenjuju institut ustupa i preuzimanja kaznenog progona jer temelje svoju sudbenost isključivo na teritorijalnom načelu ne prihvaćajući pritom načelo aktivnog i pasivnog personaliteta kao načela prostornog važenja kaznenog zakonodavstva.

⁵¹ Člankom 34. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima Bosne i Hercegovine (Službeni list BIH broj: 58/13) brisan je čl. 83.st. 5 Zakona koji je glasio: "Ustupanje se može izvršiti za krivična djela iz nadležnosti suda s propisanom kaznom zatvora do deset godina, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno ili ako ne postoji uzajamnost s tom državom, koja se pretpostavlja, dok se drugačije ne dokaže."

⁵² Države *common law* pravnog sustava : Ujedinjeno kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, Republika Irska, Gibraltar, Sjedinjene Američke Države, Australija, Novi Zeland, Kanada, Hong Kong, Država Izrael.

Prilikom utvrđivanja ispunjenosti pretpostavki za ustupanje kaznenog progona potrebno je utvrditi jesu li iste ispunjene i u odnosu na osobu oštećenika. Prema odredbi članka 67. stavka 3. ZOMPO u predmetima u kojima je oštećenik državljanin Republike Hrvatske ustupanje kaznenog progona nije dopušteno ako se on tome protivi, osim ako je dano osiguranje za ostvarivanje njegovog imovinskopravnog zahtjeva. Kako položaj oštećenika mogu imati i pravne osobe postavlja se pitanja je li se odredba čl. 67. st. 3. ZOMPO analogno primjenjuje i na pravne osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj. U praksi državna odvjetništva navedenu odredbu ZOMPO-a primjenjuju kako u odnosu na hrvatske državljanke tako i u odnosu na pravne osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj.

Kada se utvrdi da su ispunjene gore navedene pretpostavke potrebno je uzeti u obzir i okolnosti konkretnog slučaja pod kojima se prvenstveno misli na težinu kaznenog djela, dostupnost dokaza, troškove prevođenja dokumentacije, praksu pravosudnih tijela države kojoj se ustupa kazneni progon. Ovo tim više što ustup kaznenog progona predstavlja iznimku od načela legaliteta kaznenog progona te se istim mora postići svrha kaznenog postupka.

Vežano uz pitanje težine kaznenog djela u odnosu na koje se ustupa kazneni progon potrebno je prilikom donošenja odluke o ustupu kaznenog progona uzeti u obzir svrhu kažnjavanja te mogućnost osiguranja prisutnosti okrivljenika izdavanjem europskog uhidbenog naloga odnosno podnošenjem zamolbe za izručenje⁵³. Izdavanje europskog uhidbenog naloga, odnosno izručenje predstavljaju krajnje mjere kojima se osigurava prisutnost okrivljenika u kaznenom postupku i primjenom načela razmjernosti iste se primjenjuju u predmetima u kojima težina kaznenog djela opravdava njihovu primjenu.

Često se u praksi nameće pitanje pravnih posljedica ustupa kaznenog progona, odnosno sudbine kaznenog progona u Republici Hrvatskoj kao državi moliteljici nakon što zamoljena država preuzme kazneni progon. Naime, dvostrani međunarodni ugovori, mnogostrani međunarodni ugovori te odluke Suda Europske unije daju proturječne odgovore. Ovoj pravnoj nesigurnosti dodatno doprinosi različito tumačenje pravosudnih tijela različitih država, a u što u konačnici doprinosi vođenju paralelnih postupaka, povredi načela *ne bis in idem* i narušavanju pravne sigurnosti u državama članicama Europske unije.

Domaći kazneni postupak se prekida nakon zaprimanja obavijesti o preuzimanju kaznenog progona od strane nadležnih tijela zamoljene države. Naime, prema odredbama dvostranih ugovora država moliteljica privremeno gubi pravo

⁵³ Ukoliko državno odvjetništvo raspolaže s podatkom da se okrivljenik nalazi u trećoj državi, a stavlja mu se na teret učin teškog kaznenog djela prije donošenja odluku o ustupu potrebno je utvrditi jesu li ispunjene pretpostavke za njegovo izručenje u Republiku Hrvatsku. Drugim riječima ukoliko se okrivljenik nalazi u trećoj državi koja je ujedno i država njegovog državljanstva koje ne izručuje vlastite državljanke potrebno je utvrditi je li Republika Hrvatska s tom državom sklopila međunarodni ugovor koji predviđa mogućnost izručivanja vlastitih državljanke. Naime, Republike Hrvatske je sklopila takve međunarodne ugovore s Republikom Srbijom, Crnom Gorom, Republikom Makedonijom te Bosnom i Hercegovinom. Navedeni ugovori predviđaju mogućnost izručivanja vlastitih državljanke za taksativno navedena kaznena djela. Riječ je uglavnom o kaznenim djelima počinjenim od strane zločinačkog udruženja, koruptivnim kaznenim djelima i kaznenim djelima pranja novca.

kaznenog progona, odnosno ustupanjem kaznenog progona državno odvjetništvo ne odustaje od kaznenog progona.⁵⁴

Nadležna pravosudna tijela Republike Hrvatske kao države moliteljice moraju obustaviti postupak kada se ispune pretpostavke predviđene međunarodnim ugovorom. Drugim riječima kada se ispune pretpostavke predviđene međunarodnim ugovorom, ovisno o fazi postupka u kojoj je doneseno rješenje o ustupu kaznenog progona, državno odvjetništvo donosi rješenje o odbačaju kaznene prijave ili rješenje obustavi istrage, odnosno sud donosi rješenje o obustavi kaznenog postupka ili odbacuje optužnicu kada prema međunarodnom ugovoru Republika Hrvatske „mora obustaviti mjere u svezi s gonjenjem djela iz zamolnice za preuzimanje kaznenog gonjenja“. Naime, kada se ispune pretpostavke predviđene međunarodnim ugovorom nastupile su okolnosti koje isključuju kazneni progon te je državni odvjetnik, odnosno sud dužan donijeti odgovarajuću odluku sukladno Zakonu o kaznenom postupku. Međutim o kakvim pretpostavkama je ovdje riječ? Riječ je okolnostima koje su nastupile u zamoljenoj državi, a zbog kojih domaća pravosudna tijela moraju obustaviti postupak kako bi se izbjegla povreda načela *ne bis in idem* u „međunarodnim“ okvirima.⁵⁵

Kod izvanugovornog ustupanja kaznenog progona nije jasno propisan konsumpcijski učinak ustupanja/preuzimanja kaznenog progona i načela *ne bis in idem*. Uzimajući u obzir rješenja sadržana u međunarodnim ugovorima za zaključiti je kako bi i predmetima izvanugovornog ustupanja/preuzimanja kaznenog progona trebao poštivati konsumpcijski učinak, osim iznimno ako je zamoljena država obavijestila Republiku Hrvatsku o odluci svojih pravosudnih tijela da ne pokrenu postupak ili ga obustave prije meritorne presude.⁵⁶ U pogledu učinaka izvanugovornog ustupanja kaznenog progona potrebno je uzeti u obzir i odredbe Kaznenog zakona /11 koje reguliraju pitanje *ne bis in idem*.⁵⁷

Vezano uz pitanje zastare kaznenog progona u Republici Hrvatskoj Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći izričito ne regulira navedeno pitanje. Međutim, vrijeme između dostave zamolnice za preuzimanje kaznenog progona i obavijesti o odluci stranog pravosudnog tijela moglo bi se smatrati vremenom za koje se prema zakonu kazneni progon ne može poduzeti ili ne može nastaviti, odnosno vremenom mirovanja zastare⁵⁸.

⁵⁴ Ugovori koje se Republika Hrvatska sklopila sa Slovenijom, SR Jugoslavijom, Republikom Makedonijom i Bosnom i Hercegovinom sadrže odredbu prema kojoj „pravosudna tijela države moliteljice privremeno prekidaju mjere u svezi s gonjenjem za djelo navedeno u zamolnici za preuzimanje kaznenog gonjenja.“

⁵⁵ Prema članku 36. stavku 2 Ugovora između Republike Hrvatske i Republike Slovenije od 1994. „mjere u svezi s gonjenjem djela navedenog u zamolnici za preuzimanje kaznenog progona se obustavljaju : 1. ako je okrivljenik u zamoljenoj državi pravomoćno oslobođen ili je postupak obustavljen zbog pomanjkanja dokaza ili zato jer počinjeno djelo nije kazneno djelo, 2. ako su izrečena kazna ili mjera sigurnosti već izvršeni ili ako izvršenje po zakonu ili zbog akta pomilovanja nije više moguće, 3. za onoliko vremena za koliko je izvršenje kazne ili mjere sigurnosti potpuno ili djelomično odgođeno.“

⁵⁶ Krapac, *op.cit.* (bilj.2) str. 229.

⁵⁷ Članak 18. stavak 1 Kaznenog zakona/11: “ Kad je u slučaju primjene kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske prema odredbama članka 13. ovog Zakona kazneni postupak pravomoćno dovršen u stranoj državi glavni državni odvjetnik može odustati od kaznenog progona.”

⁵⁸ Krapac, *op.cit.* (bilj.2) str. 229.

3.5. Praksa Suda Europske unije

Prilikom postupanja državnog odvjetnika u predmetima ustupa, odnosno preuzimanja kaznenog progona često se nameće pitanje nameće pitanje pravnih posljedica ustupa kaznenog progona, odnosno sudbine kaznenog progona u državi moliteljici.

Međutim, ukoliko su u pitanju države članice Europske unije prilikom utvrđivanja pravnih posljedica ustupa kaznenog progona i odluka donesenih u preuzetom kaznenom postupku potrebno je uzeti u obzir presude Suda Europske unije u pogledu tumačenja povreda načela *ne bis in idem* u međunarodnim okvirima. Riječ je o presudama donesenim sljedećim predmetima:

1. **Predmet Filomeno Mario Miraglia** (broj predmeta: C-469/03)- u ovom predmetu Sud je zauzeo stajalište kako se načelo *ne bis in idem* odnosi samo na konačne odluke pravosudnih tijela kojima se odlučuje o meritumu.
2. **Predmet Turansky** (broj predmeta: C-491/07): u ovom je predmetu Sud Europske unije dao daljnje tumačenje pojam odluke kojom je pravomoćno okončan postupak u jednoj državi članici EU pa ističe kako se načelo *ne bis in idem* ne primjenjuje na odluku koja se ne smatra „konačnom“ prema pravu države u kojoj je donesena, odnosno koja ne predstavlja smetnju za daljnji progon u toj državi članici.
3. **Predmet Procura della Repubblica protiv M.** (broj predmeta: C-398/12): u ovom predmetu Sud Europske unije je zauzeo stav kako se načelo *ne bis in idem* odnosi na konačnu odluku o obustavi kaznenog postupka, donesenu u jednoj državi članici EU nakon detaljne istrage, pri čemu mogućnost obnove postupka prema pravu te države ne dovodi u pitanje konačnost odluke. Eventualna obnova postupka u isključivoj je nadležnosti suda države u kojoj je ista donesena.
4. **Predmet Kossowski** (broj predmeta: C-846/14): u ovom predmetu Sud Europske unije je zauzeo stajalište kako odluka državnog odvjetništva o obustavi istrage donesena bez prethodno detaljno provedene istrage se ne može smatrati odlukom kojom je pravomoćno okončan postupak u jednoj državi članici i koja bi predstavljala procesnu smetnju za vođenje postupka u drugoj državi članici protiv iste osobe zbog istog djela.
5. **Predmet Gasprini** (broj predmeta: C-467/04): u ovom predmetu Sud Europske unije je zauzeo stajalište kako pravomoćna presuda kojom je obustavljen postupak zbog zastare kaznenog progona predstavlja odluku kojom je pravomoćno okončan postupak u jednoj državi članici u smislu čl. 54. Konvencije o provedbi Schengenskog sporazuma.
6. **Spojeni predmeti** broj C-187/01 i C-385/01: u ovim predmetima Sud Europske unije je zauzeo stajalište kako se odluka državnog odvjetnika kojom je obustavljen postupak u jednoj državi članici EU nakon što je okrivljenik u cijelosti ispunio nametnute mu obveze i koja predstavlja pravomoćnu odluku prema pravu te države smatra odlukom kojom je pravomoćno okončan postupak u jednoj državi članici EU u smislu čl. 54. Konvencije.
7. **Predmet Spasić** (broj predmeta: C-129/14 PPU) : u ovom predmetu Sud Europske unije je zauzeo stajalište kako čl. 54. Konvencije i dodatni uvjet koji taj članaka propisuje za primjenu načela *ne bis in idem* („da izrečena kazna u jednoj državi članici mora biti izvršena ili se izvršavati ili ista više nije izvršiva prema pravu države u kojoj je izrečena“) ima prednost pred čl. 50. Povelje o temeljnim pravima Europske unije.

8. **Predmet AY** (broj predmeta: C- 268/17): u ovom predmetu definirao fakultativni i obligatorni razlog za odbijanje izvršenja europskog uhidbenog naloga iz članka 3. toč. 2 i članka 4. toč 3 Okvirne odluke 2002/584 kao što je ranije navedeno u tekstu ovog priručnika.

Posebno je značajna presuda koju je Sud Europske unije donio u **predmetu Petruhin** (broj: C-182/15). Naime, u odnosnom predmetu Sud Europske unije zauzeo je stajalište koje će utjecati ne samo na postupke izručenja državljana Europske unije trećim državama, već će i ojačati institut preuzimanja kaznenog progona kao alternativu izručenju. Međutim, praktičarima se nameće pitanje: Je li stajalište Suda EU iz presude Petruhin primjenjivo u praksi? U čemu se očituje posebnost ovog predmeta i po čemu se razlikuje od drugih predmeta Suda Europske unije?

U predmetu Petruhin Sud Europske unije je dao tumačenje čl. 18. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (zabrana diskriminacije na temelju državljanstva), članka 21. st. 1 Ugovora o funkcioniranju Europske unije (pravo slobodnog kretanja građana Europske unije) te članka 19. Povelje Europske unije o temeljnim pravima⁵⁹. Tumačenje je dano vezano uz postupak predaje državljanina druge države članice Europske unije trećoj državi.

Prema navedenoj presudi Suda Europske unije različito postupanje prema državljanima drugih država članica Europske unije u odnosu na koje je podnesena zamolba za izručenje treće države opravdano je samo ukoliko je razmjerno i legitimno.⁶⁰ U svijetlu navedenog Suda Europske unije obvezuje zamoljenu državu članicu Europske unije na razmjenu podataka s državom članicom Europske unije čiji je državljanin tražena osoba kako bi se istoj omogućilo pokretanje postupka protiv vlastitog državljana zbog djela koje mu se stavlja na teret u postupku koji se vodi u trećoj državi, a u okviru kojeg je podnesena zamolba za izručenje. Ovo sve u svrhu stvaranja pretpostavki za izdavanje europskog uhidbenog naloga od strane nadležnih tijela države članice čiji je državljanin izručenik. Navedeni europski uhidbeni nalog ima prednost pred zamolbom za izručenje koju je ranije podnijela država članica Europske unije. Ovakvim stajalištem Sud Europske unije ograničio je slobodu odlučivanja država članica Europske unije sukladno čl. 16. Okvirne odluke o europskom uhidbenom nalogu.⁶¹

Važno je naglasiti kako je stajalište koje je Suda Europske unije zauzeo u predmetu Petruhin ne primjenjuje u svim postupcima izručenje državljana država članica EU trećim državama. Isto se primjenjuje samo u odnosu na treće države kojima država članica koja postupa po zamolbi za izručenje ne izručuje vlastite državljane. Drugim riječima, ukoliko bi država članica koja postupa po zamolbi za

⁵⁹ Članak 19. Povelje Europske unije o temeljnim pravima svakom jamči zaštitu u slučaju udaljavanja, protjerivanja ili izručenja.

⁶⁰ Sud Europske unije je stava kako „sprječavanje izbjegavanja kaznene odgovornosti počinitelja kaznenog djela“ predstavlja legitimni cilj. Međutim, odobravanje izručenja trećoj državi ne predstavlja razmjernu mjeru, odnosno prema mišljenju Suda Europske unije razmjerniju mjeru predstavljaju drugi oblici međunarodne pravne pomoći predviđeni pravom Europske unije.

⁶¹ Članak 16. Okvirne odluke propisuje postupanje država članica u slučaju postojanja više zahtjeva, pri čemu stavak 3 tog članka propisuje postupanje u slučaju sukoba između europskog uhidbenog naloga i zahtijeva za izručenje.

izručenje u konkretnom predmetu izručila i vlastitog državljanina trećoj državi⁶² tada ne postoji obveza savjetovanja s državom državljanstva izručenika i postupanja sukladno presudi Petruhhin.

Kakve obveze proizlaze za državu članicu čiji je državljanin izručenik? Ta država može pokrenuti postupak protiv iste osobe za isto djelo samo ukoliko ima sudbenost u konkretnom predmetu i ukoliko njezino tužiteljstvo raspolaže s potrebnim dokazima.

Drugim riječima, pokretanje postupka u državi državljanstva ovisi o volji države koja je podnijela zamolbu za izručenja. Jedino ako tijelo koje vodi postupak u državi koja je podnijela zamolbu za izručenje odluči ustupiti kazneni progon državi državljanstva izručenika ta država može pokrenuti postupak i izdati europski uhidbeni nalog. Međutim takvi slučajevi će biti rijetki u praksi jer država koja je podnijela zamolbu za izručenje nema namjere ustupiti kazneni progon i odreći se prava kaznenog progona. Prema tome bit će rijetki slučajevi u praksi u kojima će država državljanstva raspolagati s dovoljno dokaza za pokretanje kaznenog postupka i određivanje istražnog zatvora kao osnove za izdavanje europskog uhidbenog naloga⁶³. Pritom je potrebno imati u vidu i vremensko ograničenje. Opisano postupanje ne smije pridonijeti odugovlačenju postupka izručenja, posebno ukoliko se izručenik nalazi u ekstradicijskom pritvoru.⁶⁴

4. „USPOREDNI“ KAZNENI POSTUPCI U DRŽAVAMA ČLANICAMA

Jedan od ciljeva Europske unije je stvoriti pravni okvir koji će spriječiti ili riješiti sukob nadležnosti između država članica Europske unije, a time i spriječiti povredu načela *ne bis in idem* u međunarodnom smislu. U tu svrhu je i osnovan Eurojust kao tijelo Europske unije kojem je primarna nadležnost olakšati i koordinirati postupanja tužitelja u prekograničnim predmetima.

Kada govorimo o paralelnim ili usporednim postupcima u više država i potrebi njihove koncentracije u jednoj državi možemo reći da se u tom području normativna djelatnost Vijeća Europe i Europske unije postepeno razvijala i u bitnoj mjeri ovisila o

⁶² Države *common law* pravnog sustava izručuju vlastite državljane (npr. Ujedinjeno kraljevstvo). S druge strane neke države članice kontinentalnog pravnog sustava izručuju vlastite državljane, ali samo pod uvjetima propisanim međunarodnim ugovorom (npr. Republika Hrvatska), odnosno dopuštaju izručenje u svrhu kaznenog progona pod uvjetom naknadnog premještaja u državu državljanstva radi izdržavanja izrečene kazne zatvora (npr. Kraljevina Nizozemska).

⁶³ U praksi državno odvjetništvo raspolaže s podacima koje mu dostavi NCB Interpol. Riječ je osnovnim podacima sadržanim u međunarodnoj potrazi koji nisu dovoljni za pokretanje postupka, a kamoli određivanje istražnog zatvora i izdavanje europskog uhidbenog naloga. U dosad zaprimljenim obavijestima o uhićenjima hrvatskih državljana na području druge države članice EU u svrhu izručenja trećoj državi državno odvjetništvo je samo provjerilo vodi li se postupak zbog istog djela protiv iste osobe u Republici Hrvatskoj. U svim slučajevima je odgovor bio negativan pa je izostalo i izdavanje europskog uhidbenog naloga i postupanje sukladno presudi Petruhhin.

⁶⁴ Prema podacima Eurojusta država državljanstva mora u rok od 45 do 60 dana izdati europski uhidbeni nalog, odnosno ako se tražena osoba nalazi u ekstradicijskom pritvoru taj se rok skraćuje na 10 do 25 dana.

spremnosti država da se odreknu svog suvremenog prava na kazneni progon. Tako je u okviru Vijeća Europe usvojena Konvencije o ustupu kaznenih postupaka od 1972. koju je ratificirao mali broj država (Republika Hrvatska je potpisala, ali nije ratificirala navedenu Konvenciju).

U okviru Europske unije brojni primarni i sekundarni izvori prava EU se bave pitanjem prekogranične suradnje i sprječavanjem povrede načela *ne bis in idem* (čl. 54. - čl. 58. Schengenske konvencije iz 1990., čl. 31. (d) Ugovora o Europskoj uniji⁶⁵, čl. 82. st.2 b Ugovora o funkcioniranju Europske unije⁶⁶). Akt koji regulira pravosudnu suradnju država članica EU u cilju koncentracije postupka u jednoj državi članici i izbjegavanja povrede načela *ne bis in idem* je Okvirna odluka o sprječavanju i rješavanju sporova o izvršavanju nadležnosti u kaznenim postupcima (2009/948/PUP).

Ova Okvirna odluka je transponirana u domaće zakonodavstvo odredbama 12.g. - 12.k. ZPSKS-EU⁶⁷, a primjenjuje se u predmetima u kojima se vode usporedni postupci u više država članica protiv iste osobe i za isto djelo, a što bi moglo u konačnici rezultirati povredom načela *ne bis in idem* u međunarodnom smislu definiranog čl. 54.⁶⁸ - 58. Konvencija o provedbi Schengenskog Sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama od 1990., čl. 50. Povelje o temeljenim pravima Europske unije 2010/C 83/02⁶⁹ te judikaturom Suda Europske unije⁷⁰.

Ovom Okvirnom odlukom propisuje se obveza nadležnih tijela država članica da kontaktiraju nadležna tijela druge države članice čim saznaju da se u toj državi vodi postupak protiv iste osobe za isto djelo, kao i da provedu konzultacije s tim tijekom, a kako bi se postigao dogovor o koncentraciji postupka u onoj državi članici

⁶⁵ Članak 31 Ugovora o Europskoj uniji: "Vijeće će potaknuti suradnju putem Eurojusta : a) omogućujući Eurojustu olakšavanje suradnje između tijela kaznenog progona država članica; b) jačajući ulogu Eurojusta u kaznenim postupcima ozbiljnog prekograničnog kriminala.; c) olakšavajući blisku suradnju između Europske pravosudne mreže u kaznenim stvarima i Eurojusta posebice u olakšavanju izvršavanja zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć.

⁶⁶ Ovaj članak predviđa mogućnost donošenja mjera na razini Europske unije kojima će se spriječiti i riješiti sukob nadležnosti između država članica. U tom smislu čl. 85. Ugovora o funkcioniranju EU propisuje mogućnost proširivanja nadležnosti Eurojust Uredbom kojom bi se istome dala ovlast „iniciranja kaznenog progona“, kao i predlaganja pokretanja kaznenog postupka od strane nacionalnih tijela, posebice u pogledu kaznenih djela na štetu financijskih interesa Europske unije“.

⁶⁷ Odredba članka 12. g stavka 1 ZPSKS-EU: „Ako nadležno državno odvjetništvo ima saznanja da se u drugoj državi članici ili više država članica vodi usporedni postupak u odnosu na iste činjenice i protiv iste osobe, dužno je uspostaviti kontakt s nadležnim tijelom te druge države članice kako bi se potvrdilo postojanje usporednih postupaka radi postizanja dogovora o mogućem vođenju postupka samo u jednoj državi članici.“

⁶⁸ Članak 54. Konvencije: " Protiv osobe protiv koje je sudski postupak pravomoćno okončan u jednoj ugovornoj stranci ne može se voditi postupak u drugoj ugovornoj stranci za ista djela pod uvjetom da je, ako je izrečena kazna i izvršena, trenutačno u postupku izvršenja ili se više, prema zakonima ugovorne stranke koja ju je izrekla, ne može izvršiti."

⁶⁹ Članak 50. Povelje o temeljenim pravima Europske unije: " Nitko se ne smije ponovno sudski progoniti ili kažnjavati u kaznenom postupku zbog kaznenog djela zbog kojeg je već bio, u skladu sa zakonom, pravomoćno oslobođen ili osuđen u Uniji."

⁷⁰ Sud pravde Europske unije u svojim presudama je dao tumačenje pojma "isto djelo" na način da je potrebno utvrditi " postojanje identiteta bitnih činjenica, u smislu postojanja niza konkretnih činjenica koje su neraskidivo međusobno povezane". Ovo tumačenje je potvrđeno u predmetima *Esbroek, Van Straaten, Gasprini, Kraajenbrink i Kretzinger*. Nadalje, Sud pravde Europske unije je u predmetima *Mirgalia, Turansky, Van Straaten, Gasprini, Kretzinger i Bourquain* utvrdio značenje pojma "pravomoćno okončan postupak".

na čijem teritoriju je u većem dijelu počinjeno kazneno djelo, prouzročena veća šteta, odnosno na čijem teritoriju se nalazi počinitelj /ili veći dio dokaza. Nedostatak ove Okvirne odluke očituje se u činjenici da ne obvezuje države članice na odricanje od prava kaznenog progona (ustup kaznenog progona) niti na preuzimanje kaznenog progona, a što je preduvjet sprječavanja sukoba nadležnost imajući u vidu načelo legaliteta kao temeljeno načelo kaznenog progona većina država članica Europske unije.

Kako bi se izbjegle pravne praznine i jasno propisala pravna osnova za koncentraciju postupka u drugoj državi članici EU, kao i pravne posljedice odluke o koncentraciji postupka ZPSKS-EU je u odredbi 12. j stavku 2. propisao: „Nadalje, odredbom članka 12. k ZPSKS-EU propisani su učinci pravomoćno okončanog postupka u drugoj državi članici, odnosno kada kazneni postupak u drugoj državi članici bude pravomoćno okončan, državni odvjetnik odbacit će kaznenu prijavu ili obustaviti istragu odnosno odustati od kaznenog progona, uz obavijest sudu pod uvjetom da je, ako je izrečena kazna i izvršena, trenutačno u postupku izvršenja ili se više, prema zakonima države koja ju je izrekla, ne može izvršiti.

Okvirna odluka također propisuje obvezu kontaktiranja Eurojusta kako bi u svrhu postizanja dogovora o koncentraciji postupka, a koja odredba je implementirana u ZPSKS-EU⁷¹. U praksi u inicijalnim kontaktima u svrhu utvrđivanja nadležnih tijela i uvjeta za primjenu Okvirne odluke koristi se Eurojust te Europska pravosudna mreža u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije.

5. ZAJEDNIČKI ISTRAŽNI TIMOVI

Ovaj oblik pravosudne suradnje/međunarodne pravne pomoći reguliran je Drugim dopunskim protokolom uz Europsku konvenciju o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 2001. te Okvirnom odlukom Vijeća EU o zajedničkim istražiteljskim ekipama (2002/465/PUP) koja je transponirana u domaće zakonodavstvo odredbama čl. 12.1 – čl. 12. v ZPSKS-EU.

Kada postoje opravdani razlozi, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske može sporazumom s nadležnim tijelima jedne ili više država članica Europske unije osnovati zajednički istražni tim u slučajevima:

- a) opsežnih i složenih istraga kaznenih djela koje uključuju suradnju s drugim državama članicama,
- b) kad nadležna tijela jedne ili više država članica provode istraživanje kaznenih djela čije okolnosti zahtijevaju usklađeno i koordinirano zajedničko djelovanje nadležnih tijela uključenih država.

Kada Republika Hrvatska zahtijeva osnivanje zajedničkog istražnog tima, taj zahtjev upućuje Državno odvjetništvo Republike Hrvatske na prijedlog državnog odvjetništva koje postupa u predmetu. Zahtjev sadrži okolnosti zbog kojih se zahtijeva osnivanje zajedničkog istražnog tima te podatke potrebne za sklapanje

⁷¹ Članak 12.J stavak 3 ZPSKS-EU: „(3) Ako nije postignut dogovor između nadležnog državnog odvjetništva i tijela druge države članice, državno odvjetništvo može zatražiti posredovanje EUROJUST-a.“

sporazuma. Sporazumom se utvrđuju: stranke, svrha, vremensko trajanje, voditelji i članovi zajedničkog istražnog tima te druge okolnosti bitne za učinkovito provođenje sporazuma. Uz suglasnost stranaka, zajednički istražni tim može produžiti svoj rad i nakon isteka roka iz sporazuma.

Kada se zajednička istraga provodi u Republici Hrvatskoj voditelj zajedničkog istražnog tima je predstavnik državnog odvjetništva koje postupa u predmetu, a članovi zajedničkog istražnog tima postupaju po nalogima voditelja sukladno domaćem pravu. Članovi zajedničkog istražnog tima iz drugih država članica («strani upućeni članovi») imaju pravo prisustvovati radnjama u okviru zajedničke istrage koja se provodi u Republici Hrvatskoj (iznimno im se može uskratiti prisustvovanje), a može im se povjeriti provođenje određene radnje sukladno pozitivnim propisima Republike Hrvatske. Kada je u okviru zajedničke istrage potrebno provesti određenu radnju u drugoj državi članici koja sudjeluje u zajedničkom istražnom timu, voditelj će zatražiti nadležnih tijela te države poduzimanje radnje.

Podaci i dokazi koji su zakonito prikupljeni u okviru zajedničke istrage mogu se koristiti u svrhu za koju je osnovan zajednički istražni tim te u druge svrhe sukladno dogovoru država članica koje čine zajednički istražni tim, uz suglasnost druge države članice koja sudjeluje u zajedničkom istražnom timu za otkrivanje, istraživanje i progon drugih kaznenih djela⁷² te za sprječavanje neposredne i ozbiljne prijetnje javnoj sigurnosti.

Dokazi koje je pribavilo strano pravosudno tijelo u okviru zajedničkog istražnog tima smatrat će se zakonitim dokazima, osim ako to nije protivno temeljnim načelima domaćeg pravnog poretka.

6. TUŽITELJSKI SPORAZUMI, EJN, EUROJUST I UET

a) Tužiteljski sporazumi

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske sklopilo je više sporazuma/memoranduma o suradnji s raznim državnim odvjetništvima/tužiteljstvima širom svijeta. Ovi sporazumima željelo se omogućiti državnim odvjetništvima brzo učinkovito stupanje u kontakt s državnim odvjetništvima u različitim državama svijeta, a u cilju pribavljanja potrebnih podataka u kratkom roku. Tužiteljski sporazumi nisu međunarodni ugovori već međunarodni akti. Njima ne regulira međunarodna pravna pomoć, nego samo suradnja između tužiteljstava, a pribavljane dokumentacija se ne može koristiti kao dokaz u kaznenom postupku. Tužiteljski sporazumi se na sporazume kojima se regulira neposredna suradnja, sporazume kojima se regulira posredna suradnja te sporazume kojima se regulira suradnja u predmetima ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida.

I. Tužiteljski sporazumi koji propisuju neposrednu suradnju

⁷² U slučajevima kada se suglasnost traži od Republike Hrvatske Državno odvjetništvo Republike Hrvatske uskratit će suglasnost ako postoje razlozi za odbijanje međunarodne pravne pomoći, a može uskratiti suglasnost kada bi upotreba tih podataka ugrozila drugi kazneni postupak u Republici Hrvatskoj.

Suradnja prema ovim sporazumima/memorandumima se može ostvariti kod teških kaznenih djela, posebno organiziranog kriminala, nedozvoljene trgovine drogom, krijumčarenje ljudi, trgovine ljudima, trgovine oružjem, korupcije, pranja novca i međunarodnog terorizma te s time povezanim kaznenim djelima.

Pravna pomoć koju pružaju državna odvjetništva na temelju tužiteljskih sporazuma može se sastojati od sljedećih radnji:

- a) pribavljanje i razmjena obavijesti, izvještaja i dokumenata, kada za to nije potrebna prisila uključujući i izjave osumnjičenika ili drugih osoba
- b) razmjenjivanje obavijesti (informacija koje omogućuju ili doprinose istraživanju ili sprječavanju kriminalnih djelatnosti,
- c) razmjenjivanja zakona i drugih zakonskih propisa iz područja kaznenog prava i drugih područja kada je to potrebno za vođenje kaznenog postupka
- d) razmjena pravnih stajališta iz kaznenopravnog područja
- e) razmjena ostalih podataka poput brojeva telefona, faksova, e-mail adresa.

II. Tužiteljski sporazumi koji propisuju tzv. "posrednu suradnju"

Kada govorimo o posrednoj suradnji mislim prije svega na suradnju posredstvom tzv. "kontakt osoba" u državnim odvjetništvima potpisnicima sporazuma. U Republici Hrvatskoj je ta "kontakt osoba" Državno odvjetništvo Republike Hrvatske.

Ovakvi sporazumi potpisani su s Ukrajinom, NR Kinom, Republikom Albanijom, Republikom Kosovo, Republikom Čile, Republikom Korejom i Ruskom Federacijom.

Govoreći o ovakvim sporazumima potrebno je istaknuti kako je ožujka 2002. potpisan je Memorandum o suglasnosti o suradnji u borbi protiv teškog kriminala, organiziranog kriminala, nedozvoljene trgovine drogom, krijumčarenja ljudi, trgovine ljudima, međunarodnog terorizma i sličnih pitanja od zajedničkog interesa između Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva financija i Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Udruženja policijskih načelnika, Kraljevskog tužiteljstva Engleske i Walesa, Ureda za teške prijevare, Carinskog i trošarinskog ureda Njezinog Veličanstva, Imigracijske službe Ujedinjenog Kraljevstva, Nacionalnog odreda za borbu protiv kriminala, nacionalne kriminalističke obavještajne službe Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske.

Nadalje, 25. siječnja 2015. potpisan je multiratelarni memorandumu poznat pod nazivom "Proseco memorandumu" kojim se uređuje regionalna suradnja na području suzbijanja, provođenja istrage i kaznenog gonjenja počinitelja kaznenih djela s područja organiziranog kriminala, kriminalnih grupa i zločinačkih organizacija. Ovaj sporazum potpisala su državna odvjetništva Republike Makedoniji, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, Republike Srbije i Crne Gore.

III. Tužiteljski sporazumi koji reguliraju suradnju u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida.

Navedeni tužiteljski sporazumi reguliraju "razmjenu obavijesti o dokazima i drugim podacima", kako bi se spriječilo izbjegavanje kaznene odgovornosti počinitelja kaznenih djela ratnih zločina koji bijegom u državu svog državljanstva zloupotrebjavaju institut neizručivanja vlastitih državljana. Suradnja propisana ovim sporazumima ostvaruje se putem Državnog odvjetništva Republike Hrvatske time da nadležna državna odvjetništva konkretizirane zahtjeve u pisanom obliku dostavljaju Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske.

Tako je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske sklopilo je 9. svibnja 2006. Memorandum o suglasnosti o provedbi i promicanju uzajamne suradnje u pogledu ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida sa Ministarstvom pravosuđa Kanade - Odjelom za ratne zločine. Nadalje, 28. srpnja 2006. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske i Državni tužilac Crne Gore potpisali su Sporazum o suradnji i progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida. Potom je dana 13. listopada 2006. potpisan je Sporazum o suradnji u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida i između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije. Dana 3. lipnja 2013. potpisan je i Protokol između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine o suradnji u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida.

Zaključno, potrebno je spomenuti kako je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske i Ured tužitelja Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (dalje UT MKSJ) potpisali Memorandum o razumijevanju o pomoći u istraživanju ratnih zločina.

b) Europska pravosudna mreža u kaznenim stvarima, Eurojust i Ured europskog javnog tužitelja

Europska pravosudna mreža u kaznenim stvarima (dalje u tekstu EPM) je mreža nacionalnih kontakt osoba namijenjena olakšavanju pravosudne suradnje u kaznenim stvarima⁷³. Nacionalne kontakt osobe su državni odvjetnici, suci istrage ili druge osobe koji rade skoro isključivo na predmetima međunarodne pravosudne suradnje⁷⁴. Nacionalne kontakt osobe imenuje svaka država članica iz središnjih ili drugih tijela nadležnih za predmete međunarodne pravosudne suradnje. EPM se sastoji od preko 300 nacionalnih kontakt osoba u 28 država članica.

EPM ima svoj internetsku stranicu (www.ejn-crimjust.europa.eu) na kojoj će može pronaći elektronički atlas koji se koristi u predmetima međunarodne pravne

⁷³ Članak 2 točka 7 Zakona o pravosudnoj suradnji s državama članicama Europske unije: " Europska pravosudna mreža u kaznenim stvarima- je mreža osoba za kontakt država članica osnovana Zajedničkom odlukom Vijeća o osnivanju Europske pravosudne mreže od 29. lipnja 1998. sa svrhom poboljšanja pravosudne suradnje u kaznenim stvarima. " Zajednička odluka Vijeća od 29. lipnja 1998. stavljena je izvan snage Odlukom Vijeća 2008/976/PUP od 16. prosinca 2008. o Europskoj pravosudnoj mreži.

⁷⁴ Članak 11. st. 1 ZPSKS-EU : " Osobe za kontakt s Europskom pravosudnom mrežom u kaznenim stvarima će za ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa odrediti ministar, u sudovima nadležnim za poslove pravosudne suradnje predsjednik odnosno suda te Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske u nadležnim državnim odvjetništvima. "

pomoći i pravosudne suradnje na način da omogućuje pribavljanje kontakt podataka nadležnih tijela drugih država članica.

Ukoliko je u konkretnom predmetu potrebno pribaviti podatke o uvjetima zahtijevanja/pružanja međunarodne pravne pomoći u određenoj državi iste je moguće pribaviti korištenjem alata EPM-a (tzv. belgijskih obrazaca ili "Fiches Belges"), odnosno stupanjem u kontakt s nacionalnim predstavnikom za EPM u Republici Hrvatskoj (gđa Danka Hržina, viša državnoodvjetnička savjetnica u Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, tel: 01/4591-814 faks: 01/4591-805, e-mail: Danka.Hrzina@dorh.hr) ili drugim kontakt osobama EPM-a u Republici Hrvatskoj određenim na sudovima, državnim odvjetništvima te ministarstvu pravosuđa (popis se nalazi u prilogu ovog rada). Kako je popis kontakt osoba EPM-a određenim u drugim državama članicama zaštićen lozinkom i njemu mogu pristupiti samo kontakt osobe EPM-a u Republici Hrvatskoj potrebno je u svrhu ostvarivanja kontakta s tim osobama obratiti se ili nacionalnom predstavniku za EPM u Republici Hrvatskoj ili jednoj od kontakt osoba za EPM u Republici Hrvatskoj.

Nadalje, na stranicama EPM-a nalaze se i potrebni podaci o statusu implementacije instrumenata EU u području pravosudne suradnje ili odgovarajućih praktičnih dokumenata (npr. podaci o izjavama pojedinih država članica, priručnici, izvješća o provedenoj evaluaciji) . Ovi podaci se nalaze u tzv. knjižnici EPM koja se nalazi na slijedećoj internetskoj adresi :

<http://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libcategories.aspx>

Eurojust⁷⁵ je tijelo Europske unije osnovano 2002. Odlukom Vijeća 2002/187/PUP godine radi poticanja i poboljšanja koordinacije i suradnje između nadležnih tijela država članica u predmetima prekograničnog organiziranog kriminaliteta, koruptivnih kaznenih djela, nedozvoljene trgovine drogom i terorizmom. U prosincu 2018. stupila je na snagu Ureda (EU) 2018/1727 Europskog parlamenta i Vijeća o Agenciji Europske unije za suradnju u kaznenom pravosuđu (Eurojust) te zamjeni i stavljanju izvan snage Odluke Vijeća 2002/187/PUP.

Naime, obzirom da je na temelju pojačane suradnje Uredbom Vijeća (EU)2017 /1939 osnovan Ured europskog javnog tužitelja na koja je u cijelosti obvezujuća i izravno se primjenjuje samo na one države članice koje sudjeluju u pojačanoj suradnji bilo je potrebno donijeti novi pravni akt kojima se regulira položaj, djelokrug i ovlasti Eurojusta. U odnosu na one države članice Europske unije koje ne sudjeluju u EPPO (Poljska, Mađarska, Irska, Danska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Švedska) Eurojust ostaje i dalje nadležan za kaznena djela iz nadležnosti EPPO. Osim toga, Eurojust bi trebao olakšati suradnju između sudjelujući i nesudjelujući država članica EU utemeljenoj na načelu lojalne suradnje iz članka 4. stavka 3 Ugovora o Europskoj uniji. Sukladno navedenoj Uredbi Eurojust olakšava izvršavanje zahtjeva za pravosudnu suradnju i odluka o pravosudnoj suradnji koje se izvršavaju na temelju načela uzajamnog priznanja, a svoje zadaće izvršava na zahtjev nadležnih tijela država članica Europske unije, na vlastitu inicijativu ili na zahtjev EPPO. Svaka država članica upućuje jednog nacionalnog člana u Eurojust u

⁷⁵ Svi relevantni podaci o Eurojustu se nalaze na internetskoj stranici: info@eurojust.europa.eu

skladu sa svojim pravnim sustavom⁷⁶, a koji član ima stalno radno mjesto u sjedištu Eurojusta.

U domaćim predmetima u svrhu ubrzanja, kao i olakšavanja suradnje s drugim državama članicama potrebno je kontaktirati nacionalnog člana Republike Hrvatske u Eurojustu: g. Josipa Čulu, zamjenika glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske (kontakt podaci: Eurojust, Johan de Wittlaan 9, 2517 JR The Hague, Kraljevina Nizozemska, tel.: +31 (0) 70 412 5380 , fax.: +31 (0) 70 412 5381, mob.:+385 99 216 76 93, e- mail: jcule@eurojust.europa.eu).

Eurojust može ponuditi široki dijapazon oblika praktične pomoći: olakšava kontakt između tijela kaznenog progona u složenim i hitnim slučajevima, olakšava dobivanje podataka o statusu izvršenja zamolnice, pružanje pomoći u sprječavanju ili rješavanju sukoba nadležnosti, koordinira kaznene progone u više država članica, organizira koordinacijske sastanke, pruža financijsku i drugu podršku te olakšava uspostavljanje i funkcioniranje zajedničkih istražnih timova (ZIT-ova). Na koordinacijskim sastancima Eurojusta osim istražitelja, tužitelja, sudaca istrage iz različitih država članica sudjeluju predstavnici trećih država, Europol a i OLAF-a.

Ured europskog javnog tužitelja osnovan je na temelju pojačane suradnje Uredbom vijeća (EU) 2017/1939 od 12. listopada 2017. o provedbi pojačane suradnje u vezi s osnivanjem Ureda europskog javnog tužitelja („EPPO“) koja je stupila na snagu u 20. studenog 2017., a sve sukladno odredbama Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Ova Uredba bi izravno primjenjuje u 22 države članice Europske unije.

Ured europskog javnog tužitelja ima pravnu osobnost, neovisan je, djeluje isključivo u interesu Europske Unije kao cjeline te u izvršavanju svojih ovlasti surađuje s Interpolom, Europolom, OLAF-om, Eurojustom, trećim državama, nesudjelujućim državama članicama te međunarodnim organizacijama sukladno člancima 100. - 105. Uredbe.

EPPO je nadležan za kazneni progon, istragu, podizanje optužnice protiv počinitelja kaznenih djela počinjenih na štetu financijskih interesa Europske unije predviđena u Direktivi (EU) 2017/1371, a koja nadležnost je propisana u člancima 22. i 23. Uredbe⁷⁷.

⁷⁶ Članak 12 a st. 1 i 2 ZPSKS-EU: "Ministar nadležan za poslove pravosuđa na prijedlog Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske imenuje nacionalnog člana u Eurojustu. Nacionalni član ima status zamjenika Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, a imenuje se na vrijeme od četiri godine i po isteku tog vremena može biti ponovno imenovanom na istu dužnost."

⁷⁷ Članak 22. Materijalna nadležnost EPPO-a 1. EPPO je nadležan za kaznena djela koja utječu na financijske interese Unije koja su predviđena u Direktivi (EU) 2017/1371, kako je provedena u nacionalnom pravu, bez obzira na to bi li se to kažnjivo postupanje u skladu s nacionalnim pravom moglo klasificirati kao druga vrsta kaznenog djela. U pogledu kaznenih djela iz članka 3. stavka 2. točke (d) Direktive (EU) 2017/1371, kako je provedena u nacionalnom pravu, EPPO je nadležan samo ako su radnje ili propuštanja počinjeni s namjerom, koji su definirani u toj odredbi, povezani s državnim područjem dviju ili više država članica i ako su uzrokovali ukupnu štetu od najmanje 10 milijuna EUR. 2. EPPO je nadležan i za kaznena djela u vezi sa sudjelovanjem u zločinačkoj organizaciji kako je definirano u Okvirnoj odluci Vijeća 2008/841/PUP, kako je provedena u nacionalnom pravu, ako je u središtu kriminalnih aktivnosti takve zločinačke organizacije počinjenje nekog od kaznenih djela iz stavka 1. 3. EPPO je nadležan i za svako drugo kazneno djelo koje je neodvojivo povezano s kažnjivim postupanjem obuhvaćenim stavkom 1. ovog članka. Nadležnost za takva kaznena djela može se izvršavati samo u skladu s člankom 25. stavkom 3. 4. EPPO ni u kojem slučaju nije nadležan za kaznena djela

Uredba predviđa sustav podijeljene nadležnosti EPPO i nacionalnih tijela u suzbijanju djela koja utječu na financijske interese Unije na temelju prava EPPO –a na preuzimanje predmeta. EPPO obavlja funkciju tužitelja pred nadležnim sudovima država članica do pravomoćnog okončanja postupka. Osnivanje Ureda EPPO-a ne dovode se u pitanje nacionalni pravosudni sustavi država članica, odnosno pravne okvire sudjelujućih država članica za procesuiranje počinitelja kaznenih djela. Suradnja EPPO–a i nacionalnih tijela u suzbijanju kaznenih djela koja utječu na financijske interese Europske unije zasnovana je na načelu lojalne suradnje, odnosno ista bi se trebala podupirati i obavještavati. Kada govorimo o ustrojstvu Ured razlikujemo Glavnog europskog tužitelja i njegove zamjenike, kolegij, stalna vijeća i delegirane europske tužitelje. Pravosudna suradnja između sudjelujućih država članica ima oblik prekograničnih istraga koje provede pomoćni delegirani europski tužitelji pri čemu se instrumenti pravosudne suradnje primjenjuje samo u iznimnim slučajevima.

7. MEĐUNARODNA POLICIJSKA SURADNJA I ASSET RECOVERY OFFICE (tzv. ARO Ured)

Međunarodna policijska suradnja prethodi međunarodnoj pravosudnoj suradnji i međunarodnoj pravnoj pomoći te na izvjesni način utječe na uspješnost postupanja po zamolnici za međunarodnu pravnu pomoć, odnosno na djelomično ili potpuno priznanje i izvršenje strane pravosudne odluke. Praktičari nisu svjesni važnosti međunarodne policijske suradnje te se često susrećemo sa zamolnicama kojima se traže podaci koji su se trebali pribaviti u okviru međunarodne policijske suradnje, kao i zamolnicama koje nisu pravilno sastavljene jer država moliteljice ne raspolaže svim potrebnim podacima koje je trebala prethodno pribaviti u okviru međunarodne policijske suradnje.

Pod međunarodnom policijskom suradnjom podrazumijevamo pribavljanje podataka korištenjem Interpolovih baza podataka i kanala komunikacije te u okviru država Schengenskog prostora Schengenskog informacijskog sustava (SIS).

Prvenstvena svrha Interpola i SIS-a je raspisivanje potrage za počiniteljima kaznenih djela u trećim državama (Interpol) i država Schengenskog prostora (SIS). U okviru Interpola međunarodna potraga se raspisuje na području država članica Interpola (194 države) na zahtjev NCB Interpola Zagreb, a po odobrenju Glavnog tajništva Interpola u Lyonu. U okviru SIS-a upozorenja se raspisuju na zahtjev SIRENE Ureda Zagreb na temelju izdanog europskog uhidbenog naloga. Ukoliko se u domaćem postupku utvrde okolnosti koje upućuju da se okrivljenik nalazi u bijegu

povezana s nacionalnim izravnim porezima, uključujući kaznena djela koja su s njima neodvojivo povezana. Ova Uredba ne utječe na strukturu ni na funkcioniranje porezne uprave u državama članicama. Članak 23. Teritorijalna i osobna nadležnost EPPO-a EPPO je nadležan za kaznena djela iz članka 22. u sljedećim slučajevima: (a) ako su u cijelosti ili djelomično počinjena na državnom području jedne ili više država članica; (b) ako ih je počinio državljanin države članice, pod uvjetom da su takva kaznena djela pod sudbenošću države članice kada su počinjena izvan njezina državnog područja; ili 31.10.2017. Službeni list Europske unije L 283/29 HR (c) ako ih je izvan državnih područja iz točke (a) počinila osoba koja je u trenutku počinjenja kaznenog djela podlijeerala Pravilniku o osoblju ili Uvjetima zaposlenja, pod uvjetom da su takva kaznena djela pod sudbenošću neke države članice kada su počinjena izvan njezina državnog područja.

te nacionalna tjeratica nije rezultirala uhićenjem tada je protiv te osobe potrebno izdati europski uhidbeni nalog i raspisati međunarodnu potragu, neovisno o tome je li tražena osobe državljanina treće države ili države članice Europske unije. Naime, ukoliko se isti nalazi u bijegu izvan Republike Hrvatske potrebno je njim raspisati potragu u svim potražnim sustavima jer iako isti možda prebiva na području trećih država vrlo je vjerojatno da će se u nekom trenutku zateći na državnom području država članica Europske unije, a u odnosu na koje međunarodna potraga raspisana u sustavu Interpola ne proizvodi pravni učinke.

Potrebno je istaknuti kako SIS omogućava žurno pribavljanje različitih podataka (podataka o državljanima trećih država kojima je zabranjen ulazak i boravak u Schengenskom području, osobama za kojima je izdan europski uhidbeni nalog, nestalim osobama, raspisanim potragama radi utvrđivanja adrese okrivljenika /svjedoka, podataka o osobama u odnosu su na koje se provode diskretne provjere radi zaštite javnosti i nacionalne sigurnosti, raspisanim potragama za predmetima koje je potrebno privremeno oduzeti u dokazne svrhe ili radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi poput osobnih dokumenata, registarskih tablica, kreditnih kartica, vozila) te je ovaj informacijski sustav povezan s drugim informacijskim sustavima kako na nacionalnoj razini tako i na razini Europske unije (tzv. interoperabilnost, odnosno povezivanje baza podataka).

Nadalje, na razini Europske unije razmjena podataka regulirana je i Okvirnom odlukom Vijeća 2006/960/PUP od 18. prosinca 2006. o pojednostavljenju razmjene informacija i obavještajnih podataka između tijela nadležnih za izvršavanje zakona u državama članicama Europske unije (tzv. švedska inicijativa) i Odlukom Vijeća 2007/845/PUP od 6. prosinca 2007. o suradnji između ureda za oduzimanje imovinske koristi država članica u području praćenja i utvrđivanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom ili druge imovine povezane kaznenim djelom. Okvirnom odlukom Vijeća 2006/960/PUP želio se stvoriti pravni okvir koji će omogućiti pravovremenu razmjenu podataka i informacija u svim fazama postupka, a u cilju uspješnog otkrivanja, sprječavanja i istraživanja kaznenih djela. Ova Okvirna odluka primjenjuje se na sve države članice Europske unije te na Island, Norvešku, Švicarsku i Kneževinu Lihtenštajn. Okvirna odluka ne nameće obvezu pribavljanja podataka i informacija primjenom prisilnih mjera, već samo obvezu razmjene postojećih podataka, pri čemu se navedeni podaci ne mogu koristiti kao dokaz u postupku. Okvirna odluka propisuje kratke rokove za postupanje, podatke koje mora sadržavati zahtjev za pribavljanje podataka i putove komunikacije.

Godinu dana kasnije Vijeće EU je donijelo Odluku 2007/845/JHA o suradnji između ureda za oduzimanje imovinske koristi država članica u području praćenja i utvrđivanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom ili druge imovine povezane kaznenim djelom. Ovom odlukom se nameće državama članicama osnivanje nacionalnih Ureda za oduzimanje imovine (tzv. Asset Recovery Office; u daljnjem tekstu ARO Ured) koji će posjedovati odgovarajuća specijalistička znanja potrebna učinkovito provođenje financijskih istraga, a izravna suradnje između ARO Ureda država članica Europske unije osigurana je primjenom Okvirne odluke 2006/960/JHA. Države članice su kao ARO ured odredile jedno ili dva tijela pri čemu je u većini država kao ARO ured određeno ministarstvo unutarnjih poslova. Iako većina država članica podnosi zahtjeve ARO uredima drugih država članica, isto tako veliki broj država članica koristi i druge putove komunikacije (CARIN mreža, časnici za vezu

Interpola, Financijske obavještajne jedinice). Glavna prepreka uspješnom radu ARO ureda očituje se u činjenici da većina ARO Ureda nema pristup svim potrebnim bazama podataka. Dok većina ARO ureda ima pristup sudskim registrima, većina njih nema pristup jedinstvenom registru bankovnih računa (ovakva centralizirana baza podataka postoji samo u pet država, a samo jedan ARO ured ima pristup toj bazi) niti centraliziranoj bazi svih zemljišnih knjiga (ovakva baza ne postoji u svim državama članicama).

Okvirna odluka Vijeća 2006/960/PUP i Odlukom Vijeća 2007/845/PUP implementirane su u hrvatsko zakonodavstvo Zakonom o pojednostavljenju razmjene podataka između tijela država članica Europske unije nadležnih za provedbu zakona (Narodne novine broj: 56/2015; u daljnjem tekstu Zakon). Zakonska rješenja sadržan o ovom Zakonu u cijelosti odgovaraju rješenjima sadržanim u opisanim odlukama Vijeća EU. Odredba članka 3 Zakona propisuje koja su domaća tijela nadležna za postupanje po Okvirnoj odluci Vijeća 2006/960/PUP i Odluci Vijeća 2007/845/PUP.

Domaća tijela prilikom podnošenja zahtijeva za dostavljanje podataka moraju postupati sukladno načelu razmjernosti, odnosno zahtjev mogu podnijeti samo onoj državi članici za koju je izvjesno da raspolaže podacima koji će biti korišteni za točno određenu svrhu, a rokovi za dostavu podataka moraju biti razumni. Podaci se razmjenjuju putem postojećih kanala za međunarodnu policijsku suradnju (sigurni telekomunikacijski SIENA kanal i INTERPOL kanal) primjenom propisanih obrazaca čiji sadržaj je propisan Pravilnikom koji je donio Ministar unutarnjih poslova. U Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske određenu su dvije „nacionalne točke kontakata“ nadležne za razmjenu slijedećih podataka: Službe za međunarodnu policijsku suradnju MUP-a (Interpol, Europol, S.I.Re.N.E. Ured) i jedinica Ministarstva unutarnjih poslova za suzbijanje gospodarskog kriminaliteta. Služba za međunarodnu policijsku suradnju MUP-a nadležna je za razmjenu podataka u svrhu provođenja izvida, istraživanja i istraga kaznenih djela, a jedinica Ministarstva unutarnjih poslova za suzbijanje gospodarskog kriminaliteta za razmjenu podataka potrebnih za otkrivanje i utvrđivanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom. Podaci pribavljeni na opisani način ne mogu se koristiti kao dokaz u kaznenom postupku, već se moraju "osnažiti" u okviru pravosudne suradnje, odnosno međunarodne pravne pomoći.

8. ZAKLJUČAK

Od tradicionalnih oblika međunarodne pravne pomoći do "instrumenata" pravosudne suradnje bio je dugotrajan i složen put determiniran geopolitičkim i gospodarskim promjenama. Upravo te promjene na prostoru Europe rezultirale su jačanjem povjerenja između država i izgradnjom prostora slobode, sigurnosti i pravde u kojem slobodno cirkuliraju roba, ljudi, usluge, kapital, ali i sudske odluke. Izostanak tih promjena u odnosu na američke, afričke i azijske države pridonio je stagniranju, odnosno daljnjoj primjeni tradicionalnih oblika pravne pomoći utemeljenih na načelu uzajamnosti i obilježjenih određenim stupnjem nepovjerenja u pravne sustave drugih država.

Iako su se na području Europske unije razvili novi oblici pravosudne suradnje, uz njih i dalje egzistiraju oblici međunarodne pravne pomoći zasnovani na konvencijskom pravu. Opisani razvoj pravosudne suradnje nije jamstvo učinkovitog izvršavanja instrumenata pravosudne suradnje. Naime, učinkovitost pružanja pravne pomoći, kao i priznanja i izvršavanja stranih sudskih odluka u bitnom ovisi o rezultatima prethodne međunarodne policijske suradnje, odnosno o pribavljanju podataka u predistražnoj fazi postupka koji će omogućiti sastavljanje kvalitetne zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć, kao i korištenju svih „alata“ namijenjenih unaprijeđenju te suradnje (Eurojust, EPMKS).

Budućnost pravosudne suradnje u Europskoj uniji su prekogranične istrage i koncentracija postupka u jednoj državi članici, a sve pod nadzorom Europskog javnog tužitelja.

9. LITERATURA

1. Burić, Zoran, Hržina, Danka „Pribavljanje i osiguranje dokaza te osiguranje i oduzimanje imovine i predmeta prema Zakonu o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, god. 21-broj 2, Zagreb, 2014, str.355-401,
2. Case law by the Court of Justice of the European Union on the European Arrest Warrant, Eurojust, October 2018
3. Financijske istrage i oduzimanje imovine stečene kaznenim djelima, Priručnik za pripadnike policije i pravosuđa, CARDS Regionalni program 2002/2003
4. Hržina, Danka, Rošić, Marijo: „Ustupanja kaznenog progona kao alternativa postupku izručenja ili predaje“, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 24, broj 1/2017, str. 177-200.
5. Krapac, Davor, Međunarodna kaznenopravna pomoć, Narodne novine d.d., svibanj 2006.
6. Peers, Steve „EU Justice and Home Affairs Law“ , Treće izdanje, Oxford EU Law Library, 2011.
7. Pradel, Jean, Costens, Geert, Vermeulen Gert, Droit pénal européen, Treće Izdanje, Dalloz, 2009,
8. Izmijenjena verzija Europskog priručnika o izdavanju europskog uhidbenog naloga, 17. Prosinca 2010., Bruxelles, Vijeće Europske unije 17195/1/10, REV1, COPEN 275, EJN 72, EUROJUST 139
9. Report from the Commission to the European Parliament and to the Council based on Article 8 of the Council Decision 2007/845/JHA od 6 December 2007 concerning cooperation between Asset Recovery Offices of the Member States in the field of tracing and identification of proceeds from or other property related to crime, Brussels 12.4.2011., COM(2011) 176 final
10. The European Criminal Law Academic Network (ACLAN), January-June 2019, Issue no. 21, www.eclan.eu

10. PRAVNI IZVORI

1. Direktiva 2014/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća o europskom istražnom nalogu u kaznenim stvarima je 22.svibnja 2017.)
2. Direktiva 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima (SL L 294, 6. 11. 2013.)
3. Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima (SL L 132, 21. 5. 2016.)
4. Direktiva (EU) 2016/1919 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2016. o pravnoj pomoći za osumnjičene i okrivljene u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga (SL L 297, 4. 11. 2016.).
5. Konvencija o provedbi Schengenskog Sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i

Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama od 1990.

6. Odluka Vijeća 2007/845/PUP od 6. prosinca 2007. o suradnji između ureda za oduzimanje imovinske koristi država članica u području praćenja i utvrđivanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom ili druge imovine povezane kaznenim djelom

7. Okvirna odluka Vijeća 2006/960/PUP od 18. prosinca 2006. o pojednostavljenju razmjene informacija i obavještajnih podataka između tijela nadležnih za izvršavanje zakona u državama članicama Europske unije

8. Okvirna odluka Vijeća 2009/948/PUP o sprječavanju i rješavanju sporova o izvršavanju nadležnosti u kaznenim postupcima

9. Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica Europske unije

10. Povelja o temeljnim pravima Europske unije 2010/C 83/02

11. Ugovor o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije 2010/C 83/01

12. Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske (Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17)

13. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Narodne novine broj 178/04)

14. Zakon o pojednostavljenju razmjene podataka između tijela država članica Europske unije nadležnih za provedbu zakona (Narodne novine broj: 56/15)

15. Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije (Narodne novine broj 91/10, 81/13, 124/13, 26/15, 102/17, 68/18, 70/19)

16. Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine broj 84/11, 143/12, 148/13, 56/15)

17. Uredba Vijeća (EU)2017/1939 od 12. listopada 2017. provedbi pojačane suradnje u vezi s osnivanjem Ureda europskog javnog tužitelja („EPPO“)

18. Uredba (EU) 2018/1727 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. studenoga 2018. o Agenciji Europske unije za suradnju u kaznenom pravosuđu (Eurojust) te zamjeni i stavljanje izvan snage Odluke Vijeća 2002/187/PUP

19. Questionnaire on the impact of the CJEU judgments in joined cases OG (C-508/18) and PI (C-82/19 PPU) and case PF (C-509/18)